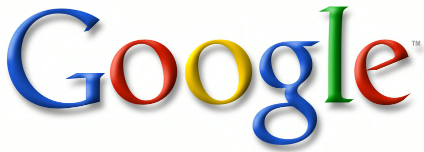

HOLLAND

DE COÖPERATIEVE VEREENIGING

NAAR

NEDERLANDSCH RECHT.

DE COÖPERATIEVE VEREENIGING

NAAR

NEDERLANDSCH RECHT.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. C. P. TIELE,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GODGELEERDHEID,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

op Woensdag 26 October 1892, des namiddags te 3 uren

DOOR

JAN HERMAN BOUDEWIJNSE,

GEBOREN TE 'S GRAVENHAGE.

'S GRAVENHAGE — H. L. SMITS.
1892.

FOR TX
B7561

7/23/29

Aan mijne Ouders.

INHOUD.

Bladz.

INLEIDING. 1

I. DE COÖPERATIEVE VEREENIGING VOLGENS HET IN NEDERLAND THANS GELDENDE RECHT.

Afd. I. De redenen die er toe hebben geleid de coöperatieve vereenigingen in een speciale wet te regelen 15

Afd. II. De wet van 17 November 1876, Stb. nº. 227 in hoofdtrekken 32

Afd. III. De rechtspersoonlijkheid der coöperatieve vereeniging 77

Afd. IV. De definitie eener coöperatieve vereeniging . . . 84

II. DE COÖPERATIEVE VEREENIGING VOLGENS HET IN 1890 VERSCHENEN ONTWERP DER STAATS-COMMISSIE (INGESTELD BIJ K. B. 22 NOVEMBER 1879 Nº. 26).

Inleiding 101

§ 1. Wijze van oprichting. Inhoud der akte. Openbaarmaking. Register 104

§ 2. Begin en einde van het Lidmaatschap. Bewijs . . . 108

§ 3. Aansprakelijkheid der leden 110

§ 4. Rechten der leden. Algemeene Vergadering. Bestuur. Commissarissen 111

§ 5. Ontbinding. Vereffening 130

§ 6. Buitenlandsche coöperatieve vereenigingen 133

§ 7. Slotbepalingen 134

BESLUIT 136

BIJLAGE 139

STELLINGEN.

INLEIDING.

Coöperatie beteekent samenwerking. Het woord „Coöperatieve vereeniging" is dus eigenlijk een pleonasme, nl. een vereeniging gebaseerd op samenwerking. Die omschrijving zegt ons niets. Voegen wij er aan toe dat de coöperatie ingrijpt in wat men pleegt te noemen het „maatschappelijk vraagstuk," en in het bizonder bedoelt een verzoening tot stand te brengen tusschen kapitaal en arbeid. Het zijn de maatschappeljke wanverhoudingen die de coöperatieve beweging in het leven hebben geroepen. (Verg. de dissertatie van Mr. S. Katz „Partieele herziening onzer Wetboeken" 1875, blz. 154—204.)

Nu wordt het tevens verklaarbaar, waarom men zich zoo bijna gelijktijdig in Europa, Amerika, Australië op coöperatie heeft toegelegd. Coöperatie is een kind onzer eeuw, de eeuw waarin met de verwezenlijking van den roep om „gelijk recht voor allen" een begin is gemaakt. (Verg. Prof. Quack „Sociale Rechtvaardigheid" Gids, Juli 1886).

De coöperators stellen zich voor, die „sociale rechtvaardigheid" te verkrijgen, niet door revolutie, maar door evolutie, door verheffing van de armen tot het niveau van de meergegoeden, niet door neerhaling van het hoogere tot het niveau van het lage.

De coöperatie staat dus lijnrecht tegenover het geweld prekende deel der sociaal-democraten. Nog in een ander opzicht onderscheidt zich de coöperatieve beweging van die der socialisten. Deze laatsten zien alleen heil in Staatshulp en Staatsdwang, de voorstanders van coöperatie steunen alleen op de kracht hunner leden. („Eigen-hulp door vereeniging.") (Over een vergelijking van Coöperatie en Socialisme, zie Holyoake „the Cooperative Movement to day" 1891, blz. 149 vlg.)

Bij gelegenheid van de behandeling der Fransche wet van 1867 „sur les Sociétés," in het Corps Législatif, herinnerde de rapporteur Mathieu aan de woorden indertijd door Thiers gesproken: „Les associations ouvrières ne sont autre chose que l'anarchie dans l'industrie." Doch, zoo liet M. Mathieu er op volgen: „le sentiment qui pousse les ouvriers vers l'association n'est-il. pas au contraire, légitime en soi, utile à leurs intérêts, salutaire pour la société? Fondée sur l'épargne, destinée à se développer et à se fortifier par l'économie, elle (l'association coopérative) groupera, parmi les populations ouvrières, les éléments les meilleurs, elle agira par la contagion du bon exemple et tout ce qu'elle entraînera dans sa sphère d'attraction, elle l'enlèvera à la dissipation et au désordre". (Verg. P. Hubert-Valleroux, Les Associations Coopératives en France et à l'étranger, blz. 240.)

Juist! dat is een der groote voordeelen der coöperatie: zij die haar beoefenen krijgen belang bij handhaving der orde in de maatschappij — een voordeel dat in de tegenwoordige tijden van beroering niet te gering mag worden geacht.

Zeide het algemeene woord „coöperatie" ons niets, het is nu duidelijk dat het in het spraakgebruik een speciale beteekenis heeft, en inderdaad een nieuw begrip aanduidt.

Die speciale beteekenis duidt dan aan, dien vorm van samenwerking, die, onder de noodige waarborgen voor derden, het crediet onder het bereik moet brengen van hen, voor wie het individueel niet te verkrijgen is, en daardoor kapitaalvorming mogelijk maakt voor hen die zelf geen kapitaal hebben.

Mr. Goeman Borgesius („De Coöperatiewet en haar toepassing" 1877 blz. IV) zegt dat door coöperatie de mingegoeden trachten „door samenvoeging van kleine krachten, zedelijke en intellectueele, zoowel als stoffelijke .... voor de klein-industrie dezelfde voordeelen te verwerven, die de meerbevoorrechten in de maatschappij, ook zonder vereeniging, deelachtig worden door de macht van hun geld."

Dat coöperatief doel kan op de meest verschillende wijzen worden nagestreefd. De meest gewone vormen van vereeniging zijn echter de zoogenaamde productieve-, consumtieve- en crediet- (voorschot-) vereenigingen. „De productieve vereenigingen hebben ten doel het koopen van grondstoffen uit de gezamenlijk bijeengebrachte gelden, ten einde die verwerkt voor gemeene rekening te verkoopen. Door de consumtieve- of winkelvereenigingen worden in het groot waren ingekocht, om die weder in het klein te verkoopen .... De crediet-vereenigingen zijn in zekeren zin werkzaam als bankiers en kassiers." [1])

Het gemeenschappelijk doel van al dergelijke vereenigingen blijft echter: bevordering van de stoffelijke en intellectueele belangen der leden.

„Stoffelijke èn intellectueele" ontwikkeling, twee begrippen die waarlijk niet zijn te scheiden, omdat op den duur de eerste niet zonder de laatste te verkrijgen is. Holyoake (t. a. p. preface) zegt dan ook van de coöperatie: „Its aim

---

[1]) Zie Ontw. v. Lynden tot „Regeling der Vennootschappen met veranderlijk kapitaal" St.-Gen. 1874—'75 no. 145 M. v. T. blz. 1.

is not alone to make superior grocers, but to make men — to raise a class capable of controlling their own means of support. The store is a great device — the cooperative workshop is a greater. Until Labour is endowed with the right of profit, in some equitable form, the war of Industry against Capital will never cease."

Engelsche en Fransche schrijvers betwisten elkander voor hun land de eer, die coöperatieve vereenigingen het eerst in het leven te hebben geroepen. Ik reken het buiten het bestek door mij gesteld, na te gaan welk land zich met het meeste recht die eer mag toerekenen.

Mr. J. de Witt Hamer, in zijne dissertatie over „De Arbeidersvereenigingen" 1866, noemt Engeland het land waar de coöperatie het eerst op een gezonde basis is toegepast. Schrijver doelt daar op de stichters van den „Cooperative Store" in Rochdale, die zich zelf den naam gaven van „the Rochdale Equitable Pioneers" [1]).

Ook Goldschmidt „Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht" 1882, blz. 90, noemt Engeland „das Mutterland und Musterland der neueren grossartigen genossenschaftlichen Entwickelung."

Inderdaad blijkt het eerst in Engeland de coöperatie zoo ontzaglijk vruchtdragend te zijn geweest. Hiertegenover

[1]) Holyoake (t. a. p. blz. 21 vlg.) zegt ter verklaring van dat woord „equitable": „The main principles of Cooperation are Concord, Economy and Self-help. Cooperation is the peace of industry — the opposite of competition, which is the war of industry.... It began in a desire for equality.... The early cooperators sought equality through equity. Hence the name they chose for themselves was the Rochdale-Equitable-Pioneers." Deze Rochdale Pioneers begonnen ten getale van 12 in 1844 met een kapitaal van £ 28, welke som eerst na een jaar sparen was bijeengebracht, meest bij bedragen van twee stuivers 's weeks per hoofd. In 1888 telde de Vereeniging 11223 leden met een kapitaal van £ 339937, waarvan gemiddeld aan ieder lid toekwam 30 £ 5 sh. 8 d. Het debiet van een jaar bedroeg £ 266175. De netto winst bedroeg £ 33212, — (Holyoake t. a. p. blz. 91 vlg.).

staat echter dat, terwijl de coöperatie in Engeland zich voornamelijk heeft ontwikkeld als distributieve coöperatie, — d. w. z. in haren eenvoudigsten vorm, — in Frankrijk, vóór den oorlog van 1870, de productie-vereenigingen, — d. w. z. de hoogste vorm van coöperatie, die waarbij de associatie van kapitaal en arbeid het meest tot haar recht komt, — hare grootste kracht getoond hebben. Die productie-vereenigingen doen denken aan de gilden der Middeleeuwen (verg. Mr. Goeman Borgesius, Schulze-Delitzsch en zijne Credietvereenig. 1872, blz. 9); doch terwijl de gilden ieder in hun vak het monopolie van den arbeid hadden, en het toetreden tot een gild langzamerhand steeds moeilijker werd gemaakt, werden de productie-vereenigingen opgericht in een tijd, toen er vrijheid bestond voor een ieder om zich aan welk vak ook te wijden en die vereenigingen dus waren blootgesteld aan de vrije concurrentie. Zij waren dan ook bereid een ieder op te nemen, die zijn goeden wil betoonde en in staat was om te werken. In het Maandblad „l'Atelier" (opgericht te Parijs in 1840) verklaarden de deelnemers aan die „associations ouvrières" dan ook, dat het niet hun doel was de oude gilden te herstellen: „Nous voulons la concurrence, parceque nous voulons la liberté et que détruire la concurrence c'est tuer en même temps et l'émulation et la liberté."

Een zeer vleiend oordeel over de productie-vereenigingen werd uitgesproken in 1879 op het Anarchistencongres te Marseille — dus uit een vijandig kamp. „Elle (la Société de production) démoralise les ouvriers en en faisant des bourgeois. Tous les bourgeois ont conseillé la coopération. Pourquoi? C'est que la coopération les rassure en détournant les ouvriers de la politique. Les associés ne demandent plus ni augmentation de salaire, ni diminution d'heures, ils travaillent plus que les salariés, ils ne font pas de grè-

ves!" (Hubert-Valleroux t. a. p. blz. 447). Waarlijk, voorstanders van productieve coöperatie hadden zich moeilijk gunstiger in hun oordeel kunnen uitlaten.

Duitschland heeft zich bij de coöperatieve beweging aangesloten, en het is weer dáár (en later ook in Italië) dat, dank zij den ijver en het talent van één man, Schulze-Delitzsch, voornamelijk de derde en zeker de meest ingewikkelde vorm van coöperatie — de credietvereeniging — zich tot een verbazende hoogte heeft opgewerkt. Roscher („National ökonomik des Handels- und Gewerbfleisses" 1881 S. 156 noot 1) zeide van Schulze-Delitzsch, dat, diens „Erfinderverdienst" vooral daarin bestond „dass er die Voraussetzung erkannte, unter welcher die bis dahin für den Kredit als Nullen betrachteten kapitallosen Arbeiter, wenn sie kreditwürdig sind, wirklich kreditfähige Zahlen werden können."

Hubert-Valleroux (t. a. p. blz. 456) teekende omtrent die Duitsche credietinstellingen aan, dat „l'effet moral produit par ces sociétés est plus grand encore que leurs résultats matériels." Het doel, dat Schulze-Delitzsch er mede beoogde, was de arme handwerkslieden en talrijke klein-grondbezitters te helpen, in een tijd dat het geld in Duitschland zóo schaarsch was, — en dat doel is door hem volkomen bereikt. Juist de eigenaardige beteekenis der credietinstellingen geeft ons ook de verklaring, waarom die instellingen in Engeland zoo schaarsch zijn: Engeland is het land van het grootgrondbezit en van de groot-industrie, en heeft dus aan die credietvereenigingen, die bestemd zijn in beperkten kring te werken, minder behoefte.

Holyoake in zijn „History of Cooperation in England" (deel II blz. 94) maakt naar aanleiding van dit feit dan ook de opmerking „the difference between German and English Cooperation is this: the German Cooperator sets up Credit-Banks, the English Cooperator sets up Stores.

The German lend money, the Englishman makes it."

Mr. Kerdijk — in zijne brochure „Over Winkelvereenigingen" 1873, blz. 26 — wijst, als een verschil tusschen Engelsche en Duitsche winkelvereenigingen, er op, dat die in Engeland bijna uitsluitend een arbeiderszaak zijn, doch die in Duitschland allerlei standen omvatten. De oorzaak is waarschijnlijk dat de stoot tot de coöperatieve beweging in Engeland door communisten is gegeven — verg. Holyoake's „History of Cooperation" deel I, waarin behandeld wordt het tijdperk 1812—1844, dus over de voorloopers der Pioniers van Rochdale, en wel voornamelijk over Robert Owen van New-Lanark. Holyoake (t. a. p. blz. 53) noemt dan ook „Cooperation a Welsh invention." Het is nu juist tegen dat deelnemen aan coöperatieve winkelvereenigingen door lieden uit de meer gegoede standen der maatschappij, dat bij ons te lande de Bond „Maatschappelijk belang" een vinnigen strijd heeft aangebonden, waartegenover het weer voornamelijk het Sociaal Weekblad was, dat in tal van artikelen niet alleen heeft gewezen op het onredelijke in dien strijd, maar dikwijls ook op scherpe wijze heeft doen uitkomen, op welk een weinig wetenschappelijke, ja zoo goed als onberedeneerde wijze de strijd door dien Bond wordt volgehouden [1]).

Opmerking verdient ook dat in Engeland tal van coöperatieve bouwvereenigingen voor den werkenden stand zijn opgericht, terwijl deze soort van coöperatie in Frankrijk niet wil slagen. Heeft Frankrijk daarentegen getoond te zijn het land der productie-coöperatie, deze vorm wil weer in Engeland niet bizonder opnemen. (Verg. een beknopt overzicht in Sociaal Weekblad 1888 blz. 134 vlg., van de hand van Mr. Goeman Borgesius.)

---

[1]) Ik wijs naar aanleiding dezer kwestie op een uitstekend geschreven stuk, voorkomend in het „Vaderland" van 8 Augustus 1891.

Bij het einde van 1887 waren er in Groot-Brittannië en Ierland 1348 winkelvereenigingen, 67 productievereenigingen, 2 vereenigingen tot inkoop in het groot (Wholesale Societies) [1]), 2950 bouwvereenigingen. Het aantal leden werd geraamd voor de bouwvereenigingen op 568.000, voor de overige op 945.000.

In Nederland en zijne Koloniën bestaan er thans — blijkens het van wege den Nederlandschen Coöperatieven Bond uitgegeven Jaarboek voor 1892 (Zie het „Overzicht" aldaar blz. 125—229) — aan vereenigingen „die coöperatie in praktijk brengen":

Consumtie-vereenigingen	Winkelvereenigingen	48
	Vereenigingen tot aankoop voor land- bouw en veeteelt	54
	Bakkerijen	16
	Diversen	4
Bouwvereenigingen		42
Spaar- en Voorschotkassen		22
Productie-vereenigingen	Zuivelfabrieken	31
	Vereenigingen tot verkoop van land- en tuinbouwproducten	8
	Diversen: fabrikanten, oesterhandel, drukkerij, enz.	5
	Totaal	230

d.w.z. naar verhouding der bevolking, ongeveer een vierde

[1]) Bij ons te lande is in 1889 opgericht en den 1 Mei 1890 in werking getreden „de Nederlandsche Coöperatieve Bond", die zich o.a. ten doel stelt voor winkelvereenigingen die zich aansluiten, de artikelen, welke zij moeten inslaan, in het groot in te koopen, ze haar te leveren, en de aldus verkregen besparing aan haar leden ten goede te doen komen. Het voordeel hiervan is tweeledig 1o. kunnen nu de inkoopen uit de eerste hand in de plaats komen van het ter markt gaan door elke winkelvereeniging afzonderlijk bij grossiers of fabrikanten; 2o. worden op deze wijze vermeden de bezwaren waarmede de besturen dier vereenigingen, wegens

van het aantal Genossenschaften in Duitschland. Tevens blijkt uit dat „Overzicht", dat bij ons de groote steden het brandpunt zijn geworden der coöperatie. In het algemeen zijn de coöperatieve vereenigingen het meest verspreid in de provinciën Noord-Holland, Friesland en Groningen, in Gelderland veel minder en in Overijsel en Drenthe komen zij bijna in het geheel niet voor.

Bij het aankondigen van voormeld Jaarboek kon het Sociaal Weekblad (Jaargang 1892 blz. 83) terecht de opmerking maken, „dat de coöperatie, al is er vooruitgang, in onzen Nederlandschen bodem nog verre van diep wortel heeft geschoten". Wij wekken een ieder op daarin verbetering te brengen.

In welke gedaante coöperatie zich ook voordoet, steeds draagt zij er toe bij om menschen, staande op de meest verschillende sporten van de maatschappelijke ladder, tot elkaar te brengen. Zoo ooit, dan kan men van haar spreken als van een „maatschappelijk belang." [1])

---

ontoereikende waren- en handelskennis, veelal te kampen hadden. Het is de afdeeling „Handelskamer" van den Bond, die (conform de Engelsche Wholesale Societies) aan deze bemoeiing is gewijd. Daarnaast staat de afdeeling „Raadgevende Kamer", welke niet uitsluitend voor de verbruiks-coöperatie is bestemd, maar werkt als een bureau van informatie en tegelijk als een orgaan van propaganda voor de Nederlandsche coöperatie in het algemeen, zoo op het gebied der productie, van den handel als van het crediet. Duitschland bezit zulk een Coöperatieven Bond reeds sedert 1859, Engeland sedert 1869.

[1]) Wat betreft Nederlandsche litteratuur verwijs ik voor een uitstekend en beknopt overzicht over de economische ontwikkeling der coöperatie in Engeland, Frankrijk en Duitschland, naar de voormelde dissertatie van Mr. de Witt Hamer. Een heldere vergelijkende uiteenzetting van de in 1875 in die landen geldende wettelijke bepalingen op het gebied der coöperatie, is te vinden in de dissertatie van Mr. A. J. Royaards „Over de wettelijke regeling der zoogenaamde Coöp. Vereen." 1875. Aan Mr. Goeman Borgesius en Mr. Kerdijk komt voornamelijk de eer toe, door hunne geschriften, voor ons land de meeste propaganda te hebben gemaakt.

Een hoogst verdienstelijk werk is in 1891 verschenen van de hand van

De distributieve vereenigingen komen voor, voornamelijk als consumtie-, grondstoffen-, gereedschapsvereenigingen [1]).

Onder een rubriek „Vereenigingen voor bepaalde behoeften" zou men kunnen rangschikken: de krediet-vereenigingen, bouwvereenigingen, magazijn-vereenigingen. [2])

Een strenge grenslijn is echter niet te trekken: als bij iedere classificatie zal men ook hier steeds overgangen vinden. Bv. de tegenwoordig in ons land (voornamelijk in Noord-Holland, Friesland en Groningen) in groot aantal voorkomende zuivelvereenigingen, kunnen beschouwd worden èn als productievereeniging èn als distributievereeniging. Coöperatieve bakkerijen zijn meestal tegelijk productie- en distributievereenigingen.

---

den Heer J. Bs. Westerdijk „Coöperatie op het gebied van den landbouw" (met goud bekroond antwoord op een prijsvraag, uitgeschreven door de Commissie uit de Gedeputeerde Staten van Friesland, belast met het beheer over het Buma-legaat te Leeuwarden). Aan dit werk zijn modellen van statuten toegevoegd voor plaatselijke volkscredietbanken, voor coöperatieve aan- en verkoopvereenigingen, en andere.

Een practische leiddraad voor het inrichten van dergelijke plaatselijke volksbanken, is in het begin van dit jaar verschenen, van eene Commissie uit het Hoofdbestuur der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, welke Commissie bestond uit de Heeren A. C. Wertheim, Mr. H. Goeman Borgesius en C. J. M. Dijkmans. Die volksbanken zouden voornamelijk moeten dienen tot ondersteuning van kleine industrieelen, neringdoenden en landbouwers (pachters). Een volledig stel formulieren en stukken heeft de moeielijkheid aan de inrichting van zulk een bank verbonden tot een minimum teruggebracht.

[1]) De naam duidt reeds voldoende aan, wat het doel dier Vereenigingen is. Grondstoffen-vereenigingen zijn de Duitsche Rohstoffvereine; Schulze-Delitzsch („die Genossenschaften in einzelnen Gewerbezweigen" blz. 46—163) zegt dat het zijn „Genossenschaften welche die zum Betriebe des Gewerbes der Mitglieder erforderlichen Rohstoffe, Werkzeuge und Geräthe gemeinschaftlich einkaufen."

[2]) Schulze-Delitzsch („die Entwickelung des Genossenschaftswesens", Berlin 1870) omschrijft in de Musterstatuten de Magazinvereine als ten doel hebbende „den Verkauf der von den einzelnen Mitgliedern für eigene Rechnung eingelieferten..... Waaren in einem zu diesem Zwecke eingerichteten gemeinsamen Magazin."

Vóór ik nu overga tot het eigenlijk onderwerp mijner dissertatie — de ontleding van het juridiek karakter eener C V. — wensch ik nog te wijzen op hetgeen Hubert-Valleroux aan het slot van zijne studie over de coöperatie (t. a. p. blz. 463) zegt. Schrijver meent door die studie te zijn gekomen tot de ontdekking van twee waarheden „. . . . tous deux très-utiles à proposer aux hommes de notre temps. Le premier est qu'on y voit une preuve de ce que peut l'initiative privée. C'est elle qui en tant de pays si divers a érigé ces institutions dont on connaît la prospérité. Et ce n'est point seulement en des pays de hardiesse individuelle, aux Etats-Unis et en Angleterre, qu'on voit un tel spectacle, chez des peuples plus gouvernés: en Allemagne, en Belgique et en Italie ces sociétés n'ont rien reçu de l'Etat ni rien reclamé de lui. „„C'est l'initiative privée qui a fait tant de merveilles" " s'écriait M. Léon Say après avoir décrit l'état florissant des banques italiennes. En France même les merveilles non de succès matériel, mais de persévérance et de courage qu'ont fait voir nos premières associations, sont une marque de ce que peut le seul effort des citoyens. Les plus prospères de nos sociétés coopératives ne doivent rien à l'Etat.

. . . . . . A ceux qui allèguent (nl. tegen l'initiative privée) la faiblesse de l'individu, on répond en faisant voir la force de l'association. Il faut qu'on puisse dire, en modifiant un peu les paroles de M. Casimir Périer, que „„l'association volontaire est, contre les périls du socialisme d'Etat, le plus sûr et le plus généreux des remèdes." "

Un second enseignement, . . . c'est que le mouvement coopératif est dû aux hommes de profession libérale [1]), qui

---

1) Ik neem de vrijheid hier er op te wijzen, dat coöperatie kan toonen wat nog met behulp van het particulier initiatief kan worden tot stand gebracht, en daardoor er toe kan bijdragen om den werkman te doen

non. contents d'avoir donné le branle, continuent en nombre d'endroits à le diriger et à le soutenir. Par là peut-on voir que la Providence en mettant de l'inégalité parmi les hommes a bien fait les choses. Elle a donné aux uns l'instruction et souvent des loisirs, afin de leur permettre d'aider ceux qui n'ont point reçu ces mêmes biens. Voilà donc le partage: aux uns la conception et la conduite, aux autres l'application et la mise en oeuvre, tout en harmonie par ce concours.

. . . Il est nécessaire de rappeler une vérité si évidente en un temps où les détestables flatteurs de l'ouvrier s'efforcent de lui persuader, et combien hélas! trouvent-ils d'auditeurs dociles, que seul il remplit un rôle utile et que l'autre classe est seulement composée d'oisifs et de parasites. On a contesté à cette classe son nom même de dirigeante, et cependant, sans regarder ailleurs que dans le sujet qui m'occupe, je la vois en France, en Angleterre, en Allemagne, en Belgique, partout enfin, diriger les ouvriers dans cette voie de l'association coopérative et je vois ceux-ci, grâce à ces conseils et à cette assistance, parvenir plus aisément à prendre rang parmi cette classe leur conseillère aujourd'hui, mais qui ne demande qu'à ouvrir ses rangs pour lui faire place."

Men ziet hoe alomvattend het onderwerp „Coöperatie" is. In de volgende bladzijden heb ik slechts een zeer beperkt deel van dat uitgebreide onderwerp getracht te bewerken: de juridieke beteekenis van de bepalingen die in Nederland voor de C. V. gelden en welke in de toekomst voor haar wenschelijk worden geacht — tot welk onderwerp ik mij zoo streng mogelijk heb bepaald. Tal van andere

---

inzien hoe verkeerd het is, om alleen heil te verwachten van staatshulp. Het is daarom met een bizonder genoegen dat ik hier woorden aanhaal, door Hubert-Valleroux acht jaar geleden geschreven.

studies op het gebied der cooperatie liggen nog onverwerkt. Ik wijs slechts op:

Een geschiedenis der coöperatie in Nederland, waarvoor alle bronnen aanwezig zijn in de uitstekend georganiseerde bibliotheek van den Nederlandschen Coöperatieven Bond te 's Gravenhage.

Over het al of niet wenschelijke, bij ons, van onbeperkte aansprakelijkheid der leden, of daarnaast in de wet vrijheid mag worden gelaten bij de statuten een beperkte aansprakelijkheid aan te nemen, voor welke C. V. althans onbeperkte aansprakelijkheid volstrekt overbodig mag genoemd worden.

Of er grond zou kunnen wezen om voor sommige C. V. in ons land eén handelen [1]) met derden-niet-leden uit te sluiten, voor welke C. V. het althans in haar eigen belang is af te raden zulk een handelen met derden toe te laten.

Of de Bond „Maatschappelijk Belang" terecht een scheiding maakt in „rechtmatige" en „verkeerde" coöperatie.

Een verhandeling over de werking der onderscheidene soorten van C. V.

Al dergelijke vragen, als grootendeels van economischen aard, heb ik ter zijde gelaten.

Het zal blijken dat ik op vele punten gebroken heb met tot nu toe heerschende opinies. Waar ik dat deed, verloor ik nimmer uit het oog dat ik dikwijls stond tegenover mannen die een gevestigden naam hebben op het gebied der wetenschap. Ik bedacht echter dat dit een klip is waarover ieder schrijver van een proefschrift noodzakelijk moet heenzeilen, wil hij niet vervallen in een nog grootere

---

1) Ik wijs er op dat bij uitsluiting van een „handelen met derden-niet-leden" alleen sprake kan zijn van „handelen" in specialen zin. Dat een coöperatieve winkelvereeniging bv. haar waren bij een niet-lid inslaat, wil niemand haar verbieden, doch dat bij zulk een winkelvereeniging ook niet-leden inkoopen doen, is voor velen een steen des aanstoots. Ik kom hierop echter nader ter gelegener plaatse terug.

moeielijkheid — het prijsgeven zijner eigen opinie. Dat laatste kon ik niet — over het eerste moest ik mij dus heenzetten. Ik vermeed daarbij echter telkens te voegen dat ik mijne opmerkingen „met bescheidenheid" maakte: ik vertrouwde dat ieder die mijne studie zou ter hand nemen, die „bescheidenheid" van den schrijver eener dissertatie voldoende zou beseffen.

I

DE COÖPERATIEVE VEREENIGING VOLGENS HET IN NEDERLAND THANS GELDENDE RECHT.

AFD. I. *De redenen die er toe hebben geleid de Coöperatieve Vereenigingen in een speciale wet te regelen.*

Wanneer wij het huwelijk en de reederij buiten beschouwing laten, dan waren vóór het tot stand komen der wet van 17 November 1876 Stb. N° 227 op de C. V., in ons burgerlijk recht geregeld drie soorten van vereenigingen, die er toe kunnen leiden om met gemeenschappelijke middelen éénzelfde doel te bereiken, nl.

1. de burgerlijke maatschap of vennootschap met hare varianten: de vennootschap onder firma en die en commandite;
2. het zedelijk lichaam;
3. de naamlooze vennootschap.

Het verschil tusschen een maatschap en eene naamlooze vennootschap is wel voornamelijk dat bij de eerste de personen, bij de laatste het kapitaal op den voorgrond treedt. Bij de eerste zijn dan ook de personen, bij de laatste de gezamenlijke aandeelen aansprakelijk, terwijl bovendien bij de naamlooze vennootschap, het kapitaal het bizonder eigendom uitmaakt dier vereeniging.

Verschil tusschen maatschappen en zedelijke lichamen:

Ontstaan de eerste door overeenkomst, dit kan ook het geval zijn met een zedelijk lichaam.

Mogelijkheid van wisseling van leden kan bij beide aanwezig zijn.

Ook het doel (verg. Goudsmit „Pandecten Systeem" I blz. 64 vlg., en de daar aangehaalde schrijvers) behoeft niet verschillend te zijn; wel behoort tot het wezen der maatschap het behalen van stoffelijk voordeel voor de leden, en is haar streven daardoor meer tijdelijk, terwijl de zedelijke lichamen, als gericht op het bevorderen van gewoonlijk alleen zedelijke belangen, daardoor meer onafhankelijk zijn van het deelnemen door dezelfde personen — doch het kenmerkend verschil mag ik er niet in zien, daar wat gewoonlijk zoo is, dus ook anders zijn kan, geen kenmerk is.

Dat het beoogen van materieel voordeel voor de leden bij de zedelijke lichamen niet is uitgesloten, meende ook de H. R. bij zijn bekend arrest van 20 October 1865 W. v. h. R. n°. 2736, waarbij de wederkeerige verzekeringmaatschappijen als zedelijke lichamen gerangschikt werden onder de wet van 22 April 1855 Stb. n°. 32, zoodat de wet van 14 September 1866 Stb. n°. 123 noodig was om die maatschappijen uitdrukkelijk aan de bepalingen der wet van 1855 te onttrekken.

Het gaat dus niet aan, de toepasselijkheid der wet van 1855 te ontkennen, omdat een vereeniging voordeel voor de leden beoogt.

Toch heeft de Regeering dat gedaan ten opzichte der coöperatieve vereenigingen.

De M. v. T. op het ontwerp—van Lynden betreffende de „Vennootschappen met veranderlijk kapitaal" (welk ontwerp later werd de wet op de C. V.) (St.-Gen. 1874/'75 n°. 145 blz. 1) erkende wel dat het behalen van voordeel op zich zelf geen kenmerk is, waardoor de maatschap zich onderscheidt van het zedelijk lichaam, doch zeide dat het onderscheid

ligt „in den persoon ten wiens behoeve de winst behaald wordt. Alleen dan wanneer zij ten bate komt van de juridische eenheid kan er sprake zijn van een zedelijk lichaam." En omdat het nu niet twijfelachtig scheen „dat bij de coöperatie de winst behaald wordt ten behoeve der leden zelven, niet ten behoeve van den rechtspersoon," werd gezegd dat de C. V. moest beschouwd worden als een maatschap, en dat reeds d a a r u i t volgde de onmogelijkheid het lichaam te brengen onder de zedelijke lichamen. Immers „volgens art. 14 der wet van 1855 zijn de bepalingen dier wet noch op de burgerlijke maatschap, noch op de vennootschappen van koophandel van toepassing". (t. a. p. blz. 2.)

Het kenmerkend onderscheid tusschen een maatschap en een zedelijk lichaam zou ik willen zien in het feit, dat alleen het zedelijk lichaam vormt een éénheid, een nieuwen persoon „de Vereeniging", die als zoodanig naar buiten optreedt. Volgens deze zienswijze, die het beoogen van stoffelijk voordeel voor de leden bij de zedelijke lichamen niet uitsluit, moet ook de naamlooze vennootschap worden beschouwd als een zedelijk lichaam, en wel zulk een waarbij het lidmaatschap aan den eigendom van een aandeel in het kapitaal is verbonden. Konden wij dus bij de drie voormelde hoofdsoorten van vereeniging op bepaalde verschillen wijzen, tegelijk bleek ons dat er toch ook een onderling verband bestaat, nl. een verband in het d o e l dat ieder dier rechtsinstellingen op hare wijze kan trachten te bereiken.

Niet in het d o e l dus moeten wij het kenmerkend onderscheid vinden, maar in de o r g a n i s a t i e aan ieder dier instellingen door de wet opgelegd — het zijn slechts drie v o r m e n van samenwerking. (Verg. de Juridische Spectator van 1875 n°. 19/20 blz. 151.)

Wat is nu het juridisch karakter eener C. V., onder welken dier drie vormen kon zij worden gerangschikt?

Wij weten dat het bij eene C. V. te doen is om samenwerking, en wel om samenwerking tot eigen voordeel der leden. Dit voordeel wordt gezocht in het uitoefenen van een bedrijf voor gezamenlijke rekening van de leden der vereeniging.

Maar — wij zagen het — samenwerking tot eigen voordeel eischt niet noodzakelijk een bepaalden vorm van vereeniging.

Het uitoefenen van een bedrijf voor gezamenlijke rekening der leden mocht even goed geschieden in den vorm van een maatschap, van een zedelijk lichaam als van een naamlooze vennootschap — het was slechts de vraag of de bepalingen dier drie door de wet geregelde associatievormen zich konden voegen naar de bizondere eischen welke de oprichters eener C. V. zich stelden. Deze vraag nu beantwoordde de voormelde M. v. T. ontwerp—van Lynden ontkennend. Al beschouwde zij, zoo als wij zagen, in principe de C. V. als „maatschappen of vennootschappen", d. w. z. als vereenigingen van personen, ontstaan door de overeenkomst om met gemeenschappelijk kapitaal te behalen gemeenschappelijk voordeel, toch meende zij (M. v. T. t. a. p. blz. 3) „dat de bestaande wetgeving aan de coöperatie bezwaren in den weg (legde), die slechts door een nieuwe wettelijke regeling (zouden) zijn op te heffen." Van een toepasselijkheid der wet van 1855 kon volgens de Regeering in het geheel geen sprake zijn.

Mr. Royaards (dissertatie t. a. p. blz. 111 j°. 278), hoewel van oordeel dat de wet van 1855 geene bepalingen bevatte in strijd met het wezen eener C. V., kwam toch tot de conclusie dat het ontwerp—van Lynden tot wet moest worden verheven.

In hoever ik mij met die conclusie van Mr. Royaards kan vereenigen zal uit de volgende uiteenzetting blijken.

Opzoomer (ad art. 1655) staat blijkbaar op hetzelfde standpunt als de Regeering. Opzoomer zegt „Een maatschap zoekt winst om die te deelen, een zedelijk lichaam niet, omdat men onder een eenheid niet kan verdeelen." Dit is zeker waar, doch wat is er tegen, om, wat eenmaal de eenheid heeft verkregen, daarna onder de leden te verdeelen? Het zedelijk lichaam is toch nooit meer dan middel, nooit doel „an sich." Het burgerlijk recht schept in het zedelijk lichaam een vermogenssubject, bekwaam om te verkrijgen en zich te verbinden. Doch een verschil in „doel" te zien tusschen maatschappen en zedelijke lichamen, op dien grond dat de leden der eerste de winst direct verkrijgen, en de leden van een zedelijk lichaam die winst later kunnen verkrijgen — gaat volgens mij niet op.

Maatschappen, zedelijke lichamen, naamlooze vennootschappen, coöperatieve vereenigingen, blijven voor mij ten slotte niets anders, als vormen van associatie, ieder met een eigenaardige inrichting, al welke vormen leiden kunnen tot hetzelfde doel, doch ieder langs een anderen weg. [1])

Het is dan ook niets bizonder verwonderlijks dat de C. V., vóór 1876, den vorm plachten aan te nemen van zedelijke lichamen.

Welke waren nu de gronden, waarop plotseling Minister de Vries in 1874 aan eene C. V. weigerde rechtspersoonlijkheid te verleenen volgens de wet van 1855?

De kwestie rees naar aanleiding der gevraagde konink-

---

[1]) De Res. van 6 Sept. 1883 nº 73 (P. W. nº 6910) neemt aan dat de akte van oprichting eener C. V. zou zijn onderworpen aan een vast recht van *f* 1,20, volgens art. 68 § I nº 51 wet Frimaire an VII jº art. 1 wet 1882 Stb. nº 92 — en dus niet aan het vaste recht van *f* 15 vastgesteld voor maatschappen bij art. 68 § III nº 4 wet Frimaire jº a. 16 wet 1882.

lijke goedkeuring op de statuten eener in Amerongen op te richten credietvereeniging. De gronden van weigering der Regeering waren vierledig:

a. de bepaling dat jaarlijks onder de leden een verdeeling van baten zou plaats hebben;

b. de uitsluiting van het credietverleenen aan anderen dan aan leden der vereeniging;

c. de hoofdelijke aansprakelijkheid der leden, voor de verbintenissen der vereeniging; en

d. de mogelijkheid voor een lid om zijn inleg bij uittreden terug te nemen.

Van deze bepalingen zeide Minister de Vries dat ze niet te rijmen waren met een juridische eenheid met eigen vermogen, en dus ook niet met het karakter van een zedelijk lichaam.

Boven zagen wij dat het behalen van voordeel voor de leden, op zich zelve geen reden mag zijn om de toepassing der wet van 1855 te weigeren.

Hetzelfde geldt voor het uitsluiten door de Vereeniging van uitbreiding harer werkzaamheden tot derden-niet-leden, — wat behalve bij credietvereenigingen en bij bouwvereenigingen, bij coöperatieve vereenigingen anders juist geen regel zal zijn. Ieder die zich met de vereeniging in betrekking stelt om te profiteeren van de voordeelen die de vereeniging aanbiedt, is tegenover de vereeniging te beschouwen als „derde": de qualiteit van lid is daarbij onverschillig, en kan dus op de toepasselijkheid van de wet van 1855 van geenen invloed zijn.

Wat betreft het bezwaar ontleend aan de hoofdelijke aansprakelijkheid, is zulk een bepaling schijnbaar in strijd met de woorden van art. 1698 B.W. Inderdaad echter kan ik er niets strijdigs in vinden met het karakter van een zedelijk lichaam. Wanneer maar in de eerste plaats het

vermogen van de vereeniging aansprakelijk wordt gesteld, en men neemt dan in de statuten bovendien aan eene subsidiaire aansprakelijkheid der leden, is aan de bepalingen der wet ten volle voldaan.

Datzelfde gevoelen bleek ook Mr. Verniers van der Loeff toegedaan, toen hij bij de algemeene beraadslaging in de Tweede Kamer over voormeld Ontwerp-van Lynden, zeide: „Principiëel staat er aan de toepasselijkheid der wet van 1855 voor de C. V. niets in den weg, immers de wet van 1855 heeft wel aansprakelijkheid van het lichaam, en de C. V. is gebaseerd op persoonlijke aansprakelijkheid, doch altijd maar een secundaire aansprakelijkheid, nl. eerst de Vereeniging zelf."

Ook Mr. Royaards (t. a. p. blz. 102) merkt op, dat de hoofdelijke aansprakelijkheid niet in strijd is met de rechtspersoonlijkheid, zij vloeit er alleen op zich zelf niet uit voort. Wèl zou het in strijd zijn met het begrip rechtspersoon, wanneer de vereeniging zelve niet aansprakelijk was; dat nog anderen het na of naast haar zijn, is volstrekt geen bezwaar.

Doch het bezwaar sub *d* vermeld, nl. de terugname van den inleg bij uittreden, ging volgens mij wel op. Zulk een terugname was iets onnatuurlijks bij de vóór 1876 bekende rechtspersonen; al wat men aan een zedelijk lichaam contribueert wijdt men aan het doel der vereeniging en men verliest alle vorderingsrecht op dien inbreng. De wet van 1876 moest nog voor ons recht een rechtspersoon scheppen, die wèl een afgezonderd vermogen zou hebben, doch waar tegelijk de leden een vordering behielden bij uittreden, ten beloope van het door hen ingebrachte kapitaal.

Mr. Royaards (t. a. p. blz. 101) neemt ook wel zulk een vorderingsrecht aan, doch ontkent eenvoudig dat hierin een bezwaar zou gelegen zijn tegen de toepasselijkheid der wet

van 1855. Tevens wijst die schrijver er op dat de voorstelling als zou de coöperatieve vereeniging wel hebben een eigen vermogen in den vorm van een reservefonds, waarnaast dan de inbreng der leden wordt gequalificeerd als het gezamenlijk eigendom der leden (o. a. aldus Mr. de Witt Hamer in W. v. h. R. no. 3710 „de aandeelen blijven daarentegen het bizonder eigendom van ieder der leden") geen aanbeveling verdient, daar men dan, geheel onnoodig, de éénheid van beschouwing laat varen, om er een tweeledige voor in de plaats te stellen.

Wel werpt Mr. Royaards (t. a. p. blz. 96) een ander bezwaar op tegen de toepasselijkheid der wet van 1855 op de C. V., nl. het doel der C. V. zou zijn in strijd met het algemeen belang (art. 7 wet van 1855). Schrijver zegt nl., het eigen doel der C. V. is „beweldadiging der leden." Tegen de mogelijke tegenwerping dat bij de vennootschappen toch ook ditzelfde doel buiten twijfel aanwezig is, en de wet des ondanks bv. aan de naamlooze vennootschap de rechtspersoonlijkheid heeft verleend, wordt beweerd dat, bij de vennootschappen, de leden, door hun eigen belang te bevorderen, tevens het algemeen belang bevorderen.

De toestand bij de C. V. zou echter een andere zijn, en daarin zou juist haar eigenaardig karakter te voorschijn komen: „Bij haar (de C. V.) is niet alleen het doel, maar ook het middel niet van publiek nut. Zij toch willen niet, tenminste niet in de eerste plaats, handel drijven, maar juist een tak van handel overbodig maken. De C. V. is daarom niet alleen niet in het publiek belang, maar zelfs in het nadeel van bepaalde personen. Hoe is hiermede nu te rijmen de uitspraak van den Staat, dat ze wèl zijn van publiek belang: een verklaring die noodzakelijk opgesloten ligt in de erkenning als rechtspersoon? Die tegenstrijdigheid wordt opgelost, wanneer we bedenken dat de Staat ook

soms is in het onmiddellijk belang van enkele individuen: een waarheid, die de Staat niet kan ontkennen, zóolang hij zich met armenzorg bezig houdt ...."

Waarlijk, als niet uit den verderen inhoud der dissertatie schitterend het tegendeel bleek, men zou denken in Mr. Royaards een der felste bestrijders der coöperatie te moeten zien. Ter verdediging eener stelling dat de C. V. in strijd zou zijn met het algemeen belang, moet Schrijver zijn toevlucht nemen tot een vergelijking van Staatsbemoeiing op het gebied van armenzorg. Alsof bij de C. V. naast die „beweldadiging der leden," d. w. z. naast de bevordering hunner stoffelijke belangen, niet tevens — ja daardoor — de weg wordt vrij gemaakt tot hunne zedelijke en intellectueele ontwikkeling. Alsof „in het algemeen belang" zou beteekenen „ten bate van allen;" terwijl, dunkt mij, een beschikking ten behoeve van één enkel individu reeds kan zijn „in het algemeen belang," al zou het ook zijn met noodzakelijke krenking van de belangen van andere bepaalde personen.

Het zou zeker zijn „plus royaliste que le roi" te willen beweren, dat de C. V. in het belang van allen zijn. Doch het voordeel dat de gemeenschap er door kan hebben is oneindig veel grooter, dan het nadeel dat sommigen er door kunnen lijden. [1])

---

[1]) Wat bij het bespreken van sociale vraagstukken steeds dient te worden in het oog gehouden — en toch zoo dikwijls wordt vergeten — is, zich te wachten voor overdrijving, bij het voordragen van al de voordeelen die er van kunnen worden verwacht. Een eigenaardig staaltje van zulk een overdrijving lezen wij in „l'Economiste français" 1891 deel I blz. 106, waar in een artikel van M. Ernest Brelay („La coopération en Europe") worden aangehaald de volgende woorden door M. Siegfried, sénateur, gesproken op een 12 October 1890 in het te Marseille gehouden „Congrès des sociétés coopératives de consommation de France":

„L'orateur atteignant, pour ainsi dire, le délire de l'enthousiasme, s'est écrié:

En dat „nadeel voor sommigen" zou dan moeten bestaan in het „overbodig maken van een tak van handel." „Doch ook dit kan in ieder geval alleen gezegd worden van die C. V., welke zich met distributie bezig houden, en ook van haar slechts tot zekere hoogte. Immers 1°. geheel den tusschenhandel verdringen zullen de consumtie-vereenigingen wel nooit (verg. Holyoake 1891 t. a. p. blz. 97 vlg.). 2°. Er is toch zeker geen sprake van „verdringen", waar eenige winkeliers zelf zouden coöpereeren, om daardoor, met gebruikmaking van de voordeelen die de associatie aanbiedt, hunne zaken gecombineerd op grooter voet te kunnen drijven. 3°. De coöperatieve vereenigingen en niet het minst de consumtie-vereenigingen brengen de leden tot spaarzaamheid, en daar de C. V. rekenen in de eerste plaats op de medewerking der minvermogenden, is er geen enkele reden, dit nut voor de maatschappij lager te stellen, dan het bestaan van een overgroot aantal winkeliers. En 4°. het zelfbestuur van arbeiders, landbouwers, geëmploieerden moet wel leiden tot hunne ontwikkeling en daardoor wordt de coöperatie een belangrijke factor voor de intellectueele ontwikkeling van ons volk.

Bij de behandeling van het ontwerp—van Lynden in de Tweede Kamer verklaarden ook Mr. Mackay en Mr. Kappeyne van de Coppello uitdrukkelijk, in het „algemeen belang"

„ „La République (française) sera coopérative ou elle ne sera pas; car la coopération, c'est la solidarité par l'association, cette forme par excellence de l'idée républicaine! . . . .""

M. Brelay laat er op volgen: „Ici, nous nous souvenons d'un valet de comédie, — dont nous acceptons humblement le rôle, — et qui, après avoir écouté les propos de son maître, lui disait avec respect: „ „Monsieur le comte, permettez-moi d'en rire abondamment.""

Inderdaad, M. Siegfried had even goed kunnen zeggen „la République sera coopérative ou elle ne le sera pas . . . . ."

op zich zelf, geen bezwaar te zien tegen de toepasselijkheid der wet van 1855; wel meende Mr. Godefroi dat dit bezwaar zich zou kunnen doen gevoelen bij een Minister van Justitie die niet goed gezind zou zijn jegens de „sociale kwestie", doch in de praktijk was dat bezwaar tegen art. 7 der wet van 1855 nimmer gebleken.

Resumeerende wat ik boven trachtte uiteen te zetten, kom ik tot de conclusie dat Minister de Vries terecht weigerde aan C. V. rechtspersoonlijkheid te geven, door hare erkenning als zedelijk lichaam volgens de wet van 1855.

Hetzij men den inbreng der leden beschouwt als hun gezamenlijk vermogen, naast het zelfstandig vermogen der C. V., hetzij men zich den inbreng voorstelt als den eigendom der vereeniging, doch den leden bij het uittreden een vorderingsrecht daarop toekent, steeds zal die terugname van inleg het struikelblok blijken te zijn, voor de toepassing der bepalingen der wet van 1855.

Nu is het waar, die terugname van inbreng is geen essentieel bestanddeel van de C. V. — nergens is haar dan ook bij de wet van 1876 de verplichting opgelegd, zulk een bepaling in de statuten op te nemen —; doch het is een bepaling die bij velen harer voorkomt, en voorkwam juist bij die vereenigingen, welke aan Minister de Vries de rechtspersoonlijkheid volgens de wet van 1855 verzochten.

Nu echter rijst de vraag, was nu toch een speciale wet voor de C. V. voor ons recht wel noodzakelijk?

Om deze vraag te beantwoorden, dienen wij thans na te gaan of de C. V. hadden kunnen optreden in den vorm van een burgerlijke maatschap, van een vennootschap onder firma, van een vennootschap en commandite of van een naamlooze vennootschap.

Blijkt dit onmogelijk, dan is daarmede ook bewezen de

noodzakelijkheid eener speciale regeling voor de C. V. [1])

Wat betreft de burgerlijke maatschap:

De overeenstemmende wilsverklaring tot het aangaan eener maatschap, de verplichting tot inbreng en het recht op aandeel in de winst — drie essentialia bij de maatschap — zouden ook kunnen gelden bij de C. V. Doch daar de burgerlijke maatschap wordt aangegaan met het oog op bepaalde personen, verbindt de wet aan het toetreden tot en het uittreden uit de maatschap gevolgen, waarvan de overname door de C. V. kwalijk zou zijn te vergen geweest. Het toetreden van een nieuw lid zal bij de maatschap een geheel nieuwe overeenkomst noodig maken, en het uittreden zal (behoudens art. 1688 B. W. ingeval van overlijden) een ontbinding der maatschap, en dus ook een liquidatie, tengevolge hebben.

Ook aan een optreden naar buiten zouden voor de C. V. te veel bezwaren verbonden zijn, moest zij zich houden aan de regeling geschreven voor de maatschap, immers alleen de handelende personen zouden — tenzij speciaal gemachtigd — aansprakelijk zijn. (art. 1680 j° art. 1681 B. W.)

Een en ander is juist in strijd met het karakter eener C. V., wier kracht ligt in het gemakkelijk wisselen van hare leden, en bij welke derden hun vertrouwen juist moeten putten uit de persoonlijke verantwoordelijkheid van alle leden — niet alleen van het bestuur of van hen die tot het verrichten eener handeling uitdrukkelijk volmacht hebben gegeven. (art. 1679 B. W.)

Bovendien de meeste C. V. hebben ten doel het uitoefenen van een handelsbedrijf, zoodat althans voor deze, een voor

---

[1]) Op voortreffelijke wijze is deze kwestie uiteengezet in de voormelde M. v. T. tot het Ontwerp-van Lynden, en ook bij Mr. Goeman Borgesius „De rechtspersoonlijkheid der coöperatieve vereen." blz. 15 vlg.

niet-kooplieden bestemde regeling ten eenen male onvoldoende zou wezen.

De vennootschap onder firma:

Behalve de bezwaren zooeven tegen de regeling als maatschap uitgesproken, zou hier nog bijkomen de verplichte hoofdelijke aansprakelijkheid van alle leden.

Nog sterker dan bij de maatschap, is bij de vennootschap onder firma de geheele regeling gebaseerd op het persoonlijk vertrouwen tusschen een gering aantal bepaalde personen: geheel in strijd met het karakter eener C. V., welke vereischt een groot en afwisselend ledental, waardoor het persoonlijk vertrouwen in aller medewerking wel meestal zal zijn uitgesloten. „Groot" moet het getal zijn, omdat men juist door vele kleintjes iets groots wil tot stand brengen; „afwisselend", omdat men den werkkring der vereeniging moet kunnen uitbreiden door het toelaten van nieuwe leden.

Tevens zou het opmaken van een nieuwe overeenkomst tengevolge van het toetreden van een nieuw lid, ook steeds tot een inschrijving en openbaarmaking volgens artt. 24 vlg., 28 en 29 W. v. K. verplichten, wat de bezwaren nog zou vermeerderen.

De vennootschap en commandite:

Hierbij mag de geldschieter niet meewerken, terwijl de kracht eener C. V. ligt in de mogelijkheid van het meewerken van alle leden. Zij komt dus zoo mogelijk nog minder in aanmerking dan de vennootschap onder firma.

De naamlooze vennootschap:

De voormelde M. v. T. tot het ontwerp-van Lynden (no. 145 § 6 blz. 5) zeide wel dat tusschen naamlooze vennootschappen en vennootschappen met veranderlijk kapitaal. (zie boven blz. 16), de veranderlijkheid van ledental geen onderscheidend kenmerk is, daar dit bij de

naamlooze vennootschappen ook voorkomt; het ware echter niet overbodig geweest zoo de M. v. T. naast die overeenkomst toch ook had doen uitkomen, dat bij de C. V. die verandering van leden invloed heeft op het kapitaal der vereeniging, wat bij verandering van aandeelhouders eener naamlooze vennootschap niet het geval is.

Overigens leenen de bepalingen der naamlooze vennootschappen zich nog het beste voor een regeling der C. V. (conform vermelde M. v. T. blz. 5). Inderdaad hebben dan ook eenige C. V. krachtens art. 36 W. v. K. de koninklijke goedkeuring op hare statuten gevraagd en verkregen — ofschoon de onveranderlijkheid van kapitaal hier een geduchte hinderpaal bleek.

Mr. Royaards (t. a. p. blz. 74) wijst er op dat art. 50 W. v. K. nog wel eenigen uitweg aanbiedt tegen die „onveranderlijkheid van kapitaal," door de bepaling dat de oprichters slechts één vijfde van het maatschappelijk kapitaal behoeven te vertegenwoordigen, zoodat er nog viermaal zooveel leden bij kunnen komen. Hier staat echter tegenover dat 1o. in ieder geval binnen een bepaalden termijn het overig gedeelte der aandeelen zal moeten geplaatst zijn en 2o. (art. 51) de vennootschap haren aanvang niet zal kunnen nemen, zoolang niet 10 pCt. van het gemeenschappelijk kapitaal gestort is, zoodat in casu de eerste oprichters ieder hun half aandeel zouden moeten storten, wilde de vereeniging kunnen werken.

Het eerste bezwaar is alleen tijdelijk te verhelpen door telkens verlenging van dien termijn aan te vragen, doch het tweede bezwaar zal in den regel slechts door medewerking van kapitalisten zijn te boven te komen.

De „Coöperatieve Handelsdrukkerij" te Leeuwarden werd opgericht als naamlooze vennootschap den 11 April 1874 en bestaat ook thans nog in dien vorm, zoodat zij niet

mag worden aangemerkt als een zuiver voorbeeld van productieve coöperatie in Nederland.

Ook de — sedert ontbonden? (Zie Jaarboek 1892 N. C. B., blz. 131) — Amsterdamsche Verbruiksvereeniging, goedgekeurd bij K. B. 4 April 1875 (Stscour. 4 Juni 1875 no. 129) werd als naamlooze vennootschap toegelaten, doch werd in 1878 onder de coöperatie-wet van 1876 gebracht.

De Amsterdamsche „Coöperatieve Kleedermakersvereeniging" ondervond dat de bezwaren aan een regeling als naamlooze vennootschap toch groot waren: de notarieele akte van oprichting werd den 22 Augustus 1872 gepasseerd, en eerst den 6 Juni 1873 verkreeg de vereeniging, na eindeloos sleuren en vertragen, de koninklijke bewilliging.

De eenige inderdaad bruikbare vorm voor de C. V. vóór 1876 was een regeling als zedelijk lichaam volgens de wet van 1855. O. a. de thans nog te Zaandam bestaande coöperatieve arbeidersvereeniging „Help u zelven" (Winkel en Bakkerij), opgericht in 1865, goedgekeurd bij K. B. in 1866, werd ingericht volgens de wet van 1855 (Zie Sociaal Weekbl. 1887 blz. 3 vlg.)

Toen echter in 1874 het juridisch geweten van Minister de Vries tegen een toepasselijkheid der wet van 1855 — en terecht zooals wij boven concludeerden — opkwam, zou aan de C. V. niets anders zijn overgebleven, dan, voorzooverre zij het zich onderwerpen aan eenigen anderen assiociatievorm te bezwarend achtten, zich in te richten als niet-erkende vereeniging, — waarvoor zij volgens art. 1 der wet van 1855 geen machtiging der Regeering zouden hebben noodig gehad.

Was een regeling als naamlooze vennootschap echter belemmerend, een regeling als vereeniging zonder rechtspersoonlijkheid was ten eenenmale onvoldoende voor C. V.,

die een bedrijf uitoefenen en dus voortdurend met derden in aanraking komen.

Wilde men de ontwikkeling der coöperatie in Nederland dus werkelijk bevorderen, dan bleef er niet anders over dan ons burgerlijk recht met een nieuwen associatievorm te verrijken.

Het waren deze overwegingen welke leidden tot indiening van het Ontwerp van den Minister van Lynden van Sandenburg tot regeling van de „vennootschappen met veranderlijk kapitaal."

Reeds met een enkel woord (zie blz. 20) wees ik op de onmiddellijke aanleiding tot dit wetsontwerp, nl. de weigering van Minister de Vries in 1874 om aan de Amerongsche credietvereeniging volgens de wet van 1855 rechtspersoonlijkheid te verleenen.

Deze beslissing wekte bij velen te meer verwondering, omdat de bij K. B. van 5 Februari 1869 goedgekeurde statuten der „Eerste Nederlandsche Coöperatieve Voorschotvereeniging en Spaarbank" te Goes, nog pas den 26 December 1871 met toestemming der Regeering waren gewijzigd. De toenmalige Ministers van Lilaar en Jolles hadden in den aard en werking van zulke vereenigingen geen bezwaar gezien, haar krachtens de wet van 1855 de koninklijke goedkeuring te verleenen.

Ten aanzien der ontworpen statuten voor een dergelijke voorschotbank te Amsterdam, Leeuwarden en Amerongen, was de Minister van Justitie de Vries echter een ander gevoelen toegedaan, — en zijn opvolger, Minister van Lynden, bleek die opvatting te deelen.

Wat was nu in Nederland recht? Zou het oprichten eener coöperatieve vereeniging krachtens de wet van 1855 in het vervolg afhangen van de toevallige, de subjectieve opinie van den Minister van Justitie?

Ter wille der rechtszekerheid diende aan dien toestand een einde te komen.

In het begin van 1875 werd door de Regeering het voormelde ontwerp ingediend. Uit de M. v. T. bleek, dat de regeling der „vennootschappen met veranderlijk kapitaal" voornamelijk was gemaakt met het oog op de „z.g. coöperatieve vereenigingen": dit woord was echter in het ontwerp zelf niet genoemd, omdat „aan een rechtskundigen naam boven een socialen de voorkeur werd gegeven."

Het ontwerp bevatte twee hoofdbeginselen (M. v. T. t. a. p. blz. 4 en 5):

1°. werd aan de coöperators zooveel mogelijk vrijheid gelaten. Vooral van een tuteele van den Staat wilde de Regeering niets weten; — dit was in aansluiting aan een der grondstellingen van Schulze-Delitzsch [1]), en

2°. publiciteit als waarborg voor derden werd verplicht gesteld.

Bovendien was de Regeering uitgegaan van de gedachte (M. v. T. t. a. p. blz. 4) dat de regeling zoo kort en eenvoudig mogelijk moest zijn. „Het stelsel van coöperatie is hier te lande nog weinig ontwikkeld. Voor eene regeling

---

[1]) Zoo lezen wij bij Parisius („Das Reichsgesetz betreffend die Erwerbs- und Wirthschafts-Genossenschaften" vom 1 Mai 1889, Berlin 1890 blz. XV) dat op den zevenden „allgemeine(n) Vereinstag" (der Duitsche C. V.), gehouden te Stettin in Augustus 1865, op voorstel van Parisius werd aangenomen „eine Resolution, in deren erstem Satze erklärt wurde: einzige Förderung, welche die Genossenschaften von der preussischen wie von jeder anderen Staatsregierung beanspruchen, sei, dass sie sich aller Versuche, die Genossenschaften der polizeilichen Kontrole zu unterstellen, fernerhin enthalten und dem von Schulze 1863 im Abgeordnetenhause eingebrachten Genossenschafts-Gesetzentwurfe zustimmen — und dessen letzer Satz lautete:

„Alle Versuche der Staatsregierungen, die auf Selbsthülfe beruhenden Erwerbs- und Wirthschaftsgenossenschaften im Allgemeinen oder innerhalb einer einzelnen Berufsklasse durch positive Einmischung fördern zu wollen, müssen als ihnen schädlich zurückgewiesen werden."

in vele bizonderheden ontbreekt de noodige ervaring. Zij zoude de vrije ontwikkeling der coöperatieve vereenigingen eerder belemmeren dan bevorderen."

In Mei 1875 had het afdeelingsonderzoek plaats en eerst in November kwam het verslag. De wet zelve werd aangenomen, door de Tweede Kamer den 20 October 1876 en door de Eerste Kamer den 15 November d. a. v., terwijl de koninklijke goedkeuring den 17 November volgde.

Tusschen het tijdstip der indiening en de behandeling verliepen dus bijna twee jaren.

AFD. II. *De wet van 17 November 1876 Stb. no. 227, in hoofdtrekken.*

Wij zullen hiervoor nagaan:

1o. Welke associaties minister van Lynden in zijn ontwerp wilde omvatten,

en 2o. op welke punten en waarom het ontwerp bij de behandeling in de Staten-Generaal werd gewijzigd

Voor een vergelijking der artikelen kan dienen de aan het slot gedrukte Bijlage.

§ 1.

Het ontwerp van Lynden [1]) wilde aan de „vennootschappen met veranderlijk kapitaal" geven een afzonderlijke regeling, zooals o. a. ook in Duitschland bij de wet op de Erwerbs- und Wirthschafts-genossenschaften, nl. niet opgenomen in het B. W. of in het W. v. K. — wat wèl het geval is b v. in België en in Italië.

---

[1]) Zie Handelingen Staten-Generaal: 1874—1875 Bijlage B. no. 145; 1875—1876 Bijlage B. no. 28; 1876—1877 Bijlage B. no. 41 en wel Tweede Kamer blz. 63—174, Eerste Kamer blz. 24—25, 38—39, 61—66.

De kwestie of zulk een zelfstandige regeling niet in strijd was met het begrip „codificatie", zooals de grondwet van 1848 dat bedoelde, is bij art. 150 der tegenwoordige grondwet uitdrukkelijk afgesneden, en alle twijfel aan de mogelijkheid daartoe opgeheven.

Het grondwettig bezwaar was wel door minister van Lynden gevoeld, doch Z.Exc. dekte zich door de verklaring dat het zijne bedoeling niet was, dat de voorgedragen wet „buiten," maar dat zij „nevens" het B. W. en het W. v. K. zou staan. Dit zou volgen uit art. 1 van het ontwerp, waarbij het burgerlijk recht en de bizondere wetten van den koophandel uitdrukkelijk op de bedoelde vennootschappen van toepassing werden verklaard. Volgens de M. v. T. (t. a. p. blz. 5) was een afzonderlijke regeling noodig, omdat de wet „van toepassing (zou zijn) zoowel op burgerlijke- als op handelsvennootschappen, dus onderwerpen omvatte èn van burgerlijk- èn van handelsrecht."

Toen men er den Minister een verwijt van maakte, dat hij den Franschen naam „sociétés à capital variable" had verkozen boven den naam „coöperatieve vereeniging", die toch reeds bij ons burgerrecht had gekregen, wees Z. Exc. er op dat het zijne bedoeling niet was, alleen de z. g. C. V. te regelen, maar dat hij in zijn ontwerp tevens wilde omvatten „alle andere vennootschappen met veranderlijk kapitaal."

Het waren voornamelijk Mr. Kappeyne en Mr. van Houten, die hiertegen reeds bij de algemeene beraadslagingen in de Tweede Kamer opkwamen.

Mr. Kappeyne wees er op dat bij de vennootschappen naar het Romeinsche recht geen rechtspersoonlijkheid stond tusschen de vennooten en de goederen der vennootschap, behalve krachtens privilege, zooals bij ons in der tijd bij de O.-I. compagnie. Het begrip rechtspersoon ontstaat eerst daar, waar de goederen worden dienstbaar gemaakt aan

een algemeen sociaal of gezellig doel; immers wil er aan de goederen, aan dat doel gewijd, geen eigenaar ontbreken, daar moet er in gedachte een door de wet worden geschapen; wij noemden dat een „zedelijk persoon" of „rechtspersoon", sedert von Savigny had gesproken van „Juristische Person", — dit zijn dan òf zedelijke lichamen òf stichtingen.

Die oude Romeinsche rechtsleer aangaande vennootschappen en zedelijke personen — waarbij een derde niet denkbaar was — is niet de rechtsleer geweest van het Germaansche recht. Dat recht eerbiedigde de associatie in hare weligste spelingen. Het maakte van de vennootschap wel niet een eigenlijk gezegden Romeinsch-rechtelijken rechtspersoon, een universitas, maar toch iets wat daar sprekend op gelijkt, wat Mr. Kappeyne zou willen noemen een „oneigenlijken rechtspersoon" of beter een „handelspersoon," met accessoire aansprakelijkheid harer leden. De verscheidenheid komt uit b. v. bij de firma, de vennootschap en commandite, de reederij, de onderlinge verzekeringmaatschappij — terwijl weer een nieuwe vorm thans zou zijn de „vennootschap met veranderlijk kapitaal."

Mr. Kappeyne meende nu, daar waar men aan den eenen kant, overeenkomstig streng Romeinsch-rechtelijke begrippen, weigerde de wet van 1855 betreffende de zedelijke lichamen, op de C. V. toepasselijk te verklaren, het aan den anderen kant niet aanging, hier een geheel nieuwe — een Germaanschrechtelijke — soort van aansprakelijkheid in te voeren, zonder tegelijk ons geheele genootschapsrecht te herzien. Men zou anders den samenhang onzer wetgeving verbreken. Spreker meende reeds dadelijk dat verbreken van den samenhang te kunnen aantoonen, door er op te wijzen dat het ontwerp-van Lynden in de wijze van aansprakelijkheid der vennooten wel schijnbaar het orthodoxe stelsel van rechtstreeksche aansprakelijkheid der vennooten huldigde,

doch daarnaast toeliet, die aansprakelijkheid bij de overeenkomst van vestiging geheel uit te sluiten, terwijl bovendien de leden door de vennootschap willekeurig te verlaten hun inleg geheel of gedeeltelijk zouden kunnen terugvragen.

Volgens Mr. Kappeyne zou, in het stelsel onzer wetgeving, nu men van een toepassing der wet van 1855 niet weten wilde, die mogelijkheid van uitsluiting van alle aansprakelijkheid een juridieke ongerijmdheid zijn — afgezien daarvan dat het zou zijn „een maatschappelijk kwaad, want (wilde) men de C. V. bevorderen, dan (wilde) men dat niet alleen om het geldelijk voordeel dat zij opleveren aan de deelnemers, maar ook omdat men (meende) dat zij hen, die er aan deelnemen, zedelijk verheft; .... eene aansprakelijkheid .... (moest) er zijn".

Het geheele ontwerp achtte Mr. Kappeyne niet alleen ontijdig, maar zelfs overbodig, want spreker kon niet aannemen dat de wet van 1855 alleen voor de zedelijke lichamen, niet tevens voor de vennootschappen zou mogen dienen. Zulk een beweren, zeide hij, is volkomen doctrinair, is volkomen Romeinsch recht, doch dat het in de wet van 1855 zou staan, kon hij, conform Hoogen Raad, niet aannemen. Mr. Kappeyne doelde hier op het reeds boven (blz. 16) geciteerde arrest van 20 October 1865 — waarbij de wet van 1855 toepasselijk werd verklaard op de onderlinge verzekeringmaatschappijen, ofschoon bij die maatschappijen slechts het materiëel voordeel der leden beoogd werd.

De conclusie nu van Mr. Kappeyne was, dat „het ontwerp een slecht geslaagde proeve van wetgeving" was, en „dat, zoolang men niet het geheele associatierecht opnieuw regelde, de Regeering de wet van 1855 (op de C. V.) toepasselijk (moest) laten."

Mr. van Houten zeide, dat als men over het econo-

misch karakter eener C. V. nadacht, men zou zien dat haar het essentieel karakter van vennootschap ontbreekt.

Terwijl een C. V. is een vereeniging welke ten doel heeft, binnen de grenzen van hare werkzaamheid, te voorkomen dat ten koste harer leden winst wordt behaald, is een maatschap of vennootschap, volgens onze wet, een vereeniging die ten doel heeft om, ten behoeve harer leden, winst te behalen.

Tot bewijs dier stelling wees Mr. van Houten op de bekende trias bij de coöperatie:

de consumtie-vereeniging, die maakt dat de leden de winst krijgen die vroeger de winkelier ten koste zijner consumenten behaalde, „om dus te voorkomen, dat zoodanige winst ten koste van de leden der vereeniging wordt behaald;"

de voorschot-vereeniging, die maakt „dat de leden geld kunnen krijgen, zonder winst te betalen aan een bankier;"

de productie-vereeniging, wier karakter is „dat zij haren lasthebber stelt in de plaats van den ondernemer, dat zij de onderneming drijft voor hare rekening en de winst als loon tusschen hare leden verdeelt."

Mr. van Houten meende dat een C. V. eerst dan kon gezegd worden ten doel te hebben „winst te behalen", wanneer zij zich in betrekking zou stellen met derden, bv. een consumtie-vereeniging die ook zou verkoopen aan niet-leden. Alleen in dat geval zou men bij de voormelde definitie „te voorkomen dat ten koste harer leden winst wordt behaald" kunnen voegen „dat zij bovendien ten doel heeft, door overeenkomsten met niet-leden, ten bate der vereeniging of harer leden winst te behalen." Dan alleen zouden C. V. het karakter hebben van vennootschappen. Hieruit leidde de Spreker af, dat — ondanks de goede bedoeling der Regeering — dit ontwerp betrekkelijk „vennoot-

schappen met veranderlijk kapitaal," in het algemeen niet toepasselijk zou zijn op de C. V., daar de begrippen „winst opheffen" en „winst behalen" juist lijnrecht tegenover elkander staan.

Minister van Lynden antwoordde aan Mr. Kappeyne dat diens doctrinair bezwaar niet opging, — nl. tegen het bezit van rechtspersoonlijkheid naast persoonlijke aansprakelijkheid der leden — immers juist omdat deze nieuwe soort van vennootschap noch thuis behoorde in het B. W. noch in het W. v. K., was een afzonderlijke regeling noodzakelijk geworden.

Wat aangaat het economische bezwaar van Mr. van Houten meende de Minister dat de C. V. daarom onder de vennootschappen met veranderlijk kapitaal begrepen moesten zijn, omdat een van de onderscheidende kenmerken eener C. V. juist lag in de veranderlijkheid van haar kapitaal.

De Minister wees verder op de gebleken noodzakelijkheid om aan de rechtsonzekerheid voor de C. V. een einde te maken, en op de waarborgen voor derden die het ontwerp aanbood, welke — beter dan, zooals bij de naamlooze vennootschappen, in de koninklijke goedkeuring der statuten — thans in de volledige openbaarheid, zoo van het getal, de namen der leden als van het kapitaal, waren gezocht.

Wat verder het betoog van Mr. Kappeyne aangaat vind ik het vreemd, dat de Spreker, die zich op zulk een doctrinair standpunt stelde, zelf in zijne conclusie dat doctrinaire beginsel met voeten trad. Immers naar ons toen bestaand recht wilde Mr. Kappeyne slechts te doen hebben òf met rechtspersonen zonder persoonlijke aansprakelijkheid òf met vennootschappen met persoonlijke aansprakelijkheid. De C. V. nu huldigden het stelsel van persoonlijke aansprakelijkheid — en Mr. Kappeyne zou het uit een praktisch oogpunt ook ten zeerste verkeerd achten, die aansprake-

lijkheid uit te sluiten — doch niettemin zou de wet van 1855 op haar toepasselijk moeten blijven. Ziedaar een consequentie, van Spreker's standpunt uit moeilijk te verklaren.

Wat betreft de rede van Mr. van Houten, zou ik al dadelijk met de door hem gegeven definitie eener C. V. niet meegaan, vooreerst omdat zij te negatief is, doch vooral omdat het vermeende verschil tusschen „winst opheffen" en „winst behalen" mij niet bizonder aantrekt. In beide gevallen toch wordt hetzelfde resultaat bereikt, nl. dat men zelf opsteekt de winst, die anders aan een ander zou komen.

Weder een andere beschouwing hield Mr. Verniers van der Loeff: deze meende dat principieel niets zich tegen een toepassing op de C. V. van de wet van 1855 verzette, en stelde nu met het oog daarop voor, om bij amendement — dat echter tijdens de artikelen-behandeling werd ingetrokken — de artikelen 5 tot en met 13 der wet van 1855 op de C. V. toepasselijk te verklaren. Dit amendement zou moeten tegemoet komen aan de leemten die volgens Spreker het ontwerp aankleefden: dat nl. het ontwerp niet uitdrukkelijk de C. V. een rechtspersoon noemde, dat ongeregeld was gebleven zoowel de verhouding tusschen de vennootschap en hare leden, als de aansprakelijkheid van die leden tegenover derden, verder dat het ontwerp toeliet de persoonlijke aansprakelijkheid zelfs geheel uit te sluiten [1]), en eindelijk het door zoovelen met hem uitgesproken bezwaar, dat de aansprakelijkheid, in het ontwerp bedoeld, was een

[1]) Wij zullen later zien dat bij de behandeling van het ontwerp-van Lynden in de Tweede Kamer, deze mogelijkheid om de persoonlijke aansprakelijkheid geheel uit te sluiten, verdween, en in art. 7 wet 1876 werd aangenomen, dat „op straffe van nietigheid" de akte van oprichting moet bevatten: „de bepaling in welke mate de leden persoonlijk aansprakelijk zijn voor de verbintenissen der vereeniging."

rechtstreeksche —, terwijl Mr. V. van der Loeff die niet anders wilde dan als een accessoire, een subsidiaire — eerst nl. zou de vereeniging zelve aangesproken moeten worden.

§ 2.

Reeds boven heb ik er op gewezen, dat Minister van Lynden den naam van zijn ontwerp, als bedoelende te regelen de „vennootschappen met veranderlijk kapitaal", meende te moeten handhaven.

Toch waren er tegen dien naam ernstige bedenkingen ingebracht, o. a. dat de woorden „met veranderlijk kapitaal" al zeer slecht uitdrukten de tegenstelling van C. V., als vereenigingen van personen, met de naamlooze vennootschappen; en dan ook dat de naam C. V. reeds bij ons betrekkelijk burgerrecht had verkregen.

De naam van het ontwerp was ontleend aan de Fransche wet (sociétés à capital variable). In Frankrijk had men met voordacht, uit vrees voor socialistische benamingen, niet van „coöperatieve vereenigingen" durven spreken. Toch bleek uit den inhoud van het ontwerp dat men slechts den titel aan de Fransche wet had ontleend; want terwijl b.v. in de Fransche wet die vennootschappen slechts een onderdeel vormden der „sociétés commerciales", gaf het ontwerp-van Lynden een zelfstandige regeling.

Het aannemen ook voor ons land van dien Franschen naam, werd beschouwd als een voedsel geven aan een geheel ongemotiveerd wantrouwen tegen de coöperatie.

Artikel 1 — en daarmede ook de titel van het ontwerp — werd nu, tengevolge van een amendement van den heer Bredius, veranderd; de regeling zou niet meer betreffen de „vennootschappen met veranderlijk kapitaal", maar de „C. V."

Naar aanleiding van dit feit merkt het W. v. h. R. van

13 Februari 1891 nº. 5979 op, dat zoo iets „in de parlementaire geschiedenis zonder antecedent (was), nl. dat het voorwerp der regeling van het wetsontwerp bij amendement werd veranderd."

Het amendement-Bredius had onmiddellijk groot gevolg op den inhoud van het ontwerp. Was te voren een definitie onnoodig geoordeeld, omdat de inhoud van het ontwerp duidelijk genoeg aangaf hoe de vennootschappen zouden moeten werken, en een definitie van „vennootschap" toch waarlijk niet noodzakelijk kon worden geacht, — geheel anders was het met een ontwerp regelende de C. V.

Juist omdat dat woord geen juridisch, maar slechts een economisch begrip uitdrukte, werd het thans noodig dezen nieuwen vorm van associatie te omschrijven.

Deze overweging leidde tot de inlassching van een nieuw artikel 2 en de wijziging van de meeste overige artikelen.

Zeer kort en bondig omschrijft Mr. Goeman Borgesius („De coöperatiewet en haar toepassing", blz. 29) het gebeurde aldus:

„Na de aanneming van het amendement-Bredius op art. 1 verzocht de Minister schorsing van de beraadslagingen. Den volgenden dag (13 October 1876) verrastte hij de Kamer met een nieuw artikel twee, de volgende definitie van coöperatieve vereenigingen inhoudende: „„Onder C. V. verstaat de wet die vereenigingen, welke ten doel hebben hetzij de bevordering van het krediet harer leden door het beginsel van onderlinge hulp, hetzij de bevordering van het bedrijf of van de huishoudelijke belangen harer leden door voor gemeenschappelijke rekening verrichte handelingen."" Die definitie vond echter ook bij de Comm. van Rapp. zooveel tegenstand, dat na zeer verwarde debatten eindelijk op voorstel van den Heer Kappeyne besloten werd het regeeringsartikel in de afdeelingen te gaan onderzoeken. Vooral buiten

de Kamer werd dat besluit geparodieerd, maar de uitkomst leerde, dat de heer Kappeyne zijn medeleden een verstandigen raad had gegeven. Het onderzoek in de afdeelingen leidde tot het resultaat, dat de Minister en Comm. van Rapp. het eens werden over de definitie, zooals die thans in art. 2 der wet is opgenomen. Bovendien gaf dat onderzoek aanleiding tot een conferentie, waarop tot bevordering van het gemeen overleg ook de andere hoofdpunten der voordracht nog eens werden besproken."

De Regeering diende daarop een geheel gewijzigd ontwerp van wet op de C. V. in.

Het is dit Gewijzigd Ontwerp (G. O.) dat ik nu verder als punt van uitgang zal aannemen, en waarvan ik de voornaamste punten, zooals die bij de beraadslagingen in de Staten-Generaal aan het licht kwamen, wensch uiteen te zetten: alleen artikel 2 stel ik mij voor afzonderlijk in afdeeling IV te behandelen.

Op artikel 4 G. O. was een amendement van de meerderheid der C. v. R., waarbij

1°. zou vervallen de verplichting eener notarieele akte van oprichting,

2°. uitdrukkelijk werd vermeld dat de C. V. zou zijn een rechtspersoon, en

3°. echter het verkrijgen dier rechtspersoonlijkheid werd afhankelijk gesteld van het verkrijgen der koninklijke goedkeuring op de statuten.

ad 1um: Mr. Mackay meende dat een notarieele akte de vereeniging maar noodeloos zou bezwaren, daar uit den aard der zaak de kosten van oprichting haar toch wel reeds zouden drukken.

Mr. Godefroi sloot zich bij die redeneering aan, en wees er op dat èn in Duitschland (hoewel in het ontwerp der Pruisische wet van 1867 de notarieele akte ook als verplicht

was voorgesteld) èn in Oostenrijk, in België, in Frankrijk slechts een „schriftelijke" akte gevorderd wordt.

Mr. de Vries was zeer vóór het behoud der notarieele akte, om niet juist de weinig ontwikkelde burgers, de personen die het meest aan coöperatie doen, in handen van zaakwaarnemers te doen vallen.

Bij dit argument sloot ook Mr. Wintgens zich aan, terwijl de Regeering hare voorgestelde notarieele akte handhaafde.

In de Eerste Kamer kwam Mr. Vlielander Hein op deze kwestie terug en verklaarde te zijn tegen de notarieele akte, als te kostbaar, bv. ook bij statutenverandering, als er veel leden waren.

Minister van Lynden wees er echter op, dat dit bezwaar niet opging, omdat bij statutenverandering niet alle leden in persoon of bij volmacht zouden moeten verschijnen, maar het bestuur eenvoudig voor de vereeniging zou optreden. [1])

ad 2um. Op de rechtspersoonlijkheid der C. V. kom ik nader bij afd. III terug, en kan hier dus kort zijn. Mr. Mackay wees er op dat die opzettelijke vermelding der qualiteit van „rechtspersoon" zou dienen om latere onzekerheid daaromtrent te voorkomen, zooals b. v. sedert de wet van 1866 heerschte ten aanzien der onderlinge waarborgmaatschappijen, en zooals die nog langen tijd heeft

---

[1]) Mr. Goeman Borgesius, die een groot voorstander is der notarieele akte („De coöperatiewet en hare toepassing" blz. 36), zegt dat zij die niet in persoon voor den notaris kunnen komen, niet bij geregistreerde volmacht behoeven te verschijnen, waardoor de kosten zooveel minder worden. 't Is mij echter niet duidelijk wat de Schrijver hiermede bedoelt: de mondelinge volmacht kan ZEd. hier niet bedoeld hebben, waar hij de voordeelen eener notarieele akte van oprichting uiteenzet; en waarop de vrijstelling van registratierecht eener onderhandsche volmacht zou steunen, heb ik tevergeefs getracht uit te vinden.

bestaan ten aanzien der naamlooze vennootschappen [1]), en zooals die nog heerscht ten aanzien der vennootschap onder firma.

Minister van Lynden hield het uitdrukkelijk vermelden der rechtspersoonlijkheid voor overbodig. In ons geheele privaatrecht kwam slechts éénmaal, nl. in art. 5 der wet van 1855, het woord „rechtspersoon" voor. Voor alle andere gevallen moest men dat karakter afleiden uit de haar bij de wet gegeven bevoegdheid om rechtshandelingen te verrichten en zich daarbij door het bestuur te doen vertegenwoordigen. Beide deze bevoegdheden nu werden bij het ontwerp verleend.

Uit dit betoog bleek in ieder geval hoe de Regeering zelve over het rechtskarakter der C. V. dacht

ad 3um. Mr. Mackay deed bij de verdediging van het amendement uitkomen, dat de koninklijke goedkeuring niet werd verlangd om vertrouwen bij het publiek op te wekken — het ongemotiveerde van die gedachte begreep de C. v. R. Maar volgens art. 7 G. O. zou de akte van oprichting enkele punten op „straffe van nietigheid" moeten vermelden; en met het oog daarop en verder in verband met het betrekkelijk nieuwe dezer instellingen, achtte de C. v. R. een preventief onderzoek der statuten aan het departement van justitie wenschelijk.

Minister van Lynden verklaarde niet te begrijpen waartoe de koninklijke goedkeuring zou dienen — toch niet om de reden van nietigheid op te heffen, als die in de akte mocht voorkomen, nog nadat de koninklijke goedkeuring verkregen zou zijn? Bovendien had de Kamer reeds, bij gelegenheid van het in 1871 ingediende ontwerp-Jolles op de naamlooze vennootschappen, getoond niet bizonder op

---

[1]) Mr. Kist „Beginselen van Handelsrecht" III 2e dr. blz. 168 neemt ook thans nog niet de rechtspersoonlijkheid der naamlooze vennootschappen aan.

dien schijnwaarborg der koninklijke goedkeuring gesteld te zijn.

Mr. Godefroi zag in het voorstellen der koninklijke goedkeuring, een weer binnensmokkelen der wet van 1855, welke volgens Spreker hier niet thuis hoorde. Voor de naamlooze vennootschappen heeft die koninklijke bekrachtiging nog eenigen zin, evenals bij de vereenigingen volgens de wet van 1855, omdat bij een naamlooze vennootschap alleen het maatschappelijk kapitaal aansprakelijk is, zonder dat er eenige aansprakelijkheid bestaat van het particulier vermogen der aandeelhouders; terwijl bij de vereenigingen volgens de wet van 1855 die goedkeuring uit een politiek oogpunt kan worden verdedigd. Bij een C. V. daarentegen heeft men niet alleen de aansprakelijkheid van het kapitaal der vereeniging, maar bovendien — ten minste als principe — de persoonlijke aansprakelijkheid der leden.

Geen enkele der toen vigeerende buitenlandsche wetgevingen wilde dan ook, op dit punt, bij de C. V. van een inmenging van het staatsgezag weten.

Mr. de Vries was tegen de koninklijke goedkeuring, omdat al vond de Regeering niets in de akte van oprichting in strijd met de wet, de rechter er toch niet door zou gebonden zijn, maar steeds de nietigheid zou kunnen uitspreken.

Mr. Wintgens had de koninklijke goedkeuring willen behouden. Tegenover de nieuwere richting in de wetenschap, waarop Mr. Godefroi doelde, stelde spreker de nieuwere ondervinding in het buitenland opgedaan. In Duitschland o. a. zou men niet zoo tevreden zijn over het wegnemen van het preventief onderzoek der Regeering, volgens de Rijkswet van 1870. Daar werd reeds door velen op herstel van dat beginsel aangedrongen, en wel wegens de groote nadeelen die het publiek door het oprichten van Aktiengesellschaften sedert die wet ondervonden had.

Mr. Wintgens wilde nu, met invoeging der koninklijke goedkeuring, de bedreiging van nietigheid in art. 7 G. O. laten vervallen.

Toen het debat zoover gevorderd was, wijzigde de C. v. R. punt 1 van haar amendement: de notarieële akte zou nl., conform voorstel-Regeering, verplicht zijn; doch overigens bleef haar amendement ongewijzigd.

Mr. Mackay kwam nu nogmaals op voor de koninklijke goedkeuring, als passend in het stelsel onzer wet. En wat betreft het verschil in aansprakelijkheid tusschen C. V. en naamlooze vennootschappen — waarop Mr. Godefroi had gewezen — zou reeds die regeling der accessoire aansprakelijkheid, door hare ingewikkeldheid, de koninklijke goedkeuring der statuten verre van overbodig maken. Wel begreep spreker dat het preventief onderzoek de tusschenkomst van den rechter niet mocht verhinderen, want dat onderzoek zou slechts een vermoeden van wettigheid doen ontstaan, althans de meeste zekerheid daarvan geven.

De heer Bredius verklaarde zich tegen de koninklijke goedkeuring, omdat onontwikkelde lieden — en dat zijn juist degenen die het eerst met de coöperatie in aanraking komen — er een waarborg in zouden zien, terwijl het slechts een schijnwaarborg is. Bovendien de algeheele publiciteit in het ontwerp gehuldigd (art. 5 G. O. = art. 5 wet van 1876) maakt die preventie hier overbodig. Dan achtte Spreker de inmenging der Regeering tegen den geest des tijds, want het zou zijn den Staat te mengen in zuiver burgerlijke zaken, dus een soort van voogdij laten uitoefenen over civiele overeenkomsten der burgers.

Mr. van Houten vond het feit dat de akte notarieel zou moeten worden verleden, geen argument voor hare validiteit, omdat de notaris voor de wet slechts een passieve rol vervult. Spreker was echter zeer vóór de koninklijke goed-

keuring, omdat daardoor de „nietigheid" uit art. 7 zou kunnen vervallen, welke „nietigheid" gevaarlijk zou kunnen worden voor vereenigingen die reeds eenigen tijd bestaan, en waarbij dan een tegen haar ingestelde vordering zou moeten ontzegd worden, op grond van beroep op een exceptie van nietigheid der akte van oprichting.

Minister van Lijnden verklaarde dat Mr. van Houten terecht had gewezen op het hier bestaande alternatief: „koninklijke goedkeuring" of de „nietigheid" van art. 7.

Wel zag Z.Exc. niet — zooals Mr. Godefroi — in de koninklijke goedkeuring een weer binnensmokkelen van het door Mr. van der Loeff voorgestelde (doch bij de behandeling van art. 2 weer ingetrokken) amendement, want het gold hier niet, zooals bij de wet van 1855, een toets aan het „algemeen belang", maar aan „de goede zeden, de openbare orde en de uitdrukkelijke bepalingen der wet op de C. V" [1]), overeenkomstig art. 37 l. 1 W. v. K. voor de naamlooze vennootschappen. Bovendien beaamde Spreker het argument van den heer Bredius, dat de volledige publiciteit, bij dit ontwerp voorgeschreven, de koninklijke bewilliging onnoodig maakte. Doch als nu de keus was tusschen bedreiging van nietigheid (art. 7) of koninklijke goedkeuring, dan gaf Z.Exc. de voorkeur aan de eerste.

Het amendement C. v. R. werd hierop verworpen en art. 4 G. O. aangenomen zooals het thans luidt.

Artikel 6 G. O. luidde:

lid 1. „Alvorens de akte van oprichting eener C. V. en de veranderingen in de voorwaarden of verlenging der vereeniging, op de wijze voorgeschreven in het vorig artikel (art. 5 G. O. = art. 5 wet 1876), zijn ingeschreven en openbaar gemaakt, geldt een en ander tegen derden niet

---

1) Deze woorden kwamen voor in het amendement op art. 4 zooals het werd voorgesteld door de C. v. R.

en zijn de bestuurders ieder hoofdelijk en voor het geheel verantwoordelijk voor de handelingen ten name der vereeniging, door hen of op hun last verricht."

lid 2 = art. 6 l. 3 wet 1876.

Hierop waren twee amendementen voorgesteld:

a. amendement de Vries, om het eerste lid te lezen, zooals thans luidt art. 6 lid 1 wet 1876; en

b. amendement-Bredius, om in lid 2 uitdrukkelijk te vermelden dat de C. V. is een rechtspersoon. De bedoeling van dit amendement sub *b.* (verg. amendement C. v. R. op art. 4) was niet zoozeer om in art. 6 naast de straf van „niet-geldigheid tegen derden" en van „persoonlijke aansprakelijkheid der bestuurders" nog een derde straf „verlies der rechtspersoonlijkheid" te voegen, als wel om in de wet uit te drukken dat de C. V. zou zijn een rechtspersoon.

Mr. de Vries zeide dat de ratio van zijn amendement was, te voorkomen dat een niet-openbaar maken van de wijziging in de statuten, de persoonlijke aansprakelijkheid der bestuurders, voor alle mogelijke handelingen die zij namens de vereeniging zouden verrichten, zou ten gevolge hebben — al zou zulk een handeling met de statutenverandering ook in niet het minste verband staan. Art. 6 lid 1 der Regeering zou ten gevolge hebben dat de geheele statuten zouden worden buiten werking gesteld, en het gevolg mag alleen zijn, dat zoolang de verandering niet is gepubliceerd, ook die alleen niet aan derden kan worden tegengeworpen — voor derden is het dan als handelde het bestuur krachtens onveranderde statuten.

Beide amendementen werden aangenomen.

Minister van Lynden wees nog op de beteekenis die aan de woorden van art. 6 lid 1 „zoolang de statuten of de wijziging in de statuten niet zijn gepubliceerd, geldt een en

ander tegen derden niet" moet worden gehecht. Die woorden sluiten niet uit, dat, al is er niets openbaar gemaakt, derden zich toch op die statuten of die wijzigingen mogen beroepen. „Waar het alleen niet geldt tegen derden, hebben deze ook de keuze van de aktie die zij willen instellen." Derden kunnen dus door de niet-gepubliceerde wijziging nooit worden benadeeld; de bedoeling kan niet zijn dat de bestuurders door hunne eigene verzuimen zouden kunnen worden bevoordeeld.

Van artikel 7 kon Mr. Goeman Borgesius (t. a. p. blz. 40) terecht zeggen, dat het van alle artikels aan den wetgever de meeste moeite heeft veroorzaakt.

De C. v. R. had bij amendement een geheele omzetting voorgesteld, nl.:

1o. zou vervallen de straf van nietigheid — werd verworpen;

2o. „een toezicht" (b.v. van commissarissen of van de algemeene vergadering) zou verplicht zijn, welke verplichting niet lag opgesloten in de door de Regeering voorgestelde redactie — werd aangenomen;

3o. vermelding werd verlangd van den dag van aanvang van het dienstjaar; dit was met het oog op de in a. 17 G. O. (thans a. 16 wet 1876) aan het bestuur opgelegde verplichting om binnen de eerste zes maanden na afloop van het dienstjaar rekening en verantwoording af te leggen;

4o. omschrijving werd bevolen van de voorwaarden van in- en uittreden der leden; de C. v. R. achtte dit noodig omdat het vrijstaan van in- en uittreden, volgens de aangenomen definitie, een der essentialia eener C. V. is;

5o. aanwijzing zou moeten geschieden, door elders wonende leden, van een gekozen domicilie binnen de gemeente waar de vereeniging zetelt. Dit was met het oog op de persoonlijke aansprakelijkheid der leden. Alle vorderingen de leden der vereeniging betreffende zouden zoodoende voor den-

zelfden kantonrechter of dezelfde rechtbank, nl. van de plaats waar de vereeniging is gevestigd, kunnen worden aanhangig gemaakt. Volgens verklaring der Regeering, in de M. v. Antw. op het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer, is „een" (nl. een domicilie) hier geen telwoord, maar een lidwoord.

De sub 3° tot en met 5° bedoelde voorstellen werden door de Regeering overgenomen;

6°. de namen der „oprichters" verlangd werden (in plaats van „een voldoende aanwijzing der leden") — werd aangenomen, met behoud van het woord „voldoende", nadat Minister van Lynden had doen uitkomen, dat een „verkeerde" aanwijzing aan de validiteit der vereeniging niet zou schaden, mits slechts de identiteit van den bedoelden persoon „voldoende" bleek;

7°. de maximum duur der vereeniging werd gesteld op dertig jaar — werd aangenomen, ter wille der uniformiteit met de wet van 1855. Blijkens M. v. T. n°. 145 ad art. 6 n°. 6, was, met het oog op een eventueele nadere regeling der C. V., wanneer men omtrent haar werking tot meerdere overeenstemming zou zijn gekomen, door de Regeering slechts een duur van vijftien jaar voorgesteld. Daardoor zou de vereeniging, bij een verlenging van duur na dien tijd, tegelijk aan de werking dier eventueele nieuwe wet kunnen worden onderworpen. De Tweede Kamer heeft echter blijkbaar niet aan dit argument der Regeering gehecht.

Ten slotte zou, volgens amendement-C. v. R., wegvallen:

8°. „de wijze waarop het kapitaal der vereeniging wordt bijeengebracht" — welke woorden niet in art. 7 wet 1876 werden opgenomen.

Ad 1um. Mr. van Houten, terugkomende op hetgeen hij bij de behandeling van art. 4 (zie hierboven blz. 45) be-

doelde, vond de straf van „nietigheid" te gevaarlijk. Volgens Spreker zou nu het bestuur eener op te richten C. V. te kwader trouw een dier absolute vereischten uit de akte kunnen weglaten, om zich dan later, als de zaak fout liep, daarop te beroepen.

Minister van Lijnden verklaarde echter dadelijk, dat, mocht de Kamer die „straf van nietigheid" niet in de wet opnemen, hij het geheele ontwerp zou intrekken, daar dan de geheele regeling doelloos zou zijn geworden.

Bij de behandeling van artikel 4 was geconstateerd dat de Kamer stond voor het alternatief, òf koninklijke goedkeuring òf nietigheid der akte van oprichting: de eerste werd verworpen, dus zou de „nietigheid" moeten blijven.

Zeker zou men nog wel een poenale sanctie aan het nietnakomen van art. 7 hebben kunnen verbinden, doch zulk een sanctie alleen, hoe streng ook, zou hier niet baten; hield de akte van oprichting niet de verschillende vereischten in, dan zou de straf wel kunnen worden toegepast, doch de vereeniging zou blijven bestaan.

Door thans, na de beslissing bij art. 4, hier de „nietigheid" weg te laten, zou men het onderling verband der artikelen verbreken.

Mr. Smidt vond het bedreigen met „nietigheid" hoogst gevaarlijk. Wat zou het gevolg zijn? Dit, dat niet de schuldigen, de oprichters der vereeniging zouden worden gestraft, maar de leden die er zullen zijn op het oogenblik dat de rechter de nietigheid uitspreekt. Ook de derden, die met de vereeniging gehandeld hebben, zouden er door worden getroffen.

Nu waren volgens spreker twee opvattingen mogelijk:

òf dat, door het uitspreken van de nietigheid der akte van oprichting door den rechter, verklaard wordt dat er in het geheel geen vereeniging bestaat. Doch in dat geval zou de

crediteur ook niet een niet-bestaande vereeniging kunnen aanspreken, ja, zou het zeer de vraag zijn of er zelfs wel persoonlijke aansprakelijkheid zou overblijven, omdat de vereeniging, als zoodanig, zou moeten worden beschouwd nimmer tegenover derden te hebben bestaan.

Òf het vonnis is niet van zoo algemeene strekking, en zal alleen gelden in de zaak waarin het gewezen is. Doch als dan de vereeniging zich niet zelve op hare nietigheid beroept, zou men tegenstrijdige vonnissen kunnen krijgen, waarbij de eene rechter wèl, een ander geen grond van nietigheid in het weglaten van iets uit de akte van oprichting zou zien. Zoo doende zou niemand meer weten of de vereeniging bestaat of niet.

Bovendien meende Spreker in art. 7 niet te lezen een relatieve nietigheid, d. w. z. eene die nog afhankelijk zou zijn van de uitspraak des rechters, maar een absolute nietigheid, eene van den aanvang af, een nietigheid van rechtswege. Hij ging dan ook niet mee met het door den Minister gestelde alternatief, doch verklaarde zich nog met verscheidene andere oplossingen te kunnen vereenigen, b.v. een straf tegen de oprichters, een straf tegen de bestuurders, die er zijn op het oogenblik van het ontdekken der overtreding van art. 7, etc.

Mr. Wintgens vond, nu de koninklijke goedkeuring niet was aangenomen, de straf van nietigheid in art. 7 noodzakelijk: er zou anders volstrekt geen prikkel meer zijn, om alle constitutieve bepalingen in de akte op te nemen. Spreker deelde dan ook de bezwaren van Mr. Smidt niet:

1o. omdat van den notaris, als deskundige, al de noodige voorzorgen tot nakoming der wet mogen worden verwacht

en 2o. wat betreft de opmerking dat onschuldigen door de „nietigheid" zouden kunnen lijden, meent spreker dat

ieder die zich met een C. V. in betrekking stelt, ook moet weten, waartoe hij zich verbindt, en het dus aan zich zelve te wijten heeft, als hij zich begeeft in een zaak die niet behoorlijk is geregeld.

Een uitweg in te slaan als Mr. Smidt aan de hand gaf, om, ingeval van overtreding van art. 7, bv. de oprichters strafbaar te stellen, zou de zaak maar van het civiele terrein naar het poenale brengen, en met een straf zouden de benadeelden toch niet geholpen zijn.

Doch Mr. Wintgens zou een navolging der Belgische wet aanbevelen, die de nietigheid tot enkele essentieele punten beperkt[1]).

---

[1]) In Duitschland en Oostenrijk wordt de akte van oprichting ingeschreven in registers die gehouden worden bij de rechtbanken van koophandel. Voldoet nu de akte niet aan de eischen der wet dan weigert de rechtbank de inschrijving, zonder welke de C. V. geen rechtspersoonlijkheid heeft. Eerst door de inschrijving wordt ze — wat in de Duitsche wet heet — „eingetragene Genossenschaft", en die alleen is rechtspersoon. Een bewijs dus, dat het niet voldoen der akte aan de eischen der wet die akte krachteloos maakt, want de rechtbank schrijft ze niet in.

De Belgische wet daarentegen noemt in a. 87 op, welke punten, als essentieel, op straf van nietigheid in de akte van oprichting moeten worden vermeld; a. 88 schrijft dan nog de regeling van eenige andere punten — doch zonder straf van nietigheid — voor; terwijl a. 89 zegt hoe het zal zijn, wanneer de punten van a. 88 niet bij de statuten mochten zijn voorzien.

Zoo luidt: § 13 Duitsche wet van 1 Mei 1889 „Vor erfolgter Eintragung in das Genossenschaftsregister hat die Genossenschaft die Rechte einer eingetragenen Genossenschaft nicht" (conform § 5 der Pruisische wet van 4 Juli 1868).

§ 8 Oostenrijksche wet van 9 April 1873 „Vor erfolgter Eintragung in das Genossenschaftsregister besteht die Genossenschaft als solche nicht. Wenn vor erfolgter Eintragung im Namen der Genossenschaft gehandelt wird, so haften die Handelnden persönlich und solidarisch."

De Belgische wet „Lois sur les sociétés" van 18 Mei 1873, tit. 9 livre I luidt in art. 87:

„L'acte constitutif de la société doit déterminer, à peine de nullité, les points suivants:

1°. la dénomination de la société, son siège;

Mr. van der Kaay zegt dat „straf van nietigheid" niet kan beteekenen een absolute nietigheid, dat het nl. zou zijn als ware er volstrekt geen overeenkomst gesloten — die overeenkomst blijft, doch de vereeniging zal niet zijn een rechtspersoon, zal niet kunnen worden verbonden en niet kunnen bezitten.

Nu de koninklijke goedkeuring is verworpen en nu art. 6 aan de C. V. rechtspersoonlijkheid toekent, acht spreker de straf van nietigheid onvermijdelijk. Deed men dat niet, dan had men wèl de verplichting eener notarieële akte van oprichting, doch wat er in zou staan, zou er niet op aan komen, men zou er zelfs niets in behoeven te zetten — de vereeniging zou toch rechtspersoonlijkheid hebben. (verg. Handel. Staten-Generaal t. a. p. blz. 142.)

Ik merk hiertegen echter op, dat die interpretatie van Mr. v. d. Kaay wel wat heel vrij is. Art. 6 wil de rechtsper-

---

2o. l'objet de la société;

3o. la désignation précise des associés;

4o. la manière dont le fonds social est ou sera ultérieurement formé et son minimum.

a. 88. L'acte indiquera en outre:

1o. la durée de la société, qui ne peut excéder trente ans;

2o. les conditions d'admission, de démission et d'exclusion des associés et les conditions de retrait de versements;

3o. comment et par qui les affaires sociales seront administrées et contrôlées et, s'il y a lieu, le mode de nomination et de révocation du gérant, des administrateurs et des commissaires, l'étendue de leur pouvoir et la durée de leur mandat;

4o. les droits des associés, le mode de convocation, la majorité requise pour la validité des délibérations, le mode de votation;

5o. la répartition des bénéfices et des pertes;

6o. l'étendue de la responsabilité des associés, s'ils sont tenus des engagements de la société solidairement ou divisément, sur tout leur patrimoine ou jusqu'à concurrence d'une somme déterminée seulement.

a. 89. A défaut de dispositions sur les points indiqués en l'article précédent, ils seront réglés comme suit:

1o. etc."

soonlijkheid niet à tort et à travers toekennen, maar geeft alleen uitdrukkelijk dezelfde bedoeling weer, die Minister van Lynden reeds stilzwijgend in de wet las: het bezit der rechtspersoonlijkheid moet uit de omstandigheden blijken. Wil een vereeniging een rechtspersoon zijn, dan is een enkele verklaring, een fictie, van den wetgever daartoe niet voldoende, de vereeniging moet er ook de noodige vereischten voor bezitten. Dat nu in art. 6 het woord „rechtspersoon" werd opgenomen, had, zooals wij zagen, geen andere bedoeling dan voor de C. V. een herhaling te voorkomen van den strijd, die over het rechtskarakter eener naamlooze vennootschap, eener vennootschap onder firma, eener onderlinge waarborgmaatschappij, gevoerd is.

Mr. Verniers van der Loeff vond de bezwaren van Mr. Smidt nog niet voldoende door Mr. van der Kaay weerlegd. Hij stelde nu een middelweg voor, hem aan de hand gedaan door art. 42 der Fransche wet van 1867, volgens welke bepaling „les fondateurs" civielrechtelijk verantwoordelijk zijn, en wel solidair, voor de schade die belanghebbenden door een onwettige akte van oprichting mochten lijden.

Mr. van der Loeff meende dat als de C. v. R. tot een dergelijke slotbepaling kon besluiten, de Minister zou kunnen afzien van zijn eisch tot bedreiging van nietigheid, daar dan aan art. 7 de noodige klem zou gegeven zijn, een klem die spreker erkende dat noodzakelijk aanwezig moest zijn.

De oprichters zouden dan door die civiele en solidaire aansprakelijkheid reden genoeg hebben om toe te zien, dat ten opzichte van de voorschriften van art. 7 geen fout wordt begaan, terwijl derden een middel zouden hebben om, wanneer er bévues mochten zijn begaan van eenige beteekenis, zich tegen werkelijke schade te vrijwaren.

Mr. de Vries meent, met den heer van der Loeff, dat de bezwaren van Mr. Smidt nog steeds overwegend zijn.

Had Spreker tegen de koninklijke goedkeuring gestemd, omdat hij meende dat de burgerlijke rechten der ingezetenen niet moeten worden gesteld onder de hoede van het administratief gezag, maar hunnen natuurlijken beschermer moeten vinden bij den rechter — waarom dan dien natuurlijken beschermer ook hier niet ingeroepen, zooals bij de Duitsche wet, waar de „Eintragung" in het Genossenschaftsregister niet volgt, wanneer de rechter ziet dat de statuten niet overeenkomstig de eischen der wet zijn ingericht. (Zie noot [1]) op blz. 52.)

Mr. de Vries zou wenschen dat iedere akte van oprichting eener C. V. moest worden geviseerd door den officier van justitie bij de rechtbank; weigerde deze dat visum, dan zou de rechtbank de redenen moeten onderzoeken. In ieder geval zou eerst na het verkregen visum de bekendmaking in de Staatscourant mogen volgen.

Een amendement in dien geest werd door spreker ingediend, doch werd door de Kamer verworpen.

Mr. van Nispen tot Sevenaer wees op hetzelfde als Mr. Wintgens: heeft iemand, alvorens zich met een C. V. in betrekking te stellen, niet goed uit de oogen gekeken, dan „habet quod sibi imputet", als de akte van oprichting blijkt nietig te zijn. Daarentegen als derden door een onwettige akte van oprichting in dwaling gebracht zijn, of als er door de vereeniging opzettelijk bedrog tegen die derden is gepleegd, dan staat hun a. 1485 B. W. steeds ten dienste, om de verbintenis op grond van die dwaling of dat bedrog te doen nietig verklaren. Volgens Spreker bevatte dus art. 7 in beginsel inderdaad niets nieuws. De bezwaren van Mr. Smidt treffen daarom Spreker niet. Bovendien de Kamer heeft zich zelve gesteld voor het alternatief;

koninklijke goedkeuring of de nietigheid, en moet zich daaraan houden.

Er was echter een bezwaar van anderen aard: Spreker ziet nl. in a. 1367 B. W. een beginsel van ons burgerlijk recht, dat niet de bekwame, maar alleen de onbekwame personen, zich op de onbekwaamheid mogen beroepen en in integrum restitutio vorderen. Zou nu, in strijd met dat beginsel, mogen worden toegelaten, dat de derden, die toch bekwaam zijn; zich op de nietigheid der C. V. beroepen? En als de onbekwamen het alleen mogen, wie zullen dat dan zijn, de oprichters? of de bestuurders die zelve de nietigheid hebben veroorzaakt?

Met het slot dezer rede van Mr. van Nispen kan ik mij niet vereenigen: in a. 1367 B. W. is het te doen, om aan de onmacht — buiten eigen schuld — van personae miserabiles tegemoet te komen.

Daarentegen in art. 7 wet 1876 is het te doen om een straf te bedreigen tegen de leden eener vereeniging, welke, door eigen schuld, onbekwaam zijn om hunne vereeniging te laten voortbestaan. Wij mogen dus wel aannemen dat bij de C. V. juist niet de onbekwame personen, maar wèl de derden zich op die onbekwaamheid mogen beroepen, doch dat is juist het tegenovergestelde van hetgeen bij art. 1367 B. W. is bedoeld, en dus allerminst een toepassing van dat artikel.

Toen nu het debat deze eenigszins gecompliceerde verhouding had aangenomen, meende de C. v. R. den knoop door een nieuw voorstel te kunnen doorhakken:

Mr. Mackay stelde nl. namens de meerderheid der C. v. R. voor, aan het door de Regeering voorgedragen art. 7 toe te voegen:

„De nietigheid der akte van oprichting kan niet worden ingeroepen van de zijde der vereeniging of harer leden, en

door anderen slechts, indien zij door het verzuim, waaruit de nietigheid voortvloeit, benadeeld zijn."

Nam de Regeering deze alinea over, dan zou de meerderheid der C. v. R. bereid zijn, haar geheele voorstel omtrent art. 7 in te trekken.

In de onzekerheid echter wat de Regeering zou doen en ter tegemoetkoming aan het bezwaar, dat de redactie van het door de C. v. R. voorgestelde art. 7 geen sanctie zou hebben, zou aan die redactie worden toegevoegd:

„De oprichters zijn hoofdelijk aansprakelijk voor alle kosten, schaden en intressen die belanghebbenden mochten lijden, tengevolge van de niet volledige naleving van het bij dit artikel voorgeschrevene."

Dit laatste kwam dus overeen met den wensch van Mr. van der Loeff (zie hierboven blz. 54).

Het amendement van Mr. de Vries (zie hierboven blz. 55), dat slechts op een andere wijze het preventieve toezicht regelde, en dus niet in beginsel afweek van hetgeen de meerderheid der C. v. R. wilde, werd door haar niet overgenomen, omdat het aan rechterlijke ambtenaren een bevoegdheid zou verleenen, die zij volgens de bestaande wetgeving niet bezitten — omtrent dat amendement moest de Kamer maar zelve beslissen.

Minister van Lijnden wees er op dat het er bij de C. V. vooral op aankomt dat zij crediet hebben, waartoe er voor derden goede waarborgen moeten zijn. Liet men nu de bedreiging van nietigheid vervallen, dan was die waarborg er volstrekt niet meer. Immers men zou de voorschriften der wet straffeloos kunnen overtreden; waardoor de wet haar doel geheel zou missen. Dat doel toch is, aan de C. V. te geven rechtspersoonlijkheid en levensvatbaarheid, met zoo weinig mogelijke regeling, zoodat de leden vrij blijven in de regeling hunner huishoudelijke belangen (zie hierboven blz. 31).

Dat nu de bezwaren tegen die straf van nietigheid veel te breed waren uitgemeten, hield ZExc. voor zeker, met het oog op 1°. de notarieele akte van oprichting, 2°. de in art. 5 gehuldigde publiciteit, 3°. de in art. 6 voor bepaalde gevallen aangenomen aansprakelijkheid der bestuurders en 4°. de in artt. 7 en 8 van het G. O. voorgestelde persoonlijke aansprakelijkheid der leden. Tevens was er reeds op gewezen (zie Noot op blz. 52) dat de Belgische, Duitsche en Oostenrijksche wetten die „nietigheid" ook bedreigen.

Wat betreft het denkbeeld van Mr. van der Loeff, dat ging volgens spreker niet op: het voorstel heette nl. ontleend te zijn aan artt. 42 en 43 der Fransche wet van 1867, doch ook in dat art. 42 staat wel degelijk voorop dat de geheele anonyme societeit „sera nulle", en art. 43 regelt dan de rechtsgevolgen dier nulliteit, ten aanzien van degenen die haar hebben veroorzaakt, en brengt verder de aansprakelijkheid over op de hoofdbestuurders.

Terwijl de Fransche wet dus op den voorgrond stelt „sera nulle", wilde Mr. van der Loeff juist de vereeniging doen voortbestaan; alleen zou er zijn een aansprakelijkheid van eenige personen, die òf bij het ontdekken der overtreding van art. 7 reeds uitgetreden of dood zouden zijn, òf misschien geen middelen meer zouden bezitten om iets op te verhalen.

Tegen het amendement-de Vries voerde Z.Exc. hetzelfde bezwaar aan als Mr. Mackay.

Het nieuwe denkbeeld der C. v. R., dat tegenover derden, die benadeeld zouden zijn, de nietigheid niet zou kunnen worden ingeroepen door de vereeniging zelve of hare leden, vond de Regeering wel zeer natuurlijk, doch zag de noodzakelijkheid niet in, het uitdrukkelijk in het ontwerp op te nemen.

Ten slotte wees de Minister er op, dat de ervaring, in

het buitenland opgedaan, leerde dat het niet veel zal voorkomen, dat de „nietigheid" zal moeten worden uitgesproken (een ervaring die, voor zoover ik weet, ook bij ons sedert 1876 volkomen bevestigd is), waaruit volgde dat het door de Regeering voorgestelde middel, uitstekend prohibitief werkt.

De Tweede Kamer heeft zich, na deze verdediging, met de door de Regeering voorgestelde straf van nietigheid van art. 7 vereenigd.

In de Eerste Kamer kwam Mr. Vlielander Hein op dit punt terug. Spreker verklaarde het te bejammeren, dat de twee in de Tweede Kamer voorgestelde correctieven tegen de „nietigheid", nl. de koninklijke goedkeuring en de bepaling dat die nietigheid alleen zou mogen worden ingeroepen door benadeelde derden, niet waren aangenomen. Het laatstgenoemde correctief vond spreker noodig tegen opzettelijk bedrog der oprichters eener C. V.

Inderdaad al zal de vrees voor zulk opzettelijk bedrog van bestuurders niet groot behoeven te zijn, omdat die bestuurders door de benadeelde derden wel het eerst zullen worden aangesproken, zou die bijvoeging volstrekt niet overbodig zijn geweest, vooral in verband met hetgeen ik op blz. 56 (naar aanleiding der rede van Mr. van Nispen) opmerkte: dat ons burgerlijk recht dit geval niet uitdrukkelijk heeft voorzien, en de oplossing dus alleen volgens algemeene rechtsbeginselen (verg. a. 1375 vlg. B. W.) kan worden gegeven.

Ad 8um: om te laten vervallen de in het G. O. voorkomende woorden „de wijze waarop het kapitaal der vereeniging wordt bijeengebracht."

Mr. van Houten merkte op, dat deze alinea der Regeering nog een overblijfsel was van het oorspronkelijk Regeerings-Ontwerp, betrekkelijk de „vennootschappen met veranderlijk kapitaal".

Nu het G. O. handelt over „vereenigingen van personen”, zouden, zoo de Regeering op dit punt haar voorstel handhaafde, daardoor C. V. zijn uitgesloten, die mochten willen optreden zonder kapitaal, d. w. z. zonder statutair kapitaal.

Doch daardoor zou het kenmerkend onderscheid tusschen C. V. en naamlooze vennootschappen vervallen, wat verwarring zou tengevolge hebben. Immers vereenigingen van kapitaal, zeide Mr. v. Houten, moeten zich vormen als naamlooze vennootschappen, volgens het W. v. K. Wel kunnen C. V. kapitaal hebben, doch dit zal zijn een opereerend kapitaal, door inleggelden langzamerhand bijeengebracht.

Mr. Kappeyne sloot zich bij die beschouwing van Mr. v. Houten aan. Kapitaal behoorde voor C. V. niet slechts niet een der essentialia te zijn, maar men zou zich bij haar zelfs moeielijk een kapitaal kunnen denken. Immers — zeide spreker — men heeft hier een vereeniging met rechtspersoonlijkheid en zoodanige heeft eigen vermogen, maar geen societeitskapitaal. Nu kan men wel van iemand, die rijk is geworden, zeggen dat hij is „kapitalist”, maar als men bij een vereeniging kapitaal aanneemt als een der essentialia waarvan bij de oprichting moet blijken, dan ligt daarin opgesloten dat er grondkapitaal moet zijn. En het gaat niet aan, daartoe een vereeniging van personen te verplichten.

Minister van Lynden verklaarde hierop dat de Regeering slechts wenschte dat de akte zou inhouden de wijze waarop het kapitaal der vereeniging zou worden bijeengebracht. Zou er nu een C. V. worden opgericht zonder een statutair kapitaal, dan zou dit in de akte moeten worden vermeld, met bijvoeging van de wijze waarop men zich voorstelde casu quo kapitaal te vormen.

In strijd met de conclusie van Mr. Goeman Borgesius (t. a. p. blz. 46) geloof ik, dat juist met het oog op die

weifelende verdediging der Regeering, de onderwerpelijke alinea terecht uit art. 7 is gebannen. De bedoeling der Regeering was blijkbaar slechts, dat de wijze waarop de eventueele voordeelen der vereeniging zouden worden verkregen, in de akte zou moeten worden vermeld. Doch dit was reeds te vinden in art. 7 n° 2 G. O. (= art. 7 n° 2 der wet van 1876) („het voorwerp der onderneming") De ondervinding heeft trouwens geleerd, dat de C. V. de door de Regeering voorgestelde alinea niet noodig hadden, om kapitaalvorming, b.v. door het aanleggen van een reservefonds, als een uitstekende credietbasis te beschouwen.

Ten slotte blijft nog over het amendement-Wintgens, om, in strijd met het voorstel der Regeering, uit art. 7 te laten vervallen, dat „de bepaling in welke mate de leden persoonlijk aansprakelijk zijn voor de verbintenissen der vereeniging", op straffe van nietigheid in de akte van oprichting moest voorkomen.

De bedoeling van Mr. Wintgens was om door de stemming over dit amendement een votum te krijgen ten behoeve van de verplichte solidaire aansprakelijkheid der leden. Reeds bij de Algemeene Beraadslagingen had Mr. Wintgens dit beginsel krachtig verdedigd. Zijne poging baatte echter niet. Wel verklaarden zich thans zooveel leden der Kamer vóór dit amendement, dat de stemmen staakten, doch later bleek dat men door die stemming niets had willen praejudicieeren omtrent het beginsel der solidariteit zelve. Immers bij een nieuwe stemming den volgenden dag, toen de regeling der aansprakelijkheid door de behandeling van volgende artikelen meer tot klaarheid was gekomen, werd het amendement met overgroote meerderheid verworpen.

Sedert is dus voor C. V. wel persoonlijke aansprakelijkheid verplicht, doch de mate dier aansprakelijkheid te

regelen is volkomen aan partijen vrijgelaten — zelfs zóó volkomen vrijgelaten, dat men die persoonlijke aansprakelijkheid bij de akte van oprichting tot een belachelijk klein bedrag zou mogen inkrimpen, en haar daardoor feitelijk geheel uitsluiten.

Hiermede hebben wij besproken dat wat bij de akte van oprichting moet worden geregeld. Mr. Kist (t. a. p. IIIe deel. supplement, blz. 36) vraagt, hoe het stemrecht door de leden zal moeten worden uitgeoefend, wanneer daaromtrent niets in de akte is bepaald? „Mij dunkt", zegt Schrijver, „men zal hier, evenals bij de naamlooze vennootschappen, aan ieder aandeel een stem moeten toekennen, zoodat, wanneer een groot aantal aandeelen zich in éene hand bevindt, ook een groot aantal stemmen door denzelfden persoon zal kunnen worden uitgebracht, vermits de wettelijke beperking in art. 54 W. v. K. hier ontbreekt."

Met deze conclusie kan ik mij moeilijk vereenigen. Niet alleen bleek ons zooeven uit de geschiedenis van art. 7, dat kapitaal voor de oprichting der vereeniging geen vereischte is, en het dus niet aangaat „aandeelen" te veronderstellen, maar bovendien de definitie van art. 2 zegt, dat de C. V. is een vereeniging van „personen", terwijl art. 8 er aan toevoegt dat het lidmaatschap, d. w. z. de daaraan verbonden rechten en verplichtingen, „persoonlijk" is, dus onafhankelijk van het kapitaal, „voor zooverre bij de akte niet anders is bepaald." De „personen" zijn dus voor de C. V. te beschouwen als gelijkwaardige individuen, waarvan de een — zonder uitdrukkelijke bepaling van het tegendeel — niet meer rechten kan doen gelden dan een ander, omdat hij in de kas der vereeniging een grootere som gelds heeft gestort. Van een verschil in stemrecht kan dan ook, zonder bepaling in de overeenkomst van oprichting of wijziging der statuten, geen sprake zijn.

Artikelen 11—14.

Hierbij wa een amendement van Mr. Kappeyne om weg te laten het voorlaatste lid van art. 11 G. O. „Ieder lid moet, op de wijze voorgeschreven bij art. 1915 B. W., op het register melding maken van de terugneming van gestorte gelden, of daarvan doen blijken door een notarieele akte in afschrift aan het register gehecht."

Dan was door de C. v. R. voorgesteld, de artt. 11—14 G. O. (verg. artt. 11—14 der wet van 1876) te vervangen door twee nieuwe artikels, waarin o. a. voorkwam: „Indien de handeling niet geheel ontkend wordt of het bestaan derzelve in het algemeen bewezen wordt, levert dit register, des gevorderd met eede bevestigd, behoudens tegenbewijs, bewijs op van de dagteekening van optreding of aftreding van bestuurders, van de dagteekening van in- of uittreding van leden, en van de dagteekening en het bedrag van stortingen of uitkeeringen."

Na het indienen van het voormelde amendement-Kappeyne werd echter het amendement-C. v. R. ingetrokken.

Mr. Kappeyne wees er op, dat het door de Regeering in art. 11 als n°. 5 voorgestelde „domicilie kiezen" niet alleen overbodig was, omdat art. 11 spreekt van de akte van oprichting, en krachtens art. 7 diezelfde akte van oprichting reeds datzelfde „domicilie" moet bevatten; doch dat er nu nog bovendien tegenstrijdigheid zou bestaan tusschen die beide artikels 7 en 11. Terwijl immers art. 7 de straf van nietigheid vaststelt bij verzuim der opgave, wordt echter tegen datzelfde verzuim in art. 11 n°. 5 een remedie aan de hand gedaan. Zal nu op dit punt de nietigheid der overeenkomst tot oprichting eener C. V. door dat remedie worden voorkomen, of zal desondanks de straf op het verzuim van art. 7 n°. 9 hare kracht behouden?

Wat betreft de door de Regeering voorgestelde toepasselijk-

verklaring van art. 1915 B. W., merkte Spreker de onjuistheid daarvan op, omdat art 1915 geldt voor schuldbekentenissen, en het hier te doen is om quitanties. Nu zouden die quitanties wel zijn vrijgesteld van zegel, maar ze zouden toch, tot het verkrijgen der „date certaine", geregistreerd moeten worden.

Wat betreft de bewijskracht van het register verklaarde Mr. de Bruijn Kops, dat de C. v. R. daarop de bewijskracht van koopmansboeken tusschen kooplieden (art. 10 W. v. K.) had willen toepassen.

Minister van Lynden wees er op, dat in het stelsel der Regeering — conform art. 11 der wet van 1876 — het register wel voor „ieder" (en niet slechts voor „ieder lid", zooals de C. v. R. had gewild) ter inzage zou moeten liggen, doch, volgens artt. 12 en 13, „ten aanzien van de leden en van derden" alleen bewijs opleveren op twee punten, nl. voor de toetreding en uittreding van leden.

Z. Exc. meende het amendement—Kappeyne tot weglating der verwijzing naar art. 1915 B. W. te kunnen ontzenuwen, door de opmerking, dat die verwijzing juist uitdrukkelijk was geschied, omdat dat art. 1915 spreekt van schuldbekentenissen en niet van quitanties, zoodat het artikel uit zich zelve dus nooit toepasselijk zou geweest zijn. Ter tegemoetkoming aan het bezwaar van Mr. Kappeyne, zou de Minister nu die uitdrukkelijke verwijzing weglaten, en de onderwerpelijke alinea willen lezen: „Ieder lid moet op het register eigenhandig melding maken van de terugneming van gestorte gelden of daarvan doen blijken enz."

Wat betreft de domicilie-keuze van art. 11 n°. 5, erkende de Minister wel, dat art. 7 reeds daarvan spreekt, doch dáár maakt het een deel uit van de akte van oprichting, doch niet van de „statuten"; nu zijn het slechts de „stastuten" die volgens art. 11 worden gepubliceerd, en daarom

zou het noodig zijn dat „domicilie" hierbij nog eens te vermelden.

Nadat nu Mr. Kappeyne er op gewezen had, dat, door het vervallen der verwijzing naar art. 1915, tevens de ratio der geheele alinea verdwenen was, omdat het toch van zelf sprak dat, wanneer men een quitantie geeft, men dit doen zou door eigenhandige onderteekening of anders door notarieele akte, — werd het amendement-Kappeyne aangenomen.

Met deze wijziging werden nu ook de artt. 11, 12, 13 en 14 der Reg. (= artt. 11, 12, 13 en 14 wet '76) aangenomen.

Omtrent de in artt. 12 en 13 voorkomende woorden „wordt ten aanzien van de vennooten en van derden alleen bewezen" verklaart de M. v. T. (t. a. p. blz. 9): „Gelijksoortige bepaling bevatten de artt. 91 en 93 der Belgische wet, blijkens de woorden „est constatée". De inschrijving in het register geschiedt dus alleen probationis, niet solemnitatis causa. Hij die zijne toetreding tot het lidmaatschap erkent zal zich derhalve niet aan de aansprakelijkheid die op de vennooten rust kunnen onttrekken, op grond dat het register door hem niet is onderteekend."

De M. v. T. doelt hier blijkbaar op het geval dat het bewijs van het toetreden van een nieuw lid door het bestuur gewenscht wordt. Hoe zal het gaan in een tegenovergesteld geval: A is als lid eener vereeniging aangenomen, doch het bestuur krijgt spijt van dat besluit, en schrijft het nieuwe lid niet in. Zal nu die niet-inschrijving het besluit tot aanneming van A krachteloos maken, omdat art. 12 zegt dat „de toetreding . . . . ten aanzien van de leden en van derden alleen bewezen (wordt) etc."? Zeer zeker niet! Die woorden van art. 12 kunnen ook thans niet anders

beteekenen, dan dat tegenover de leden en tegenover derden, A b.v. niet als medelid kan verplicht worden tot bijdragen wegens persoonlijke aansprakelijkheid. Aan A zelf zal het echter ten alle tijde vrijstaan — ondanks die niet-inschrijving — zijn aanneming als lid te bewijzen.

Artikelen 17—20:

Art. 16 G. O. luidde: „Met inachtneming van de bepaling van art. 7 n° 5 blijft het gewezen lid. even als ware hij nog lid, voor de nakoming der verbintenissen, die op het tijdstip zijner uittreding ten laste der vereeniging bestaan, gedurende drie jaren na zijne uittreding aansprakelijk."

Een amendement-C. v. R. wilde dit artikel vervangen door vier nieuwe artikels, nl.:

Art. 16*a* = art. 17 der wet van 1876, alleen zou volgens het amendement-C. v. R. het geheele B. III W. v. K (en niet alleen de eerste titel daarvan) toepasselijk zijn.

Art. 16*b* = art. 18 der wet van 1876.

Art. 16*c*, waarvan lid 1 gelijkluidend was met art. 19 der wet van 1876, terwijl als lid 2 werd voorgesteld: „Deze aansprakelijkheid voor het te kort kan bij de akte van oprichting tot een bepaalde som voor ieder lid worden beperkt."

Art. 16*d* = art. 20 der wet van 1876.

Mr. Mackay, lid der C. v. R., deed uitkomen:

ad art. 16*a*: dat het veel eenvoudiger zou zijn, en veel meer waarborgen geven voor derden, zoo alle C. V., ook die geen handelsonderneming ten doel hebben, in staat van faillissement zouden kunnen worden verklaard.

Ad art. 16*b*: dat nu art. 6 zegt onder welke conditie de C. V. een rechtspersoon zal zijn, men ook diende te weten, hoe zij die qualiteit zou verliezen — zoo hadden ook de Oostenrijksche (§ 36 der wet van 9 April 1873) en § 34 der Duitsche wet van 1870 (= § 33 der Pruisische wet van

1868 — verg. thans §§ 76 vlg. der wet van 1 Mei 1889) het begrepen. [1])

Ad art. 16*c* en 16*d:*

De Kamer had, ten aanzien der aansprakelijkheid, de keuze tusschen drie haar voorgelegde stelsels:

1. het ontwerp der Regeering, dat de geheele regeling daaromtrent vrijliet aan de statuten;

2. het voorstel-Wintgens, dat een afgerond juridisch geheel vormde, door de solidaire aansprakelijkheid voor alle C. V. verplicht te stellen; en

3. het, bij amendement als art. 16*c* en art. 16*d* voorgestelde, stelsel der C. v. R., welke het verkeerd vond om in het geheel geen leiddraad te geven aan de vereffenaars, voor de toepassing van de persoonlijke aansprakelijkheid der leden.

Dat stelsel der C. v. R. kwam in hoofdzaak overeen met de Solidar-Bürgschaft van het Duitsche Recht, nl. zoodra het actief der vereeniging niet genoegzaam zou zijn om de schulden van de vereeniging te voldoen, zou een omslag voor gelijke (art. 16*c* l. 1 amend.-C. v. R. = art. 19 der wet van 1876) of voor ongelijke deelen (art. 16*d* amend.-C. v. R. = art. 20 der wet van 1876), voor hetgeen ontbreekt, worden gemaakt over alle leden der vereeniging — en wel òf voor het geheele, òf voor een beperkt bedrag,

---

[1]) Mr. Kist (t. a. p. blz. 46) maakt de opmerking dat art. 18 n°. 1 der wet van 1876 (= a. 16*b* n°. 1 amendement C. v. R.) overbodig is, omdat als de overeenkomst slechts voor bepaalden tijd is aangegaan, zij natuurlijk na verloop van dien tijd ophoudt.

Art. 18 n°. 2 der wet van 1876 vindt Schrijver (t. z. p.) gevaarlijk, omdat het, zoo de statuten er niet in voorzien, onrechtvaardig kan werken, nu niet is bepaald, hoeveel leden minstens tot zulk een gewichtig besluit moeten meewerken.

Terwijl art. 18 der wet van 1876 spreekt van „eindigen", noemt art. 19 der wet van 1876 alleen het speciale woord „ontbinding". Volgens de verklaring der Reg. in M. v. Antw. op Voorloopig Verslag aan 1ste Kamer, hebben deze woorden dezelfde beteekenis.

al naarmate bij de akte van oprichting de aansprakelijkheid onbeperkt of beperkt zou zijn aangenomen.

Spreker wees er op, dat § 51 der toenmalige Duitsche wet van 1871 (conferantur § 50 der Pruisische wet van 1868 en § 98 der tegenwoordige Duitsche wet van 1 Mei 1889) en § 60 der Oostenrijksche wet van 1873, nog subsidiair lieten bestaan de hoofdelijke aansprakelijkheid der leden, voor hetgeen nog mocht ontbreken, nadat door de vereffenaars de eerste omslag aan de leden is opgelegd.

Om nu die noodzakelijkheid van een tweeden omslag te voorkomen, stelde het amend.-C. v. R. voor, dat de leden boven hun aandeel in den omslag dadelijk zouden gehouden zijn tot betaling van een bedrag hetwelk dat aandeel hoogstens 50 pCt. zou overtreffen.

De C. v. R. vond echter geen aanleiding, om, nu de Kamer in de vorige artikelen, aan het beginsel van openbaarheid ten volle was trouw gebleven, de mogelijkheid uit te sluiten, om bij de akte van oprichting de aansprakelijkheid te beperken.

Volgens Spreker zou zelfs het stelsel der C. v. R. meer dan het voorstel-Wintgens in overeenstemming zijn met het karakter eener C. V.: deze nl. wil het collectief crediet van hare leden doen strekken tot waarborg van derden. Daarmee zou de solidaire aansprakelijkheid van elk lid eigenlijk in strijd zijn, daar de C. V. haar ontstaan dankt aan het ondersteldc mindere crediet der individueele leden.

Mr. Vlielander Hein, die in de Eerste Kamer opkwam tegen de geheele regeling der aansprakelijkheid, zooals zij in hoofdzaak conform amendement-C. v. R. door de Tweede Kamer werd aangenomen, had in de wet een minimum willen vaststellen, beneden hetwelk men de persoonlijke aansprakelijkheid niet zou mogen beperken. Tevens wees Spreker er terecht op, dat, zooals de wet thans luidt,

ingeval van beperking der aansprakelijkheid in de akte van oprichting niet wordt gesproken, met dien eersten omslag voor het tekort, de zaak volstrekt niet uit behoeft te zijn, daar, zoo de 50 pCt. verhooging onvoldoende mocht blijken, om daaruit het bedrag van onvoldane aandeelen in dien omslag te dekken, er steeds een nadere omslag zal mogen plaats hebben, tot aanvulling van het dan nog bestaande te kort. Het gevolg daarvan kan zijn, dat bij onvermogen van een groot aantal leden, één of meer betalenswaardigen voor het geheele overblijvende te kort aansprakelijk zijn.

Minister van Lynden nam over:

1° art. 16*a* — C. v. R., alleen met bijvoeging van den „eersten titel" van B. III W. v. K., zooals dan ook in art. 17 der wet van 1876 werd vastgesteld [1]),

en 2° art. 16*b* — C. v. R.

Z. Exc. wees er echter op, dat art. 17 G. O. aan deze artikelen vooraf moest gaan; art. 17 G. O. is dan ook

---

[1]) Mr. Goeman Borgesius (t. a. p. blz. 61) maakt de opmerking, dat die toepasselijkverklaring van den geheelen „eersten titel" van B. III W. v. K. wel wat ondoordacht in de wet is gekomen. Schrijver acht het nl. zeer twijfelachtig of het wel de bedoeling was, om bv. de bepalingen over het „accoord", naast de artt. 19 en 20 der wet van 1876 toepasselijk, te laten. Mr. Goeman Borgesius houdt het voor „schromelijk onbillijk", dat, als bij de statuten de hoofdelijke aansprakelijkheid is aangenomen, de meerderheid der crediteuren de minderheid zou kunnen noodzaken met een deel van het haar toekomende genoegen te nemen.

In hoofdstuk II zal blijken waarom ik dat motief van Mr. Goeman Borgesius niet deel; dat neemt echter niet weg, dat, zooals art. 18 n°. 3 der wet van 1876 thans luidt, er zeker voor het tot stand komen van een accoord al zeer weinig te zeggen is: immers thans zal reeds door het feit der faillietverklaring de C. V. ontbonden zijn, en de vereffening dus toch moeten volgen, al zou een accoord worden aangenomen. Het verschil zal zijn, dat ingeval van insolventverklaring een gerechtelijke vereffening zal plaats hebben, en in geval het accoord wordt aangenomen, een buitengerechtelijke (zie art. 21 der wet van 1876).

geworden art. 16 der wet van 1876 (over het afleggen der rekening en verantwoording). [1])

Tegen de artt. 16*c* en 16*d* amend. — C. v. R. had Minister van Lynden echter nog al bezwaar. Spreker wees er op, dat de buitenlandsche wetgevingen het over de regeling der aansprakelijkheid nog volstrekt niet eens waren. [2])

---

[1]) Bij gelegenheid der behandeling in de Tweede Kamer van het ontwerp van 1878 tot wijziging der wet van 1876, werd aan Minister Smidt gevraagd, of art. 16 der wet van 1876 geen gevaar opleverde tot ontduiking, omdat de strafbepaling van art. 22 wèl treft besturen, die de rekening en verantwoording niet binnen één maand na hare goedkeuring overleggen, maar niet straf bedreigt tegen de besturen die in het geheel geen rekening en verantwoording voor de algemeene vergadering afleggen. Minister Smidt antwoordde hierop, zeer natuurlijk, dat het gevaar voor ontduiking van art. 16 l. 3 door art. 22 der wet van 1876 niet bestaat, daar ieder lid, krachtens art. 16 l. 2, het recht heeft, het afleggen der rekening en verantwoording in rechte te vorderen.

[2]) In Engeland heeft tot 1862 de onbeperkte aansprakelijkheid gegolden. Sedert de wet van 7 Aug. 1862 was echter de beperkte aansprakelijkheid verplicht, welke ook thans nog geldt volgens art. 17 (2) wet 11 Augustus 1876.

In Frankrijk (wet van 24 Juli 1867) is de aansprakelijkheid afhankelijk van den vorm van associatie, waaraan men zich onderwerpt. De sociétés à capital variable nemen in den regel de beperkte aansprakelijkheid aan.

Ook in België is ten aanzien der keuze van aansprakelijkheid volkomen vrijheid gelaten; alleen bepaalt de wet van 18 Mei 1873 (tit. IX B. I C. d. Co) in a. 89 dat „à défaut de dispositions.... les associés sont tous solidaires."

In Italië (wet van 2 April 1882 B. I tit. IX C. di Comio) is het evenals in Frankrijk. In de laatste jaren nemen de credietinstellingen voor den landbouw echter aan de onbeperkte aansprakelijkheid.

In Oostenrijk geeft de wet van 9 April 1873 afzonderlijke regelen voor „Genossenschaften mit unbeschränkter Haftung" en voor die „mit beschränkter Haftung."

In Duitschland gold, op het oogenblik der behandeling onzer coöperatiewet, de Duitsche Rijkswet van 1871 (in hoofdzaak conform de Pruisische wet van 1868), volgens welke de solidaire aansprakelijkheid verplicht was.

Volgens de tegenwoordige Duitsche wet van 1 Mei 1889 is er een drieledige onderscheiding: er komen nl. afzonderlijke bepalingen voor over „Genossenschaften mit unbeschränkter Haftpflicht", — „mit unbeschränkter Nachschusspflicht", en — „mit beschränkter Haftpflicht".

De Minister vond het daarom noodig ten aanzien der aansprakelijkheid te volharden bij het standpunt door de Regeering in a. 8 no. 2 G. O. ingenomen, volgens welk artikel „Voor zooverre bij de acte niet anders (zou zijn) bepaald..... de leden ieder hoofdelijk en voor het geheel aansprakelijk (zouden zijn) voor de verbintenissen der vereeniging, voor zoover deze op de vereeniging zelve niet verhaalbaar (zouden) zijn". Het stelsel der Regeering was dus huldiging van zoo groot mogelijke vrijheid voor de C. V.

Tusschen de eerste en tweede soort van Genossenschaften is, gedurende haar bestaan, — behalve in den naam waaronder zij optreedt — volstrekt geen onderscheid, evenmin als na hare ontbinding, uitgezonderd het geval dat die ontbinding het gevolg is van faillissement. Doch ook de loop van het faillissement is geheel dezelfde, tot aan het opmaken van de „Nachschussberechnung." Alleen in geval de faillissementscrediteuren drie maanden „nach der für vollstreckbar erklärten Nachschussberechnung" nog niet geheel mochten zijn voldaan, komt het verschil tusschen beide soorten aan het licht. In dat geval nl. mag (§ 116 l. 2) ieder crediteur eener Genossenschaft mit unbeschr. Haftpflicht, voor het restant zijner nog onvoldane vordering, 1°. ieder lid der Genossenschaft persoonlijk aanspreken, 2°. ook de uitgetreden leden (§ 119 l. 1); doch het aanspreken van deze laatsten mag eerst geschieden zes maanden na den dag „an welchem die Nachschussberechnung für vollstreckbar erklärt ist" en geldt alleen diegenen, welke, „in den letzten zwei Jahren vor der Eröffnung des Konkursverfahrens" zijn uitgetreden; terwijl zij slechts mogen worden aangesproken voor verbintenissen, welke tot op het oogenblik van hun uittreden door de Genossenschaft zijn aangegaan.

Bij de „Genossenschaften mit unbeschränkter Nachschusspflicht" zijn aansprakelijk (§ 122), zij die binnen de laatste achttien maanden „vor der Eröffnung des Konkursverfahrens" zijn uitgetreden, terwijl die aansprakelijkheid dan betreft alle verbintenissen der Genossenschaft, ook die zijn aangegaan na hun uittreden. Bij deze soort bestaat de verplichting tot voldoening der verschuldigde bijdragen alleen tegenover de Genossenschaft, en is van een persoonlijk aanspreken door de crediteuren geen sprake.

De „Genossenschaften mit beschränkter Haftpflicht" zijn op dezelfde wijze geregeld (§ 135) als die „mit unbeschränkter Haftpflicht," alleen „können die einzelnen Genossen über ihre Haftsumme hinaus, weder auf Leistung von Nachschüssen, noch von den Konkursgläubigern in Anspruch genommen werden."

Wat betreft de aansprakelijkheid van vroeger uitgetreden leden, was art. 16 G. O. (zie boven blz. 66) zelfs in één opzicht nog strenger dan het overeenkomstige artikel der C. v. R. Immers volgens de Regeering zouden de leden nog drie jaren na hun uittreding aansprakelijk zijn voor de verbintenissen der vereeniging, doch alleen voor de verbintenissen „die op het tijdstip (hunner) uittreding ten laste der vereeniging (zouden) bestaan."

Volgens de C. v. R. (a. 16*c* l. 1 amendement, conform a. 19 der wet van 1876) zouden alleen aansprakelijk zijn „zij, die bij de ontbinding leden waren, of in het jaar daaraan voorafgaande (zouden) zijn uitgetreden", doch dan ook voor de verbintenissen door de vereeniging na hun uittreden aangegaan. [1])

Mr. Wintgens wees op de practische regeling der aansprakelijheid in §§ 52—62 der Duitsche wet van 1871, waarbij was bepaald, dat, in geval van faillissement, als ieders deel in den omslag zou zijn aangewezen, die aanwijzing „vollstreckbar" kan worden verklaard door den rechter, waardoor de schuldeischers dan terstond het verschuldigde bedrag op ieder lid kunnen verhalen. [2]) Doch bij ons zal men altijd nog een dagvaarding en een vonnis noodig hebben, en wie zal dat voor een gering bedrag uitlokken? De door de meerderheid der C. v. R. voor-

---

[1]) Mr. Goeman Borgesius (t. a. p. blz. 63) vindt het aannemen van aansprakelijkheid voor verbintenissen, aangegaan na de uittreding, zeer onbillijk.

Hoe dit punt in de Duitsche wet van 1889 is geregeld, zette ik uiteen in Noot [1]) op blz. 70 en 71.

In Engeland is aansprakelijkheid voor verbintenissen na uittreden, bepaald uitgesloten (a. 17 (2) der wet van 11 Augustus 1876).

Art. 98 der Belgische wet en art. 52 l. 3 der Fransche wet bepalen, dat het uitgetreden lid nog vijf jaar lang aansprakelijk zal zijn, doch alleen voor „les obligations existant au moment de sa retraite."

[2]) Voor de tegenwoordige Duitsche wet: zie Noot [1]) op blz. 70 en 71.

gestelde regeling zou daarom, volgens Spreker, slechts een schijnbepaling geven.

Ten slotte stelde Mr. Wintgens bij amendement voor, om lid 2 van het voorgestelde art. 16*c* te laten vervallen, omdat het daarbij dezelfde kwestie gold, als bij het den vorigen dag door Spreker voorgestelde amendement op art. 7 (zie boven blz. 61), waarover toen de stemmen gestaakt hadden en nu nog de beslissing moest worden genomen.

Mr. Mackay erkende het bezwaar van Mr. Wintgens omtrent de executoirverklaring, doch meende dat het bezwaar van onvolledigheid eigenlijk het geheele Ontwerp gold, terwijl hij geen reden vond daaraan alleen op dit punt tegemoet te komen. Het geheele ontwerp der Regeering toch, bedoelde slechts een beknopte regeling te geven, waarbij in hoofdzaak alleen nadruk werd gelegd op de waarborgen voor derden (zie boven blz. 31).

Hierop werd het amendement-Wintgens tot weglating van lid 2 van art. 16*c* C. v. R. aangenomen, en daarna insgelijks die artikelen 16*c* en 16*d* zelve, welke werden respectivelijk artt. 19 en 20 der wet van 1876.

Mr. Goeman Borgesius (t. a. p. blz. 63) betreurt dit aannemen van het stelsel der C. v. R. Schrijver meent, dat, nu men eenmaal tot regeling van de gevolgen der aansprakelijkheid overging, men zeker beter had gedaan de meer volledige voorschriften der Duitsche wet geheel over te nemen.

Mr. Kist (t. a. p. blz. 56 vlg.) wijst er op, dat, naast art. 19 der wet van 1876, art. 20 l. *1* der wet van 1876 overbodig is, en art. 20 l. *2* zelfs een onduidelijkheid schept, nu het bijna gelijkluidende lid 2 van art. 16*c* C. v. R., door het zooeven vermelde amendement-Wintgens, uit art. 19 der wet van 1876 is vervallen.

Waarom is dan art. 20 l. 1 overbodig? Dat artikel geeft

de bevoegdheid om, wanneer „de voordeelen...... ongelijk tusschen de leden worden verdeeld" bij de akte van oprichting te bepalen, dat bij het omslaan van het te kort dezelfde maatstaf zal worden gevolgd, als bij de verdeeling der voordeelen.

Dit is zeker een billijke bepaling. Nu werkt echter die gewijzigde maatstaf van deeling der schulden (art. 20 der wet van 1876) niet van rechtswege, maar moet bedongen worden bij de akte van oprichting. Doch ook de gelijke aansprakelijkheid van art. 19 werkt slechts „indien bij de statuten niet anders is bepaald." Art. 20 l. 1 is dus eigenlijk overbodig, want ook art. 19 laat toe de aansprakelijkheid voor het te kort anders in te richten als „voor gelijke deelen." Mr. Kist ziet dan ook in art. 20 „niets meer dan een voorbeeld onder velen, hoe men die aansprakelijkheid kan regelen."

Waarom schept art. 20 l. 2 een onduidelijkheid? Omdat men, nu de woorden van art. 20 l. 2 niet meer òòk in art. 19 voorkomen, zou kunnen concludeeren, dat als de voordeelen eener C. V. gelijk tusschen de leden verdeeld worden (het geval van art. 19), geen beperking in de aansprakelijkheid der leden tot zekere som mogelijk is, en dat zoodanige beperking alleen mogelijk is indien de voordeelen ongelijk verdeeld worden (het geval van art. 20). Een reden voor dat verschil zou echter niet zijn te geven, doch bovendien zegt art. 19 „indien bij de statuten niet anders is bepaald." Nu zien die woorden eigenlijk wel allèèn op de gelijkheid of ongelijkheid der deelen, en laten alleen vrijheid om de aansprakelijkheid der leden zoo te regelen, dat zij voor ongelijke aandeelen verantwoordelijk zijn — doch de verklaring van Minister van Lynden in de Eerste Kamer (Handel. St.-Gen. t. a. p. blz. 65), nl. „dat de mogelijkheid van limite (was) opgenomen in art. 19", duidt aan dat althans de Minister er van overtuigd was, dat de redactie van artt. 19 en 20 der wet van 1876 toeliet, om,

zoowel bij gelijke als bij ongelijke verdeeling der voordeelen eener C. V., de persoonlijke aansprakelijkheid der leden tot een willekeurig vast te stellen som te beperken.

Nu hiermede het stelsel der C. v. R. omtrent de aansprakelijkheid door de Tweede Kamer was aangenomen, trok de Regeering het door haar voorgestelde n° 2 van art. 8 G. O. in, welk aldus gewijzigd artikel daarna als art. 8 in de wet van 1876 werd opgenomen.

Mr. Wintgens kwam nu weer terug op zijn ideaal, de verplichte hoofdelijke aansprakelijkheid van de leden eener C. V., en stelde bij amendement voor, om op het nu gewijzigde art. 8, een geheel nieuw artikel 9 in de wet te doen volgen, luidende „de leden zijn ieder hoofdelijk en voor het geheel aansprakeljk voor de verbintenissen der vereeniging, voor zoover deze op de vereeniging zelve niet verhaalbaar zijn."

Mr. de Bruyn Kops meende dat de aanneming van dit beginsel thans in strijd zou zijn met de beslissing der Kamer over art. 16*c* C. v. R. (thans art. 19).

Hiertegen merkte Mr. Wintgens op, dat sedert lid 2 van art. 16*c* C. v. R. was verworpen, de Kamer nog n ets tegen het beginsel van solidariteit had beslist.

Dit antwoord was slechts gedeeltelijk juist, want in ieder geval was door het aannemen van art. 19 der wet van 1876 toch wèl beslist, dat de aansprakelijkheid eerst zou mogen werken bij de ontbinding der vereeniging, en daarmee was het amendement-Wintgens zeer zeker in strijd.

Het amendement-Wintgens werd dan ook verworpen, en eveneens diens amendement op art. 7, tot weglating der door de Regeering voorgestelde alinea dat „de bepaling in welke mate de leden persoonlijk aansprakelijk zijn voor de verbintenissen der vereeniging" op straffe van nietigheid in de akte van oprichting moest voorkomen.

Deze stemming had ten gevolge het behoud van art. 7 n° 5 der wet van 1876, zooals het door de Regeering was voorgesteld.

De Tweede Kamer nam ten slotte het geheele G. O. aan met 58 tegen 7 stemmen, welk goedkeurend votum door de Eerste Kamer met algemeene stemmen werd bekrachtigd.

De wet van 17 November 1876 Stbl. n° 227 heeft een kleine aanvulling ondergaan bij de wet van 7 Mei 1878 Stb. n°. 41. [1])

Mr. H. J. Smidt, Minister van Justitie, de bekende voorstander van verbetering onzer codificatie door partieele herzieningen, stelde voor, de jaarlijksche rekening en verantwoording, die, voorzien van het bewijs van goedkeuring der algemeene vergadering, volgens art. 16 der wet van 1876 ter griffie van het kantongerecht moet worden neergelegd, vrij te verklaren van zegel- en registratierecht.

Voor zegelrecht waren die stukken onderworpen aan het formaatzegel, doch voornamelijk was bezwarend het registratierecht, daar in 1878 nog steeds gold de bepaling van art. 18 der wet van 1824 Stb. n° 36, waarbij het registratierecht voor de uitgaven in rekeningen en verantwoordingen, ter ontheffing strekkende van den rekenplichtige, bedroeg ¼ pCt. (welke bepaling eerst werd ingetrokken bij de wet van 11 Juli 1882 Stb n° 92 en vervangen door een vast recht van *f* 1.20).

Minister Smidt deed in zijne M. v. T. uitkomen, dat het hier allerminst gold het scheppen van een privilege voor C. V., doch het herstellen eener fout, in 1876 over het hoofd gezien. Het had nl. nimmer in de bedoeling gelegen de C. V. aan deze heffing van ¼ pCt. te onderwerpen, waar-

---

[1]) Zie Handelingen Staten-Generaal: 1877—1878 Bijlage B n°. 117, Tweede Kamer blz. 673—676; Eerste Kamer blz. 133, 135.

door de C. V. achter zouden zijn gesteld bij andere maatschappijen, wier rekeningen niet ter griffie behoeven te worden neergelegd.

Van privilege kon hier trouwens allerminst sprake zijn, waar ieder in de gelegenheid kan komen er van te genieten, daar ieder een C. V. kan oprichten.

Bovendien was zulk een quasi-privilege volstrekt niet zonder antecedent. Immers reeds bij de wet van 1876 zelve had de Kamer het register van art. 11 van zegel, en het procesverbaal (bedoeld in art. 14) van den griffier, bij weigering van het bestuur om tot de uittreding van een lid mede te werken, van zegel- èn registratierecht vrijgesteld.

AFD. III. *De rechtspersoonlijkheid der C. V.*

Een der voornaamste redenen van het tot stand komen der wet van 1876 was, naast het in het leven roepen van rechtszekerheid voor de C. V. (zie boven blz. 31), ook het verlangen, haar uitdrukkelijk het karakter van rechtspersoon toe te kennen (zie boven blz. 47).

Mr. Goeman Borgesius („de Rechtspersoonlijkheid der C. V.") wees er reeds in 1874 op, dat de coöperatie, wilde ze bij ons gedijen, wettelijke bescherming behoefde, en, mits de noodige waarborgen tegen benadeeling der rechten van derden werden gegeven, als rechtspersoon moest kunnen optreden. Wel zou men ook zonder wet, en zonder rechtspersoonlijkheid, door „hulpmiddeltjes" aan de eischen der praktijk hebben kunnen tegemoet komen, door bv. de bestuurders steeds met de vereischte volmacht te voorzien, doch bij een vereeniging van eenigen omvang zou dit hoogst moeielijk worden en bij groote variatie in het ledental zelfs bijkans onmogelijk.

Des Schrijvers wensch is verwezenlijkt. De wet op de

C. V. is tot stand gekomen, en de rechtspersoonlijkheid is haar uitdrukkelijk verleend.

Naar aanleiding hiervan merkt Mr. Kist (t. a. p. blz. 50) op: „De C. V. is door onze wet als rechtspersoon, als persona juridica of moralis erkend".

Art. 6 al. 2. . . . Zij is de hoofdschuldenares van de namens haar aangegane verbintenissen. Zij is het, die, bij niet-voldoening daaraan, wordt gedagvaard, vervolgd en failliet verklaard. Art. 17. Dezelfde Schrijver zegt (t. a. p. blz. 10) „De wet zegt, dat de vereenigingen als rechtspersoon optreden en bepaalt dus dat een C. V. is een rechtspersoon. Wij zullen die bepaling moeten eerbiedigen, en moeten trachten die in verband te brengen met andere bepalingen etc."

Doch reeds op blz. 12 verklaart Mr. Kist niet te begrijpen, waarom de C. V. aan rechtspersoonlijkheid behoefte zouden hebben. Schrijver ziet in de overeenkomst tot oprichting eener C. V. in de eerste plaats een overeenkomst van maatschap, nl. het door gemeenschappelijke middelen trachten naar gemeenschappelijk voordeel.

Welnu, als zoodanig kwam aan de C. V. toe de persona standi in judicio, krachtens art. 5 n° 2 Rv.

Schrijver wijst verder op art. 2 der wet van 1876, dat als doel der C. V. opgeeft de „gemeenschappelijke uitoefening van nering of ambacht" en verhooging van het „stoffelijk belang der leden"; op art. 11 n°. 4 dat spreekt van gestorte en aan de leden terugbetaalde gelden, en daarmee zou erkennen het recht der leden op die gelden, die toch de kas der vereeniging uitmaken; dat daaruit zou volgen dat de C. V. niet heeft een eigen doel, afgescheiden van het persoonlijk belang der leden, dat er dus niet zou bestaan een van den bizonderen wil der leden afgescheiden wil, geen eenheidswil, maar alleen een maatschapswil, dat men de ingebrachte goederen in het gemeen wil houden, en niet bedoelt ze aan

de vereeniging af te staan; dat nu de wet, door de verklaring dat C. V zijn rechtspersonen alleen verklaart, dat die vereenigingen hebben een afgescheiden vermogen en een afzonderlijke persona standi in judicio, evenals de naamlooze en andere vennootschappen; dat dit afgescheiden vermogen is een gemeenschappelijk vermogen, die persona standi in judicio is een gemeenschappelijke, van alle leden te zamen, niet eene van hunne personen afgescheiden.

Ondanks de verklaarde „eerbiediging der wet" ontkent Mr. Kist dus blijkbaar de rechtspersoonlijkheid der C. V.

Wat is daartegen aan te voeren?

Vooreerst de „persona standi." Mr. Kist verklaart die als een „gemeenschappelijke"... „evenals bij de naamlooze en andere vennootschappen." Door die beschouwing blijft Schrijver getrouw aan het stelsel, door hem gehuldigd in zijne „Beginselen van Handelsrecht" III 2e dr. blz. 168 vlg. Voor de burgerlijke maatschap zal men inderdaad zulk een gemeenschappelijke persona standi moeten aannemen, ten gevolge van het in art. 5 no. 2 Rv. voorkomende woord „maatschap". Volgens arrest H. R. 30 Januari 1874 (W. v. h. R. no. 3687) en volgens Professor van Boneval Faure (Procesrecht II 2e druk, blz. 9) zal het woord „maatschap", wil het daar iets beteekenen, genomen moeten worden in den zin van „de gezamenlijke vennooten". Het is mij echter onmogelijk, die uitlegging ook voor de andere vennootschappen aan te nemen, met name niet voor de naamlooze vennootschappen, welke thans algemeen als rechtspersoon worden erkend. (Zie Diephuis, Handboek Handelsrecht I blz. 78.) Er bestaat voor mij dus geen reden, om met Mr. Kist, die de C. V. als vennootschappen beschouwt, en in het algemeen aan alle vennootschappen de rechtspersoonlijkheid ontzegt, alleen op dien grond mee te gaan.

Het dogmatisch bezwaar van Mr. Kist tegen de rechtspersoonlijkheid der C. V. is, dat er bij haar niet zou zijn een eenheidswil, alleen een maatschapswil, d. w. z. een wil die niet afgescheiden is van den bizonderen wil der leden. Haar doel blijft beperkt tot het materieel belang der leden. Mr. Kist vraagt zich dus tevergeefs af, is er bij de C. V. wel een abstract „eigen doel" en een „abstracte wil" der vereeniging, waaraan dan door den wetgever de rechtspersoonlijkheid kan worden toegekend?

Moet men voor dat dogmatisch bezwaar zwichten? Mij dunkt, neen! Eenige personen vereenigen zich, zij schromen geene openbaarheid voor hunne handelingen, zij geven derden de grootst mogelijke zekerheid, en vragen nu aan den wetgever hun doel, d. i. hun persoonlijk belang „eigen hulp door vereeniging", te willen bevorderen door hunne vereeniging als rechtspersoon te erkennen. Waarom zou de wetgever die rechtspersoonlijkheid moeten weigeren? Is daartegen een praktisch bezwaar? Doch bovendien, is er bij de C. V. niet een eigen doel? Is een vereeniging die ten doel heeft de leden in staat te stellen hunne maatschappelijke positie te verbeteren, en daardoor beter hunne zedelijke bestemming te vervullen, niet iets, dat door iederen Staat, — den natuurlijken, onpartijdigen beschermer van aller belangen — dient te worden beschermd? Wat is het „doel" van den rechtspersoon „Staat" zelf, anders, dan te maken dat de burgers zich beter kunnen ontwikkelen! Welnu, waarom zou dan niet de wetgever van 1876 de rechtspersoonlijkheid aan de C. V. hebben mogen toekennen?

't Is die „zedelijke" strekking welke bij de C. V. ontegenzeggelijk aanwezig is, waarop ook de M. v. T. (t. a. p. nº 145 blz. 8) reeds wees, toen, naar aanleiding van het voorstellen van hoofdelijke aansprakelijkheid der leden van C. V., gezegd werd, dat „zij (die aansprakelijkheid) hen

leert zich niet neder te leggen bij vreemde hulp, maar in eigen krachten de bron voor hunne verheffing te zoeken."

Bovendien, waarom zou de eerste de beste vereeniging, die zich als zedelijk lichaam wenscht te vestigen, en geen ander doel heeft dan het „materieel genoegen" der leden te bevorderen, bv. in den vorm eener societeit, meer recht hebben op het bezit der rechtspersoonlijkheid dan een vereeniging, die — wel in andere juridische gedaante, maar eer met meer dan met minder waarborgen voor derden — ten doel heeft „stoffelijke d. w. z. „materieele belangen" der leden te bevorderen. Is het „materieel genoegen" dan zedelijker, en een grooter dogmatische eenheid, dan het „materieel belang"?

Ook het ontwerp der Staatscommissie — ingesteld bij K. B. 22 November 1879 nº 26 — betreffende de „Vennootschappen", welk ontwerp verscheen in 1890 en in afdeeling 5 behandelt de „Coöperatieve Vereeniging", zegt in haar M. v. T. blz. 127: „Ook bij de C. V., evenals bij de naamlooze vennootschappen, heeft de overeenkomst tot voorwerp het in het leven roepen van een rechtspersoon, als middel om ten bate der leden winst te maken."

Hiermede zou ik mijn verdediging van het karakter van rechtspersoon voor de C. V. kunnen besluiten.

Doch Mr. Kist werpt nog als bezwaar op, de teruggave van den inleg, aan de uittredende leden, waarvan gesproken wordt in art. 11 nº 4 der wet van 1876. Ik begrijp echter niet, welk bezwaar daardoor tegen de rechtspersoonlijkheid kan bestaan.

Het staat bij de oprichting eener C. V. zeker vrij te bepalen, dat aan ieder lid bij uittreding zijn inleg zal worden terugbetaald. Gaat men nu uit van de rechtspersoonlijkheid der vereeniging, dan zal men dien gezamenlijken inbreng beschouwen als het eigendom van de juridieke eenheid,

waarop ieder lid een recht van terugvordering heeft ten beloope van zijn inbreng (zie boven blz. 21).

Redeneert men als Mr. Kist, dan beschouwt men het door ieder ingebrachte als het gezamenlijk eigendom der leden, dat bij uittreden weer, ten beloope van dien inbreng, in het particulier eigendom van het betrokken lid terugkeert. Doch ook deze voorstelling strijdt niet met het aannemen der rechtspersoonlijkheid. Immers nog naast dat gemeenschappelijk vermogen der leden, heeft het aannemen van een afzonderlijk vermogen der vereeniging even goed reden van bestaan — al was het maar alleen tot het vergaren van een reservefonds, dat vooral aan de C. V., die een handelsonderneming ten doel hebben, evenzeer is aan te bevelen, als bv. aan een naamlooze vennootschap.

Doch er is meer: art. 11 n°. 4 der wet van 1876 wijst uitdrukkelijk op een terugneming van inbreng, en de bepaling komt dan ook in de statuten van vele C. V. voor. Doch komt ze voor bij alle? Moet ze wel bij alle voorkomen? Volstrekt niet. Nergens staat in de wet de verplichting die bepaling in de statuten op te nemen (verg. boven blz. 25).

Zoo bepaalt ook de Engelsche wet van 11 Augustus 1876 in art. 10 n° 2*a*. „No society which has any withdrawable share capital shall carry on the business of banking" — alleen de overige „Industrial and Provident Societies" mogen dus hebben een „withdrawable share capital."

Het staat dus niet vrij, een algemeen argument te putten uit iets, dat, al ware het verplicht, geen bezwaar kon zijn, en dat overigens niet eens behoeft voor te komen.

Mr. Kist zegt verder nog (t. a. p. blz. 19), dat als de C. V. werkelijk rechtspersonen waren, de wet in hare definitie van art. 2, de „veranderlijkheid van ledental" waarlijk niet als kenmerk behoefde op te noemen, dat haar van andere rechtspersonen zou onderscheiden „want bij alle

vereenigingen, die rechtspersoonlijkheid hebben, is het getal der leden veranderlijk, of kan in allen geval veranderlijk zijn." [1])

Ik erken dat de toelating van in- en uittreden van leden, voor een rechtspersoon niets kenmerkend onderscheidends heeft (verg. boven blz. 27). Toch zou ik die eigenaardigheid niet uit de definitie eener C. V. willen missen, en wel met het oog op het gevolg — namelijk het behoud der rechtspersoonlijkheid, ook al wordt bij het uittreden een deel van het kapitaal aan het lid uitgekeerd, en al wordt dat kapitaal dus wisselend (verg. boven blz. 21).

Door dat inderdaad bizondere gevolg krijgt de speciale vermelding wel degelijk zin — nu komt daardoor te beter uit, het contrast met het rechtskarakter der naamlooze vennootschappen, die een „vast" kapitaal bezitten; waar het uittreden als aandeelhouder ook wel mogelijk is, maar niet „vrij" is, doch afhangt van de overdracht van het aandeel op een ander.

Ziet Mr. Kist (t. a. p. blz. 12) in de overeenkomst tot oprichting eener C. V. dus in de eerste plaats een overeenkomst van maatschap, en weigert Schrijver in de C. V. een rechtspersoon te erkennen; ik beschouw de overeenkomst tot oprichting eener C. V. als een privaatrechtelijk contract zonder eigen benaming, welk contract, mits tot stand gekomen en gepubliceerd overeenkomstig de strenge bepalingen der wet van 1876, de C. V. als rechtspersoon in het leven doet treden.

Mr. Royaards gaat in zijne voormelde dissertatie (t. a. p.

---

[1]) Mr. Kist vervolgt t. z. p. „Dat de wetgever de in- en uittreding van leden als een kenmerk heeft behouden, is dus een bewijs, dat de natuur sterker was dan de leer; dat de wetgever, hoezeer verklarende dat de C. V. zijn rechtspersonen, echter begreep dat zij eigenlijk zijn vennootschappen."

Dat voor mij die tegenstelling tusschen rechtspersonen en vennootschappen niets afschrikwekkends heeft, daarop zal ik niet terug komen.

blz. 78 vlg.), bij zijne uiteenzetting van het rechtskarakter eener C. V., uit van de praemisse, dat de C. V. behoort tot die vereenigingen van personen „waarnaast (van den aanvang af) zaken of rechten moeten voorkomen." Schrijver kan zich dus een C. V. niet denken zonder een vermogen, van hèt oogenblik van het verkrijgen der rechtspersoonlijkheid af. Mr. Royaards staat hier blijkbaar op het standpunt van Minister van Lynden in zijn oorspronkelijk Ontwerp („Vennootschappen met veranderlijk kapitaal"). Art. 6 n°. 4 daarvan schreef namelijk voor, dat bij de akte van oprichting zou moeten worden vermeld „de wijze waarop het maatschappelijk kapitaal wordt bijeengebracht." Die alinea werd echter bij de behandeling in de Tweede Kamer geschrapt (verg. blz. 59 vlg.), nadat Minister van Lynden zelf had erkend dat het toch niet noodzakelijk was, dat reeds bij de oprichting eener C. V. een grondkapitaal zou moeten aanwezig zijn.

AFD. IV. *De definitie eener C. V.*

Het begrip „coöperatie" kennen wij nu. Wij hebben nagegaan wat de C. V. met de andere associatievormen gemeen heeft, en waarin zij zich tevens daarvan onderscheidt. Wij weten op welke wijze de C. V. tot stand komt en aan welke eischen hare inrichting moet voldoen. Thans moeten wij ook in staat zijn in een definitie saam te vatten, wat een C. V. eigenlijk is.

De beginselen naar welke in den regel de C. V. moeten zijn ingericht, bleken te zijn:

1. langzame kapitaalvorming voor de leden;
2. vrije toetreding, uittreding en uitsluiting der leden;
3. mogelijkheid van terugname van inleg bij uittreden;

4. bezit van rechtspersoonlijkheid ;
5. persoonlijke aansprakelijkheid der leden ;
6. gelijke rechten voor alle leden ;
7. volkomen openbaarheid van alles wat voor derden van belang kan zijn.

Dit alles vinden wij dan ook in de verschillende bepalingen der wet van 17 November 1876 Stbl. no. 227 terug.

Art. 2 dier wet zegt:

„Onder C. V. verstaat de wet vereenigingen van personen, waarbij de in- en uittreding van leden is toegelaten, en die de bevordering van de stoffelijke belangen der leden ten doel hebben, als door middel van gemeenschappelijke uitoefening van hun nering en ambacht, door aanschaffing van hunne benoodigdheden of het hun verstrekken van voorschotten of crediet.

Eene vereeniging, welke aan deze vereischten voldoet, verliest haar karakter niet, indien de statuten haar veroorloven haren werkkring ook tot derden uit te strekken."

Art. 135 Ontw.-Stsc. „vennootschappen" (afd. C. V.) 1890, wenscht te lezen:

„De C. V. is de op den grondslag van vrije in- en uittreding van leden ingerichte, vennootschap die, tot voorziening in stoffelijke behoeften harer leden, een bedrijf uitoefent, en voor welker verbintenissen elk der leden persoonlijk als borg aansprakelijk is.

Deze aansprakelijkheid kan bij de akte tot een bepaald bedrag worden beperkt.

De C. V. kan, indien de akte dit veroorlooft, haren werkkring ook tot derden uitstrekken".

Hoe vinden wij nu de voormelde zeven beginselen in de wet van 1876 en in Ontw.-Stsc. terug?

De „kapitaalvorming" wordt uitgedrukt in art. 2 der wet

van 1876 door de verklaring, dat C. V. „de bevordering van de stoffelijke belangen der leden ten doel hebben." Art. 135 Stsc. gebruikt een dergelijke uitdrukking, nl. „tot voorziening in stoffelijke behoeften." [1])

Terwijl echter art. 2 enuntiatief is ingericht, d. w. z. eenige middelen opnoemt, waardoor langs coöperatieven weg de stoffelijke belangen der leden kunnen worden bevorderd, neemt de definitie der Stsc. dat alles samen door de woorden „die .... een bedrijf uitoefent."

Het enuntiatieve was bij het samenstellen der wet van 1876 zeker goed, omdat toen de C. V. en hare wijze van werken nog vrijwel onbekend waren. Dat bezwaar bestaat echter thans niet meer. Zoo zou nu een definitie òf alle mogelijke soorten van C. V. met name willen opnoemen, zooals § 1 der Duitsche wet van 1889 — welke opsomming toch in enuntiatieven zin wordt opgevat (verg. Parisius „Das Reichsgesetz betreffend die Erwerbs- und Wirthschafts-genossenschaften" 1890 blz. 12) — òf ze zal (conform Ontw. Stsc. 1890) het doel der C. V. in één algemeene uitdrukking kunnen samenvatten, nl. het „uitoefenen van een bedrijf."

Ook § 1 der voormelde Duitsche wet van 1889 gebruikt dat woord „bedrijf" voor alle „Genossenschaften".

§ 1 luidt: „Gesellschaften von nicht geschlossener Mitgliederzahl, welche die Förderung des Erwerbes oder der Wirthschaft ihrer Mitglieder mittelst gemeinschaftlichen Geschäftsbetriebs bezwecken, namentlich etc."

Door het uitoefenen van een bedrijf komen de leden dus tot kapitaalvorming. In den regel zal deze bevorderd worden door het uitkeeren van een aandeel in de winst. Echter

---

[1]) De Stsc. merkt in hare M. v. T. blz. 127 op, dat „bevordering van de stoffelijke belangen der leden" het doel is ook van de naamlooze vennootschappen, doch dat „het voorzien in stoffelijke behoeften der leden" een kenmerk is der C. V.

niet altijd, bv. niet bij de Raiffeisen'sche-Darlehnskassen-Vereine. Deze coöperatieve voorschotbanken volgens systeem-Raiffeisen onderscheiden zich van die, door Schulze-Delitzsch in het leven geroepen, juist daarin, dat de winst niet bestemd is om onder de leden te worden verdeeld [1]), wat bij de voorschotbanken van Schulze-Delitzsch wèl het geval is. Bij de Raiffeisensche vereenigingen wordt de winst, behaald boven het bedrag dat bestemd is tot vergrooting van het bedrijfskapitaal en van het reservefonds, besteed ten algemeenen nutte, zooals tot het bouwen van scholen, het aanleggen van wegen, het organiseeren van zieken- of ondersteuningsfondsen. —

De „vrije toetreding en uittreding van leden", wordt in beide definities uitdrukkelijk vermeld. Alleen spreekt art. 135 Ontw.-Stsc. — in onderscheiding van art. 2 der wet van 1876 — van „vrije" in- en uittreding van leden. De M. v. T. Ontw.-Stsc. (t. a. p. blz. 127) wijst er nl. op, dat „in- en uittreding van leden" in zekeren zin, voor zoover zij door overdracht van aandeelen geschiedt, ook bij de naamlooze vennootschappen is toegelaten, doch „dat de *vrije* in- en uittreding der leden tot grondslag strekt, een kenmerk (is) der C. V."

De statuten mogen wel het opnemen van nieuwe leden van allerlei voorwaarden afhankelijk maken, zelfs beperken tot een bepaalde klasse van personen, bv. werklieden — maar ze mogen niet het ledental voor goed vaststellen. Men zal ook de toestemming van alle leden als voorwaarde van toelating kunnen stellen, en daardoor feitelijk het opnemen van nieuwe leden zoo goed als onmogelijk maken; doch daardoor wordt het ledental niet „vast", want het ophouden van het lidmaatschap door uittreding, over-

---

[1]) Verg. voormelde „Leiddraad Wertheim c. s." blz. 17.

lijden of uitzetting wordt er niet door verhinderd. Dan zal men ook het recht tot opzegging van het lidmaatschap mogen verbinden aan de verplichting om daarvan zekeren tijd vooraf kennis te geven. Dergelijke bepalingen randen het beginsel zelf niet aan. —

De „mogelijkheid van terugname van inleg", wordt in art. 11 n°. 4 der wet van 1876 en in art. 145 sub *d.* Ontw.-Stsc. erkend. —

Het „bezit van rechtspersoonlijkheid" komt expressis verbis voor in art. 6 l. 2 wet 1876 en wordt ook door de Stsc. aangenomen (hoewel niet genoemd in een der artikelen van het ontwerp C. V.) blijkens hare M. v. T. (t. a. p. blz. 127): „in dit opzicht (rechtspersoonlijkheid) is toch in het bestaande recht niets gewijzigd . . . . Ook bij de C. V., evenals bij de naamlooze vennootschap, heeft de overeenkomst tot voorwerp het in het leven roepen van een rechtspersoon . . . "

Toch zou ik, bij een eventueele herziening van de wet op de C. V., het woord „rechtspersoon" in de definitie willen opnemen. Terwijl de Stsc. in hare definitie uitmaakt dat de C. V. is een „vennootschap", heeft dat woord voor mij zulk een groote beteekenis niet (zie Afd. I). Doch na de beschouwing van Mr. Kist over art. 6 wet 1876 (zie Afd. III) kan ik het vermelden van het woord „rechtspersoon" niet overtollig noemen, terwijl dan juist de definitie de plaats is om dat karakter te vermelden.

Ik zou dus in de plaats van de redactie der Stsc. willen lezen:

„De C. V. is de, op den grondslag van vrije in- en uittreding van leden ingerichte r e c h t s p e r s o o n, die etc." —

De „persoonlijke aansprakelijkheid" wordt verplicht gesteld in art. 7 n°. 4 wet 1876, doch komt, overeenkomstig het verlangen van Minister van Lynden, niet in de definitie voor „omdat naar zijn (des Ministers) gevoelen de definitie moet zeggen wat de C. V. is, niet waardoor deze werkt".

Minister van Lynden week echter zelf van deze leer af, door in art. 2 der wet van 1876 verschillende wijzen op te noemen, waardoor het doel eener C. V. kan worden bereikt.

Het Ontw.-Stsc. heeft de aansprakelijkheid dan ook wèl in hare definitie opgenomen. Zij voegt er aan toe (M. v. T. t. a. p. blz. 128): „de persoonlijke — zij het dan ook subsidiaire — aansprakelijkheid der leden, voor de verbintenissen der (coöperatieve) vereeniging, (is) hier als het hoofdkenmerk te beschouwen, waardoor zij zich van de naamlooze vennootschap onderscheidt. Dat die aansprakelijkheid bij de akte tot een bepaald bedrag kan worden beperkt, laat het beginsel van persoonlijke aansprakelijkheid onaangeroerd."

Ik wees er reeds op (zie boven blz. 61), dat dit resultaat, waartoe ook de wet van 1876 komt, het beginsel der persoonlijke aansprakelijkheid voor de Nederlandsche C. V. niet hoog houdt. Immers, al verlangt men niet in de wet op te nemen de verplichte hoofdelijke aansprakelijkheid (zie boven blz. 70 en 71), de persoonlijke aansprakelijkheid verliest toch eigenlijk geheel het karakter van een beginsel, wanneer het vrijstaat, haar bij de statuten tot een belachelijk klein bedrag te beperken. —

„Gelijke rechten voor alle leden," moet mede een der grondslagen zijn bij het oprichten eener C. V. De wet van 1876 heeft dan ook geen bepaling meer als art. 54 W. v. K. voor de naamlooze vennootschappen. (Zie boven blz. 62.) —

Hoe èn art. 11 der wet van 1876 èn art. 145 Ontw.-Stsc. voor handhaving van het beginsel van volkomen openbaarheid voor de C. V. zorgen, daarvoor verwijs ik naar het hierboven op blz. 63 vlg. geschrevene en naar het hierna in hoofdstuk II vermelde. —

Wat betreft het uitdrukkelijk vermelden, èn in art. 2 wet 1876 èn in de definitie der Stsc., dat uitbreiding van den werkkring der vereeniging tot derden is toegelaten — wijst de

M. v. T. Stsc. (t. a. p. blz. 128) er op, dat „zoodanige uitbreiding bij de meeste C. V. voor hare instandhouding onmisbaar is."

Het was deze kwestie die in het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer op de Staatsbegrooting 1891 Hoofdstuk IV werd ter sprake gebracht. Daar werd met het oog op het „groot nadeel voor den neringdoenden stand" de wensch geuit „den verkoop aan niet-leden geheel te verbieden."

Bij de daarop gevolgde beraadslaging wees de Heer van Kempen (t. a. p. blz. 307) op het „koude egoïsme van onzen tijd" (N.B. niet bedoeld was dat der winkeliers), en verwachtte hij dan ook het meest „van het zegevieren van meer Christelijke beginselen" en van „eene Christelijke Regeering" in het bizonder. Het zou eenzijdig zijn om alleen te letten op „het belang van arbeiders en werklieden", en het begon „hoog tijd te worden de ongebreidelde macht van de coöperatie te gaan beteugelen.'

In het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer, uitgebracht door de Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet tot vaststelling van Hoofdstuk IV der Staatsbegrooting van het dienstjaar 1891, werd echter met kracht tegen dezen aanval op de coöperatie opgekomen.

Met verwondering had men uit de M. v. Beantw. aan de Tweede Kamer gezien, dat de Minister van Justitie (Mr. Ruys van Beerenbroek) bereid was te overwegen „of en in hoeverre de wetgever tot wegneming der geschetste misstanden kan medewerken." Die woorden hadden den schijn, als waren hier werkelijk „misstanden", die de Regeering moest helpen wegnemen. Terwijl de neringdoende stand met recht er zich tegen zoude verzetten, indien de Regeering zijne koopvrijheid wilde gaan belemmeren, werd verlangd dat de Regeering dit wel zal doen, waar het geldt het oneindig grooter aantal verbruikers.

Terwijl het toch bekend genoeg was dat ook op ander gebied dan op dat der coöperatie door zoovele grootere en kleinere neringdoenden het nadeel wordt ondervonden, dat tengevolge van nieuwe handelsvormen door de groote producenten voor hen wordt teweeggebracht, waarom zou nu de Regeering juist den neringdoende trachten te vrijwaren tegen de winstderving, tengevolge van de C. V. ondervonden, die zoowel in Engeland (het land van den vrijhandel) als in het protectionistische Duitschland een zoo grootsche ontwikkeling hebben bereikt?

Het blijkt nu, dat ook art. 135 Ontw. Stsc. van een beperking der vrijheid voor de C. V. op dit punt niets weten wil.

Men zou zelfs het uitdrukkelijk bij de wet toelaten dier uitbreiding tot derden-niet-leden, overtollig kunnen noemen, omdat ieder — hij zij lid of niet — bij zijn handelen met de vereeniging als „derde" is te beschouwen. Het uitsluiten van een niet-lid zou dus alleen het gevolg kunnen zijn van een speciaal voorschrift; voor de toelating schijnt dit niet noodig. De ondervinding heeft echter in Duitschland geleerd dat het niet uitdrukkelijk toelaten dier uitbreiding tot derden-niet-leden tot procedures kan aanleiding geven.

De Pruisische Genossenschaftsgesetz van 1868 definieerde nl. (in § 1) het doel der C. V. alleen, als „Förderung des Kredites, des Erwerbes oder der Wirthschaft ihrer Mitglieder." Ondanks de door Schulze-Delitzsch gegeven verklaring, dat uitbreiding van den werkkring tot derden-niet-leden hierdoor niet was uitgesloten, meenden verschillende rechterlijke colleges zich aan de positieve woorden der wet te moeten houden, en werd de inschrijving als C. V., of het wijzigen van statuten geweigerd, wanneer daarbij van uitbreiding tot derden-niet-leden sprake was. Er

was toen een interpretatieve wet (Deklarationsgesetz van 19 Mei 1871) noodig om te verklaren, dat de C. V. haar karakter als zoodanig bij zulk een uitbreiding niet verliezen.

De tegenwoordige Duitsche wet van 1 Mei 1889 heeft zich wel in principe daaraan gehouden, doch niettemin is daar voor enkele C. V. — volgens Parisius 1891 t. a. p. blz. 47 „in höchst bedenklichem Masse" — de beperking ingevoerd.

§ 8 der Duitsche wet verbiedt nl. „die Ausdehnung des Geschäftsbetriebes auf .... nicht-Mitglieder" voor de Crediet- en Consumtie-vereenigingen. Voor de eerste is het verbod gemaakt in het belang der leden zelven, voor de laatste in het belang der winkeliers-concurrenten. Voor alle andere Genossenschaften bestaat het verbod niet, doch zij moeten de bepaling betreffende de uitbreiding uitdrukkelijk in de statuten opnemen.

De M. v. T. Duitsche wet (Begr. I 75, II 51) wees er op dat, waar nu het handelen met niet-leden verboden is, men natuurlijk onderscheid dient te maken. Bv. om geld uit te kunnen leenen, zullen de crediet-vereenigingen ook geld moeten opnemen; om waren te verkoopen zullen de winkelvereenigingen waren moeten inkoopen. Deze handelingen vormen slechts het middel ter bereiking van het doel, en kunnen dus nooit onder het verbod begrepen zijn.

Ik wijs er dan ook met nadruk op (vergelijk in dien zin ook Noot op blz. 13 hierboven), dat overal waar men, hetzij in Nederland, hetzij in het buitenland [1]), spreekt van

---

[1]) Parisius t. a. p. blz. 47 zegt dan ook:

„Was unter einem Geschäftsbetrieb mit Nichtmitgliedern zu verstehen ist, kann nicht zweifelhaft sein, wenn man den Geschäftsbetrieb in seine Einzelheiten zerlegt. Der Geschäftsbetrieb der Genossenschaften zerfällt in zwei Theile: erstens müssen sie Geschäfte betreiben, um im Stande zu

uitsluiting van een handelen der C. V. met derden-niet-leden, men nimmer op het oog heeft het verbieden van handelingen als ik daareven opnoemde en waarop ook de M. v. T. der Duitsche wet van 1889 wees. Immers die handelingen moeten juist de C. V. in staat stellen haar taak te volbrengen. Niemand bijvoorbeeld heeft er ooit aan gedacht, aan een coöperatieve winkelvereeniging te verbieden hare waren in te slaan bij een niet-lid, of bv. om een cöoperatieve bouwvereeniging te verbieden de steenen benoodigd tot het bouwen der woningen, te koopen van een niet-lid, etc. — doch tegen de handelingen die niet zijn voorbereiding van het bedrijf, doch het uitoefenen van het bedrijf zelve, tegen die handelingen richt zich de oppositie van velen, een oppositie die in de eerste plaats zou willen treffen de coöperatieve winkelvereenigingen. Het was tegen die aldus bedoelde oppositie dat de Heer Muller in de Eerste

---

sein, Erwerb und Wirthschaft ihrer Mitglieder zu fördern, also z. B. Vorschussvereine sich Geld verschaffen, Rohstoffvereine, Konsumvereine Waaren einkaufen, Productiv-genossenschaften Waaren verkaufen, Werkgenossenschaften Geräthe anschaffen u. s. w. Diese Geschäfte bilden stets nur Mittel zum Zweck. Zweitens aber geht ihr Geschäftsbetrieb auf Förderung des Erwerbs oder der Wirthschaft ihrer Mitglieder, sie machen ihre Thätigkeit für die Mitglieder nutzbar, also z. B. Vorschussvereine leihen diesen Geld, Rohstoffvereine, Konsumvereine geben an diese Waaren ab, Productivgenossenschaften, im eigentlichen Sinne, lassen von diesen Waaren herstellen. Werkgenossenschaften verleihen an diese die Geräthe. Unbestreitbar kann der erste Theil des Geschäftsbetriebes auf Mitglieder nicht beschränkt werden, derselbe muss der Genossenschaft auch mit Nichtmitgliedern gestattet sein, sollen sie überhaupt bestehen können.

..... Das Oberverwaltungsgericht hat in einer Reihe Entscheidungen, sowohl für Vorschuss- wie für Konsumvereine als für Productiv-genossenschaften, den Grundsatz aufgestellt, dass ein Geschäftsbetrieb über den Kreis der Mitglieder hinausgeht, wenn Nichtmitgliedern gestattet wird, an denjenigen Zwecken Theil zu nehmen, zu deren Erreichung die Genossenschaft gebildet ist (vgl. Ober-Verw. Ger. Bd. XIV S. 158, Bd. XV S. 113, 116 und ferner die in Nr. 7 und 12 der Blätter für Genossenschaftswesen von 1888 mitgetheilten Entscheidungen des Ober-Verw. Ger.)."

Kamer opkwam, bij gelegenheid der beraadslaging over Hoofdstuk IV der voormelde Begrooting van het dienstjaar 1891 (zie boven blz. 90).

Spreker zeide: „Ik nu meen dat er voor de Regeering geenerlei reden is om op dit gebied tusschenbeide te treden, en dat het ook verkeerd zou zijn indien de Regeering ingreep in de vrijheid van handelen, van koopen en verkoopen, op welk gebied ook. Indien de Regeering het voorbeeld van de Duitsche Regeering volgde en het verkoopen door coöperatieve vereenigingen aan niet-leden verbood, dan zou dergelijke verkoop toch ongetwijfeld langs anderen weg bereikt worden. In Duitschland verbiedt de wet het. Niet alzoo in Engeland, waar volledige vrijheid van handelen op dit gebied bestaat. Maar de coöperatieve vereenigingen in Engeland, die daar zeer talrijk en machtig zijn, willen en doen uit eigen beweging hetzelfde wat in Duitschland door de wet is voorgeschreven. Terwijl in Duitschland de dwang der wet noodig is, blijkt die dwang in Engeland overbodig. Daar staan de meeste coöperatieve vereenigingen alleen open òf voor „shareholders" (aandeelhouders) òf voor „members" (leden). Het gevolg is eenvoudig, dat ieder die daar koopen wil, lid wordt der vereeniging. Indien nu hier te lande werd bepaald dat in het vervolg niet anders mag verkocht worden dan aan leden, dan zou eenvoudig, ik ben er van overtuigd, het getal leden zeer belangrijk toenemen en de be doeling dus verijdeld worden."

Minister Ruys van Beerenbroek antwoordde daarop: „Wanneer wij nu hier te lande de geschiedenis nagaan van de voornaamste winkelvereenigingen „Eigen Hulp", dan vinden wij dat in 1878, het jaar harer oprichting, de verkoop aan niet-leden te 's Gravenhage 39 percent van den totaal verkoop bedroeg en in het volgende jaar zelfs 40,09. In de volgende tien jaren is die verkoop

echter gaandeweg verminderd, waar, wel is waar, ook tegenover staat, dat het ledental aldaar van 363 in het eerste jaar, is geklommen tot 3108 in 1890.

Zoo vinden wij:

voor	1880 . .	32	percent	voor	1885 . . .	9,1	percent
„	1881 . .	24,9	„	„	1886 . . .	8,2	„
„	1882 . .	18,2	„	„	1887 . . .	7	„
„	1883 . .	12,8	„	„	1888 . . .	5,6	„
„	1884 . .	11,55	„	„	1889 . . .	4	„

en eindelijk voor 1890: 2,3 percent.

Waarvoor is dit nu het bewijs?

Mij dunkt, dit ligt voor de hand, namelijk dat ook voor den bloei der coöperatieve winkelvereenigingen hier te lande verkoop aan niet-leden niet absoluut noodig is, althans wat „Eigen Hulp" betreft."

Ik beschouw het te zijn buiten het door mij gestelde bestek, om hier verder op deze kwestie, betreffende uitsluiting van niet-leden, in te gaan. Doch dit wensch ik op te merken, dat het mij voorkomt, dat de wet de plaats niet is, waar zulk een vrijheid van handelen voor de C. V. moet worden beperkt. Willen de C. V. die het aangaat, zulk eene beperking in haar statuten opnemen, zij moeten er de vrijheid toe hebben. Uit het antwoord van den Minister bleek echter reeds, dat het invoeren van het verbod ten nadeele der C. V. al zeer weinig verschil zal doen ontstaan met den toestand zooals die thans is. Bovendien zou de wet, door zulk een beperkende bepaling op te nemen, allicht voedsel geven aan het vermoeden, als waren er bij de coöperatieve vereenigingen werkelijk „misstanden" weg te nemen (zie boven blz. 90).

Verder bedenke men wel, dat de wetgever, door de uitsluiting bepaald voor te schrijven — zonder dat dus

iemand er iets bij zou winnen — de C. V. een enormen last op den hals zou schuiven.

Immers 't is juist de moeielijkheid voor het bestuur der C. V. om op dit punt steeds de juiste beslissing te nemen, welke Schulze-Delitzsch steeds zoo heftig deed opkomen tegen ieder verbod van een handelen met niet-leden.

Wanneer, zooals in het Ontw. der tegenwoordige Duitsche wet, nietigheid der vereeniging zou worden bedreigd (thans volgens § 152 alleen Ordnungsstrafen) tegen een overtreding van het verbod, zou een verkeerde interpretatie natuurlijk de noodlottigste gevolgen hebben, al ware de overtreding gepleegd geheel te goeder trouw.

't Is daarom gelukkig, dat het ontwerp onzer Staatscommissie, door zijne vrijheidlievende redactie, al die moeielijkheden heeft gecoupeerd.

Nog in een ander opzicht heeft het ontwerp-Stsc. de vrijheid der C. V. hoog gehouden.

In het voormelde Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over Begrooting van 1891 (t. z. p.) werd nl. de wensch geuit, de C. V. — waarschijnlijk waren alleen bedoeld de winkelvereenigingen — te beperken tot „afzet van benoodigdheden van het dagelijksch leven".

Welnu van iets dergelijks is in het Ontw. Stsc. niets te vinden.

Het W. v. h. R. 13 Februari 1891 no. 5979 verklaarde zich geheel aan te sluiten bij de krachtige oppositie, door de Eerste Kamer tegen dergelijke beperkingen gevoerd. Het W. v. h. R. wees er op, dat die evenbedoelde wensch „niet gestaafd was door een enkelen rechtsgrond en uitmuntte door groote onbestemdheid. . . . . Daarenboven een stellig verbod van wat de wet nu uitdrukkelijk vrijlaat zoude weldra blijken een doode letter te zijn, omdat het onmogelijk zoude wezen het door een wettelijke sanctie te handhaven.

Denkt de minister er anders over, wil hij in het algemeen de vrijheid der coöperatie beperken in strijd met de voorstellen der staatscommissie en in strijd dan ook, naar onze overtuiging, met het algemeen belang?"

Hier ter plaatse dient nog te worden besproken de vraag, welke C. V. kunnen gezegd worden een handelsonderneming te zijn, d. w. z. ten doel te hebben het als beroep [1]) uitoefenen van daden van koophandel.

De M. v. T. Ontw. v. Lynden (t. a. p. blz. 1) geeft daarop geen algemeen antwoord, maar zoekt voor enkele gestelde gevallen de oplossing. Bv. productie-vereenigingen houden zich bezig met het koopen van grondstoffen (waren), ten einde ze verwerkt te verkoopen — ze verrichten dus daden van koophandel. Winkelvereenigingen koopen waren in het groot in, om ze in het klein te verkoopen, en wel bij sommige winkelvereenigingen ook aan niet-leden, bij andere alleen aan leden — alleen de eerste zouden daden van koophandel verrichten.

Credietvereenigingen zijn in zekeren zin werkzaam als bankiers en kassiers.

De coöperatieve bouwvereenigingen kunnen niet gezegd worden daden van koophandel te verrichten, omdat ons

---

[1]) Art. 2 W. v. K. spreekt van „gewoon beroep." Diephuis „Handboek voor het Ned. Handelsrecht" I blz. 35 Noot 2 zegt, dat „de wet van gewoon beroep sprekende, . . . door die bijvoeging een enkel tijdelijke en voorbijgaande uitoefening (buitensluit), maar . . . er vooral door te kennen (geeft), dat het niet een eenig en uitsluitend beroep behoeft te zijn (zie Voorduin I blz. 25) of ook maar het hoofdberoep, profession principale, zooals het ontwerp van art. 1 C. d. C. zeide, zie Locré I blz. 7.'

Het komt mij echter voor, dat het woord „gewoon" zonder nadeel uit ons art. 2 W. v. K. zou kunnen verdwijnen, daar toch dat woord „gewoon" zelf reeds de tegenstelling in zich bevat met hetgeen „tijdelijk en voorbijgaande" is.

W. v. K. aan het woord „waren" de beteekenis hecht van „roerende" goederen.

Met die casuïstische methode van onderzoek kan ik mij volkomen vereenigen.

Met betrekking echter tot de evengenoemde winkelvereenigingen kom ik tot een andere conclusie als de M. v. T. Immers allen die bij een winkelvereeniging koopen, zijn tegenover dat lichaam te beschouwen als „derden". Daarom kan alleen de vraag „of", niet met wie de vereeniging handeldrijft, tot een juiste conclusie leiden.

In dit opzicht kom ik tot hetzelfde resultaat als Mr. Goeman Borgesius („de Rechtspersoonlijkheid der C. V." blz. 12). „In dit opzicht," immers met de verdere redeneering, dat elke C. V. te beschouwen zou zijn als een handelsvereeniging, kan ik mij onmogelijk vereenigen.

Het argument dat men met die casuïstische beschouwing zich op een hellend vlak begeeft, door hier grenslijnen te willen trekken — is een petitio principii: men moet juist de mogelijkheid om grenslijnen te trekken, a priori onwaarschijnlijk achten, omdat de C. V. zich kunnen voordoen in zoo oneindige verscheidenheid.

Ook Mr. Royaards (t. a. p. blz. 57 vlg.) stelt zich op hetzelfde standpunt als het door mij verdedigde. Hij wijst er terecht op, dat bv. de magazijnvereenigingen geen handelsvereenigingen zijn, evenmin als een coöperatieve ververij, bleekerij, landbouwonderneming, etc.: art. 3 W. v. K. staat daaraan in den weg.

Ten aanzien der vraag of bv. een coöperatieve ververij kan gezegd worden, van het uitoefenen van handelsdaden haar beroep te maken — nl. het koopen van waren (verf, kwasten etc.) om het genot daarvan te verhuren — geldt hetzelfde criterium als bij den timmerman, metselaar, etc., die gewoon is zelf de materialen te leveren, waaraan hij

zijn arbeid besteedt. De H. R., arrest 9 Maart 1849 W. n°. 1007, zag in dien timmerman een koopman. [1]) Men zou daartegen kunnen aanvoeren dat hier slechts sprake is van verhuur en huur van diensten — die vormt alleen het „beroep," de rest is „Nebensache" (verg. Dr. L. Goldschmidt, Handbuch des Handelsrechts, Erlangen 1864 deel I blz. 429, 430 en noot 66 aldaar). De Duitsche wet van 1889 maakt de kwestie voor de C. V. uitdrukkelijk uit, door te zeggen (§ 17 l. 2) „Genossenschaften gelten als Kaufleute, soweit dieses Gesetz keine abweichenden Vorschriften enthält."

Diezelfde bepaling bevatte ook de Pruisische Genossenschaftsgesetz van 1868.

De rechtelijke beoordeeling der door de Duitsche C. V. verrichte daden is daardoor zeer vereenvoudigd: alle daden die tot haar bedrijf behooren zijn „handelsdaden" (art. 273 H. G. B.), terwijl in geval van twijfel (art. 274 H. G. B.) de door den koopman gesloten overeenkomsten worden beschouwd als zijn handelszaak te betreffen.

Toch gelden volgens § 17 l. 2 de Genossenschaften slechts als kooplieden in den zin van het H. G. B., niet in dien van andere wetten, bv. belastingwetten etc. Daarentegen zijn wèl — hoewel niet uitdrukkelijk vermeld — op de C. V. volgens de Duitsche wet van 1889 toepasselijk, bv. de verplichting boek te houden, de wettelijke interessen

---

[1]) Zie over deze kwestie verder Léon-Levy ad art. 3 W. v. K.

Prof. Mr. W. L. P. A. Molengraaff „Leiddraad Nederl. Handelsrecht" 1ste stuk, blz. 32 vermeldt hierbij nog:

„Inkoopen van aannemers zijn handelsdaden: Hof Limburg 28 Dec. 1868 (W. n°. 3104), Rb. Assen 12 Apr. 1869 (W. n°. 3218), Hof Arnhem 11 Dec. 1878 (R. B. 1879, B, blz. 242); Hof den Haag 7 Dec. 1885 (W. n°. 5327) en 23 Mei 1887 (W. n°. 5490).

Anders: Rb. Amsterdam 21 Oct. 1881 (R. B. 1881, B, blz. 11); Rb. Roermond 7 Oct. 1886 (W. n°. 5479); Rb. Rotterdam 26 Mei 1888 (W. n°. 5605); Hof den Bosch 29 Mei 1888 (W. n°. 5600)."

voor kooplieden, de toelaatbaarheid van getuigenbewijs, etc. (Zie Parisius 1891 t. a. p. blz. 100 vlg.)

Zoolang wij echter in onze wet zulk een algemeene clausule niet aannemen, moeten wij ons met een casuïstische methode van onderzoek naar het bestaan der qualiteit van „koopman" en „handelsonderneming" eener C. V., tevreden stellen.

II.

DE COÖPERATIEVE VEREENIGING VOLGENS HET IN 1890 VERSCHENEN ONTWERP DER STAATSCOMMISSIE

(ingesteld bij K. B. 22 November 1879 n°. 26).

Inleiding (artt. 1, 135, 140.)

De Staatscommissie, ingesteld tot herziening van het Wetboek van Koophandel bij K. B. 22 November 1879 n°. 26, is omtrent de vraag of voor handelszaken en voor kooplieden exceptioneele bepalingen wel noodzakelijk en wenschelijk zijn, niet tot eenstemmigheid kunnen komen. Toch zegt zij in haar voorwoord (blz. VI ontwerp „vennootschappen") dat „die vraag vóór alles beantwoord behoort te worden, waar het geldt eene herziening van het W. v. K." Het gevolg hiervan was dat een Ontwerp van wet tot herziening van titel I B. I W. v. K. niet is aangeboden.

De in 1890 verschenen ontwerpen betreffen:

1°. het handelsregister; 2°. de firma; 3°. de vennootschap onder firma, de commanditaire vennootschap, de naamlooze vennootschap; de onderlinge waarborgmaatschappij en de coöperatieve vereeniging; 4°. wijziging van tit. IV en van afd. 1 van tit. V B. I. W. v. K. en 5°. de vrachtvervoerders en expediteurs.

Deze ontwerpen, alle in één band vereenigd, zijn geteekend door Mrs. J. G. Kist, T. M. C. Asser, M. J. Pijnappel en W. L. P. A. Molengraaff.

In § 1 der M. v. Toel. op het Ontw. betreffende de vennootschappen (blz. 61), verklaart de Stsc. dat de wet van 1876 op de C. V. in onderscheidene opzichten verduidelijking en wijziging eischt — ook in verband met de voorgestelde nieuwe regeling der naamlooze vennootschappen —, terwijl bovendien de behandeling der C. V. naast die der „andere vennootschappen" in de wet behoort voor te komen. (Zie boven Afd. I van Hoofdstuk I).

Volgens art. 1 Ontw. „vennootschappen" „kunnen alle in het ontwerp geregelde vormen van vennootschap, zoowel voor burgerlijk-rechtelijke handelingen, als voor daden van koophandel gebezigd worden." Uit die woorden blijkt, zegt de M. v. T., dat het niet in de bedoeling lag het onderscheid tusschen handelsrecht en burgerlijk recht in het algemeen op te heffen. Reeds dadelijk doet zich dus het gemis gevoelen aan een herziene regeling van tit. I B I W. v. K., want nu brengt het ontwerp ook niets bij tot opheffing van den strijd, welke C. V. zullen kunnen beschouwd worden als handelsondernemingen, welke niet. Met betrekking tot de C. V. staat dus het ontwerp op dezelfde lijn als de wet van 1876, welke insgelijks op alle soorten van C. V. toepasselijk is. In dit opzicht immers is de wet van 1876 de regeling der overige associatievormen vooruit.

Om nu het voortbestaan van dien strijd in zijne gevolgen minder bezwarend te maken, bepaalt art. 1 l. 2 Ontw., dat art. 1933 B. W. (omtrent uitsluiting van getuigenbewijs) niet toepasselijk zal zijn op de overeenkomst tot oprichting van die vennootschappen, welke ook voor burgerlijkrechtelijke handelingen worden gebezigd. Tevens is de

openbaarmaking door middel van het Handelsregister [1]) voor alle soorten van vennootschappen toepasselijk verklaard. De M. v. T. (t. a. p. blz. 65) zegt dan ook: „Vooral ook met het oog op den twijfel, die bij enkele vennootschappen kan bestaan omtrent de vraag of zij commercieel zijn of niet, ware splitsing hier weinig practisch."

Art. 135 geeft de definitie eener C. V., waarop ik na mijne uiteenzetting in afd. IV van het eerste hoofdstuk niet behoef terug te komen. Ik wijs er slechts op, als een gelukkig verschijnsel, dat welke wijzigingen de Stsc. ook bij de wet op de C. V. zou willen aanbrengen, zij vrijheid van handelen voor die vereenigingen gehuldigd heeft, en niets wil weten van de enge grenzen, waarbinnen zoo velen de C. V. zouden willen insluiten.

De Stsc. verklaart (M. v. T. blz. 126) dat zij de regeling der C. V. van de wet van 1876 in hoofdzaak heeft overgenomen. Op blz. 89 wees ik er echter op, waarom ik, ten aanzien der mogelijkheid de persoonlijke aansprakelijkheid der leden feitelijk geheel uit te sluiten, die overeenstemming van het ontwerp der Stsc. met de wet van 1876 betreur. [2])

Art. 140 bepaalt (conferatur het analoge art. 54 ontwerp-naamlooze vennootschappen), dat het woord „coöperatief" in alle „schrifturen, gedrukte stukken en aankondigingen, waarin de vereeniging partij is of welke van haar uitgaan"

---

[1]) Dit Handelsregister, door de Stsc. in een afzonderlijk ontwerp geregeld, is door haar ingericht naar het voorbeeld van het als zoodanig in Duitschland reeds lang werkende Register (A. D. H. G. artt. 12—14.) „Het beoogt de openbaarmaking van die feiten en overeenkomsten, die, rechtstreeks slechts bepaalde personen betreffende, echter tevens invloed kunnen uitoefenen op de rechten van derden" (M. v. T. op dat Ontw., blz. 5.)

[2]) § 125 l. 1 der Duitsche wet van 1889 zegt: „Bei Genossenschaften mit beschränkter Haftpflicht darf die Haftsumme der einzelnen Genossen nicht niedriger als der Geschäftsantheil sein;" terwijl dat „Geschäftsantheil" volgens § 7 n°. 2 is „(der) Betrag, bis zu welchem sich die einzelnen Genossen mit Einlagen betheiligen können."

moet voorkomen — in tegenstelling dus met art. 3 oud [1]), dat wel bepaalt dat het woord „coöperatief" steeds in den naam der vereeniging moet voorkomen, doch niet de verplichting bevat om dat woord te vermelden in alle van de vereeniging uitgaande stukken, wat door Minister van Lynden overbodig werd geacht (Verg. Mr. Goeman Borgesius „De coöperatiewet" blz. 33.)

§ 1. *Wijze van oprichting. Inhoud der akte. Openbaarmaking. Register* (Artt. 136, 137, 138, 139, 145).

Art. 136. De notarieele akte van oprichting is behouden (§ 5 der voormelde Duitsche wet neemt genoegen met een „schriftelijk" contract). Doch nieuw is, dat partijen die bij het passeeren der akte niet in persoon verschijnen, zich bij notarieele volmacht moeten doen vertegenwoordigen. Gebroken is dus met de vrijheid om zich bij de akte van oprichting eener C. V. bij mondelinge volmacht te doen vertegenwoordigen. Doch reeds met een „schriftelijke" volmacht zou dezelfde zekerheid zijn verkregen, als thans met de notarieele, de kosten zouden minder zijn — en daarop is bij de beraadslaging over de wet van 1876 terecht zeer gelet — en de omslag om tegelijkertijd [2]), in grooten getale voor een notaris te compareeren, zou vermeden zijn.

Volgens het ontwerp behoeft de duur der vereeniging niet meer (conform Duitschland, Engeland, Italië) in de akte te worden bepaald (verg. art. 7 n°. 6 oud).

Bij gebreke van tijdsaanwijzing is de duur 30 jaar, te rekenen van de dagteekening der akte.

Bij gebreke van aanwijzing van een zetel der ver-

---

[1]) Met „oud" bedoel ik de wet van 1876; met „ontw.": het ontwerp „vennootschappen" der Stsc.

[2]) „Tegelijkertijd," want moest ieder lastgever op zich zelf een notarieele volmacht geven, dan zouden de kosten al zeer hoog worden.

eeniging, wordt de plaats, waar de akte is verleden, als zoodanig aangewezen (verg. art. 7 n°. 1 oud, waar de plaats van vestiging op straffe van nietigheid was voorgeschreven).

Art. 137 geeft aan, wat de akte moet inhouden:

a. het doel der vereeniging — het „voorwerp der onderneming" (art. 7 n°. 1 j°. art. 3 oud) is, als overtollig, weggelaten (M. v. T. Stsc. t. a. p. blz. 129);

b. haren naam;

c. de voorwaarden van in- en uittreding der leden;

d. de namen der bestuurders zoo die bij de oprichting worden benoemd, of anders de namen der leden van het voorloopig bestuur.

Art. 7 n°. 3 oud spreekt alleen van de namen der „oprichters". De Stsc. ging blijkbaar uit (M. v. T. t. a. p. blz. 89) van het motief, dat het voor derden van belang is te weten, welke personen (of welk persoon) als orgaan der vereeniging kunnen worden aangemerkt. Mocht het bestuur niet dadelijk definitief worden benoemd, dan is het met het oog op de te verrichten werkzaamheden van gewicht, reeds dadelijk een voorloopig bestuur aan te stellen;

e. de nieuwsbladen, waarin de openbare aankondigingen zullen geschieden — daar zonder die aanwijzing de openbaarmaking of aankondiging niet afdoende is te noemen.

Art. 138 stelt nietigheid als sanctie op het niet opmaken der notarieele akte en op het niet nakomen van art. 137. Mochten derden door die nietigheid zijn benadeeld, het spreekt van zelf dat zij, die daaraan schuld hebben, reeds krachtens art. 1401 B. W. zouden aansprakelijk zijn. Dat die aansprakelijkheid een „hoofdelijke" zou zijn, en dat als de „schuldigen" zouden worden beschouwd de „handelende personen" en niet de oprichters der C. V., was echter noodig speciaal te vermelden (verg. boven blz. 49—59). Voor zoover

de C. V. een handelsonderneming ten doel hebben is het aannemen van hoofdelijke aansprakelijkheid niet bizonder, doch ook voor C. V. die geen commercieel karakter hebben, is die hoofdelijkheid zeker niet minder gerechtvaardigd, als waarborg voor derden, tegen een lichtvaardig optreden voor een rechtens niet-bestaande vereeniging (verg. M. v. T. t. a. p. blz. 89).

Art. 139 stelt het bestuur in de verplichting, de geheele akte van oprichting in het daar aangeduide handelsregister te doen inschrijven, welke inschrijving dus in de plaats zou komen van de inschrijving ter griffie van het kantongerecht.

Kan echter, volgens art. 6 oud, de C. V. vóór de inschrijving niet als rechtspersoon optreden, dat gevolg heeft in het ontw.-Stsc. de niet-inschrijving niet. De vereeniging bestaat, zij is dus ook jegens derden verbonden, indien vóór die inschrijving namens haar gehandeld is „binnen de grenzen der akte" — „buiten" die grenzen zijn de bestuurders „hoofdelijk en ieder voor het geheel" aansprakelijk.

Uit art. 139 ontw. is nu ook verdwenen de onregelmatigheid die (verg. Mr. Goeman Borgesius t. a. p. blz. 38) bestaat bij art. 5 j° art. 6 oud, waarbij art. 5 de „leden" verplicht voor de inschrijving te zorgen, doch volgens art. 6 de verantwoordelijkheid bij verzuim drukt op het „bestuur".

Wijzigingen in de akte van oprichting of verlenging van den duur der vereeniging moeten op straffe van nietigheid bij notarieele akte worden opgemaakt (verg. art. 4 oud).

Derden worden geacht met die wijzigingen eerst bekend te zijn, na verloop van zekeren termijn, nadat een authentiek afschrift ter inschrijving is ingeleverd.

Art. 14 ontw.-handelsregister stelt dien termijn op vijf dagen, doch voegt er aan toe in al. 2, dat het bewijs van vroegere bekendheid der inschrijving tegen een ieder — en dus ook tegen die derden — kan worden geleverd.

Art. 145, over het register, is ongeveer gelijkluidend met art. 11 oud. Weggevallen is de kantteekening en waarmerking door den kantonrechter „als onnoodig en weinig afdoende." De domicilie-keuze is weggevallen, „terwijl aan de fiscale wet is overgelaten of er vrijstelling zal zijn van registratie- en zegelrecht" (M. v. T. t. a. p. blz. 129).

Ik zal later gelegenheid hebben op te merken, dat de Stsc. in hare ontwerpen noch aan den hier gestelden eisch, om geen onderwerpen van fiscalen aard in hare ontwerpen aan te roeren, noch aan dien tot het niet-opnemen van strafbepalingen (art. 22 oud — M. v. T. t. a. p. blz. 133), zich streng gehouden heeft.

Daar het register van art. 145 — voor „een ieder" ter inzage — alleen die gegevens behoeft te bevatten, welke voor derden van belang kunnen zijn, zoo behoeft het register alleen dan de door de leden gestorte of aan hen terug betaalde gelden te vermelden, „wanneer de bedoelde feiten van invloed zijn op den omvang van ieders aansprakelijkheid." Waar de leden bv. onbeperkt aansprakelijk zijn, hebben derden met den stand der stortingen niets te maken.

Weggelaten is de bijvoeging (art. 11 oud), dat een ieder afschrift of uittreksel van dat register kan verlangen. In „Mededeeling" XVIII van den Ned. Coop. Bond (blz. 6) wordt de opmerking gemaakt „dat niet duidelijk blijkt of de namen van alle leden zouden moeten vermeld worden in het handelsregister, waarvan ieder (wèl) uittreksel zou kunnen bekomen" (verg. art. 12 ontw. hndsreg.) Ik geloof, neen; art. 137 spreekt slechts van een opgave der bestuurders in het hndsreg., voor de namen der leden zou dus het publiek alleen zijn toevlucht kunnen nemen tot inzage van het kantoorregister der C. V., bedoeld in art. 145. De vorm van dat register zal worden vastgesteld bij Alg. Maatr. van Best.

§ 2. *Begin en einde van het lidmaatschap.*
Bewijs. (Artt. 143—149).

Art. 143. In tegenstelling met de wet van 1876 wordt hier wèl vermeld door welke oorzaken het lidmaatschap eindigt — zonder dat art. 157 afwijking toestaat:

1o. door overlijden, onder curateele-stelling of verklaring in staat van faillissement of kennelijk onvermogen.

„Overlijden", als een noodzakelijk gevolg van het persoonlijk karakter van het lidmaatschap, ook in art. 8 no. 2 oud erkend.

Het verlies van het lidmaatschap door faillissement, heeft de Duitsche wet aan een uitdrukkelijke bepaling der statuten overgelaten. Parisius ad § 66 l. 2 (t. a. p. blz. 235) zegt „der Konkurs hat den Verlust der Mitgliedschaft nicht zur Folge, will daher die Genossenschaft sich wegen ihrer Förderung an das Guthaben halten, so muss sie das Mitglied ausschliessen können, es muss daher das Statut ihr dies Recht einräumen";

2o. door opzegging met inachtneming van de bepalingen der akte van oprichting — doch eerst met het einde van het vereenigingsjaar, waarin de opzegging door schriftelijke kennisgeving aan het bestuur heeft plaats gehad;

3o. door ontzetting.

De vraag is geoorloofd, of de Stsc. niet te veel heeft willen regelen. Wat voor bezwaar bv. kan er zijn, dat iemand, die wegens zwakheid van geestvermogens onder curateele wordt gesteld, lid blijft eener cöoperatieve winkelvereeniging?

Het eenvoudige art. 8 oud is beter; dergelijke bepalingen behoorden geheel aan de statuten zelven te worden overgelaten.

Art. 144 over de rechten van uittredende leden en over die van de erfgenamen van overleden leden, is nieuw en laat volgens art. 157 toe, er bij de statuten van af te wijken.

Artt. 146 en 147 bepalen (respectivelijk conform artt. 12

en 13 oud), hoe de toetreding en opzegging van het lidmaatschap „ten aanzien van de leden en van derden" alleen worden bewezen — nl. door de gedagteekende onderteekening van het register van art. 145 respectivelijk voor de toetreding en de opzegging, of door eene notarieele akte, in afschrift aan dat register gehecht.

Stel A. is in de algemeene leden-vergadering als lid eener C. V. aangenomen, en het bestuur vindt het noodig om, als bewijs van de aanneming van het lidmaatschap, dien A. terstond een onderhandsch stuk te laten teekenen, mede door het bestuur der C. V. geteekend, en bevattende extract uit de notulen dier vergadering, betreffende de ballotage. Kort daarna komt aan het bestuur iets ter oore omtrent de mindere soliditeit van A., en het bestuur weigert A. in het register van art. 145 in te schrijven, denkende het daardoor aan A. onmogelijk te maken zich ooit op zijn aanneming als lid te beroepen. Zulk een interpretatie van art. 146 door het bestuur zou geheel verkeerd zijn, want „ten aanzien van A. zelf", geldt de bewijskracht van het register niet in dien solemneelen zin. A. kan zich, voor het bewijs van zijn lidmaatschap, evenzeer beroepen op het hem gegeven extract uit de notulen. Het gevolg van art. 146 zal alleen kunnen zijn, dat bv. derden het nieuwe lid A. vóór de inschrijving in het register van art. 145 niet zouden kunnen aanspreken.

Art. 148 verklaart (conform art. 14 oud) dat bij weigering van het bestuur om aan de opzegging gevolg te geven, de verklaring daarvan ter griffie van het kantongerecht kan worden uitgebracht. Doch nieuw is de bijvoeging, dat het daarvan door den griffier op te maken proces-verbaal „de gedane opzegging dan evenzeer bewijst als de inschrijving bij het vorige artikel bedoeld" (nl. door het bestuur, in het register van art. 145).

Ten aanzien ven derden en van de (overige) leden zal het opzeggend lid dus nog als lid beschouwd worden — bv. wat betreft persoonlijke aansprakelijkheid — zoolang de griffier de akte van inschrijving van art. 148 nog niet heeft opgemaakt, doch ten aanzien van het opzeggend lid zelf, kunnen ook andere middelen dienen om tegenover de vereeniging te bewijzen, dat hij zijne opzegging werkelijk te voren aan het bestuur heeft doen toekomen, en hij dus door het bestuur reeds eerder van zijne verplichtingen als lid behoorde te zijn ontslagen.

Art. 149 (conform art. 15 oud) heeft echter solemneele bewijskracht. Hier geen sprake van een bewijs dat wèl geldt voor den een en niet voor den ander: de ontzetting van het lidmaatschap heeft eenvoudig geen gevolg vóór hare inschrijving in het in art. 145 bedoelde register.

§ 3. *Aansprakelijkheid der leden* (Artt. 135 en 142).

De aanmerkingen der Stsc. 1°. op de plaats in de wet van 1876 aan de regeling der aansprakelijkheid gegeven, nl. in artt. 19 en 20 oud (die over de vereffening handelen), en 2°. op de minder duidelijke omschrijving dier regeling zelve, mag ik na mijne boven (blz. 70 vlg.) gegevene uiteenzetting gereedelijk aannemen

Au fond is er echter weinig veranderd: art. 135 l. 1 spreekt van een aansprakelijkheid als „borg", bij de vereffening van den boedel der vereeniging; doch ook art. 19 oud gebruikt dat woord „borg".

Art. 135 l. 2 laat toe die aansprakelijkheid tot een bepaald bedrag te beperken — artt. 19 en 20 oud bedoelen hetzelfde.

Ook volgens art. 142 ontw. blijft de aansprakelijkheid nog een jaar na de uittreding van het lid voortduren, met dit verschil alleen dat tot het voortduren dier aansprakelijk-

heid door het ontw. slechts vereischt wordt, dat binnen het jaar na de uittreding de eerste daad van vervolging tegen de vereeniging hebbe plaats gehad, terwijl art. 19 oud daarentegen eischt, dat de ontbinding der vereeniging binnen het jaar gevolgd zij.

De reden voor deze uitbreiding door de Stsc. is, dat de vereeniging het niet in haar macht mag hebben, door vertraging der ontbinding, de aansprakelijkheid van uitgetreden leden te doen ophouden.

Ik betwijfel echter of het gevaar wel bizonder groot is, want het is in het particulier belang van alle leden het getal aansprakelijken zoo groot mogelijk te maken — het aangeboren egoïsme is dus een natuurlijke rem tegen deze mogelijke ontduiking van art. 19 oud.

§ 4. *Rechten der leden. Algemeene Vergadering. Bestuur. Commissarissen.* (Artt. 141, 150, 151, 152, 153).

Art. 141. Voor zoover bij de statuten niet het tegendeel is bepaald (art. 157 ontw.), zullen de leden ieder voor een gelijk deel in de winsten deelen en in de verliezen dragen, conform artt. 19 en 20 oud.

Wat betreft de algemeene vergaderingen der leden, het bestuur en de commissarissen, verwijst het ontwerp naar de overeenkomstige bepalingen bij de naamlooze vennootschappen. De Stsc. erkent, dat het toepasselijk verklaren van bepalingen, geschreven voor naamlooze vennootschappen, door haar op zóó ruime schaal is gedaan, dat „alleen die bepalingen die in verband staan met de verdeeling van het kapitaal der naamlooze vennootschap in aandeelen" werden overgeslagen.

Art. 150 handelt over de Algemeene Vergadering:

a. hare samenstelling en bevoegdheid — art. 71;

b. het stemrecht — artt. 73, 74 en 75;

c. de tot het nemen van besluiten vereischte meerderheid — artt. 77 en 78;

d. de jaarlijksche gewone vergadering en het bijeenroepen van buitengewone vergaderingen — artt. 79 en 80;

terwijl de artt. 82 en 83 nog eenige bizondere bepalingen bevatten.

Ad *a.* Aan de algemeene vergadering is alle bevoegdheid toegekend (art. 71 l. 1), welke niet uitdrukkelijk bij de statuten aan bestuur, commissarissen of anderen is verleend.

Eéne beperking is er echter gemaakt (art. 71 l. 2), nl. het wijzigen der statuten zelve. Dit is alleen dan toegestaan, wanneer die bevoegdheid bij de statuten is voorbehouden. De leidende gedachte voor deze bepaling is natuurlijk, dat de overeenkomst waarbij men zich als lid heeft verbonden, niet willekeurig, dus niet dan weer met toestemming van allen, kan worden gewijzigd — tenzij de oorspronkelijke overeenkomst, zelve de bepaling van het tegendeel bevatte. Doch is nu bij de oorspronkelijke overeenkomst die bevoegdheid tot wijziging der statuten toegekend, dan „betreft zij alle bepalingen der akte, ook die welke als de grondslagen der (vereeniging) moeten worden aangemerkt" (art. 71 l. 3). De Stsc. moest dit wel aannemen, wegens de moeilijkheid om steeds op juiste wijze de grenzen dier „grondslagen" aan te geven.

Evenwel is de vrijheid gelaten om het recht tot wijziging der statuten zooveel men wil weer te beperken, mits van die beperkingen duidelijk blijke.

Ad *b.* Gelijkheid van recht voor alle leden. Ieder lid heeft het recht één stem uit te brengen, hoewel hiervan bij de statuten kan worden afgeweken (art. 150 l. 2 j° art. 157). Het staat evenwel niet vrij om te bepalen, dat bestuursleden of commissarissen, als zoodanig, in de algemeene vergadering, bv. bij het staken van stemmen, eenig overwicht zullen hebben (art. 73).

Van het recht der leden (art. 74) om zich bij schriftelijke volmacht, zelfs door niet-leden, op de algemeene vergadering te doen vertegenwoordigen, kan volgens art. 157 worden afgeweken. Doch hoe noodzakelijk zulk eene vertegenwoordiging bij volmacht ook bij naamlooze vennootschappen zij, waar het worden van aandeelhouder in den regel geschiedt met oog op een voordeelige geldbelegging of speculatie, en niet om zich bij voorkeur in ondernemingen van de plaats van inwoning te mengen, — dit geldt volstrekt niet in dezelfde mate voor C. V. Daarbij is het lidmaatschap bijna altijd aan het wonen op de plaats van vestiging der vereeniging verbonden. Bij C. V. is dan ook het lid in den regel in staat, zonder onkosten, de algemeene vergaderingen bij te wonen, en komt het dikwijls ook juist aan op die persoonlijke tegenwoordigheid van het lid. Een bepaling als art. 74 zou dus allicht bij de C. V. de gemakzucht en de onverschilligheid in de hand werken. En dat daaraan vooral niet mag worden voedsel gegeven, blijkt o. a. reeds uit de zoo slecht bezochte vergaderingen van het district 's Gravenhage der winkelvereeniging „Eigen Hulp". Zoo kon men in het „Vaderland" in het verslag van een in November 1891 door gemeld district gehouden algemeene vergadering lezen, dat van de ruim 3500 leden, slechts 11 ter vergadering waren opgekomen.

§ 41 l. 4 der Duitsche wet van 1889 sluit, als regel, het uitoefenen van stemrecht door vertegenwoordigers uit, en staat het alleen toe aan „handlungsunfähige Personen, Korporationen, Handelsgesellschaften, Genossenschaften oder andere Personenvereine und Frauen, wenn das Statut die Theilname von Frauen an der Generalversammlung ausschliesst".

Otto Gierke „Die Genossenschaftstheorie und die Deutsche Rechtsprechung" Berlin 1887, zegt, naar aanleiding

dezer kwestie, op blz. 286: „Vor Allem nimmt die Mitgliedschaft im Ganzen hier (nl. bij de „eingetragene Genossenschaft") durchaus nicht den Charakter eines zum Vermögen des Einzelnen gehörigen Sonderrechts an..... . Von einer sachenrechtlichen Verselbständigung der Mitgliedschaft ist hier nicht die Rede: dieselbe wird auf rein korporativem Wege durch Beitritts- und Aufnameerklärung erworben und durch Austritts- oder Ausschlusserklärung verloren; sie ist an sich unvererblich und unveräusserlich und sie ist auch der Ausübung nach keineswegs principiell übertragbar."

In Noot 1 op blz. 287 zegt Gierke verder: „Eine Ausübung einzelner Mitgliedschaftsrechte und namentlich auch des Stimmrechts durch Stellvertreter kann statutarisch sowohl zugelassen als geboten sein [1]).

In Ermangelung statuarischer Bestimmung muss dagegen hier jede Stellvertretung als ausgeschlossen gelten, insofern es sich nicht blos um die Geltendmachung rein vermögensrechtlicher Ansprüche handelt. So würde auch z. B. der Vormund eines dispositionsunfähig gewordenen Genossenschafters zwar Zinsen und Dividenden erheben, jedoch nicht das Stimmrecht ausüben können."

Inderdaad daaraan geloof ik dat wij ons moeten houden: in principe bij C. V. geen stemrecht door middel van vertegenwoordigers — behalve 1° voor „handlungsunfähige Personen etc." als in § 41 l. 4 der Duitsche wet van 1889, en 2° voor „rein vermögensrechtliche Ansprüche."

---

[1]) Gierke spreekt hier van de Duitsche wet van 1871, en ook Parisius t. a. p. blz. 184 zegt daarvan, dat zij „enthielt keinerlei Bestimmung über Vertretung der Genossen in der Führung des Stimmrechts," terwijl Parisius t. a. p. blz. 182 zegt „Anfänglich hatten es die Genossenschaften als selbstverständlich behandelt, ... dass Stellvertretung nicht gestattet sei."

§ 41 l. 4 der duitsche wet is een zeer natuurlijke bepaling; staat men eenmaal aan zulke personen toe om lid te worden of lid te blijven eener C. V., dan moet voor hunne belangen ook kunnen gewaakt worden.

Voor de opmerking van Gierke pleit niet minder de billijkheid: men moet de gelegenheid hebben om steeds omtrent geldelijke aangelegenheden die ons aangaan, onze stem uit te brengen, is het niet in persoon, dan door een lasthebber — een andere beslissing zou te zeer in strijd zijn met den geest van ons burgerlijk recht, dat in zoo ruim mogelijke mate vertegenwoordiging toestaat: men kan zelfs trouwen door middel van een gemachtigde.

Bestuursleden of commissarissen (art. 75) mogen niet meestemmen over zaken waarbij zij persoonlijk belang hebben — volgens art. 71 l. 1 is het weer de algemeene vergadering die bij twijfel daarover zal hebben te beslissen.

Ad *c*. Van art. 77 l. 1 en l. 2 en van art. 78 mag volgens art. 157 worden afgeweken.

Ad *d*. De verplichting (art. 79) om jaarlijks ten minste ééne algemeene vergadering te houden is thans opgesloten in art. 16 oud.

De bevoegdheid tot het bijeenroepen van buitengewone algemeene vergaderingen is in art. 80 „met zorg geregeld" (M. v. T. t. a. p. blz. 105), en vervangt het overeenkomstige art. 10 oud. Het thans bestaande recht voor minstens één vijfde der leden, om door het bestuur zulk een algemeene vergadering te doen bijeenroepen, of bij onwil van het bestuur, zelve daartoe over te gaan, is bij art. 80 l. 2 aan één tiende der leden toegekend. Volgens art. 80 l. 4 zullen, bij onwil van bestuur en commissarissen, de aanvragers daartoe echter niet op eigen gezag mogen overgaan, maar eerst na verkregen machtiging der bevoegde rechtbank.

Voor een verklaring van deze bepaling moeten wij terug

naar de M. v. T. (t. a. p. blz. 105) voor de naamlooze vennootschappen. Het voornaamste argument der Stsc. voor die inmenging der rechtbank schijnt te zijn de onzekerheid of de aanvragers zelf de vergadering wel op rechtsgeldige wijze zouden beleggen; „vooral waar de aandeelen aan toonder luiden, zal dit . . . een groot bezwaar zijn."

Ik gevoel het belang van die opmerking voor de naamlooze vennootschappen, doch voor de C. V. ontbreekt haar alle kracht: een recht van lidmaatschap aan toonder is bij die vereenigingen van personen onbekend — voor haar kon de inmenging van den rechter dus wel achterwege blijven.

Ter verdediging van art. 82 wijst de M. v. T. (t. a. p. blz. 106) op het groote belang voor het publiek om te weten, wie bestuurder en, ofschoon in mindere mate, wie commissaris zijn, bv. met het oog op het onderzoek naar de rechtsgeldigheid van schriftelijke verbintenissen, namens de vereeniging aangegaan, dan met het oog op de bepalingen omtrent persoonlijke en hoofdelijke aansprakelijkheid, etc.

Zonder nadere verklaring blijkt de Stsc. echter in art. 82 l. 3 te zijn afgeweken van den door haar aangenomen regel, om in haar ontwerp geene strafbepalingen op te nemen.

Het mede hier toepasselijk verklaarde art. 83 luidt:

„De rechtsgeldigheid van handelingen of besluiten van de algemeene vergadering, van het bestuur of van commissarissen kan afhankelijk gemaakt worden van de medewerking of toestemming van derden, mits het daaromtrent bepaalde in de akte wordt opgenomen."

De Stsc. zegt in hare M. v. T. (t. a. p. blz. 107) dat zij „hier vooral (heeft) gedacht aan bedingen bij het aangaan van obligatie-leeningen ten behoeve der schuldeischers eener (C. V.) gemaakt, bv. de zoodanige volgens welke zekere besluiten der algemeene vergadering van (leden)

aan de goedkeuring van gecommitteerden der obligatiehouders onderworpen worden."

De Stsc. voegt er aan toe (t. z. p.): „Het is wenschelijk allen twijfel omtrent de rechtsgeldigheid van zoodanige bedingen door eene uitdrukkelijke wetsbepaling uit te sluiten."

Een enkele opmerking moge hier niet overbodig worden geacht.

Wanneer art. 83 de rechtsgeldigheid wil verzekeren van zekere bedingen, bij de overeenkomst tot oprichting (respectivelijk wijziging) eener C. V., met niet-leden aangegaan, dan kan dit artikel een tweeledige beteekenis hebben:

1°. kan art. 83 slechts bedoelen de bevoegdheid te verzekeren om bij de akte eener C. V. zulk soort van bedingen te maken;

2°. kan de Stsc. gewild hebben zekerheid te geven, dat zulke bedingen ook zouden gelden tegenover derden, die geheel zouden staan èn buiten de C. V. èn buiten de nietleden die een overeenkomst, als in art. 83 is bedoeld, met de C. V. zouden hebben aangegaan.

Het eerste geval kan moeielijk in de bedoeling der Stsc. hebben gelegen, want art. 1374 B. W. sluit immers reeds „allen twijfel aan de rechtsgeldigheid van zoodanige bedingen" uit.

Bedoelde de Stsc. dan het tweede?

Stel bv. een coöperatieve bouwvereeniging heeft het vervreemden harer woningen afhankelijk gesteld van de goedkeuring van commissarissen der geldleening.

Dat partijen tot het aangaan van zulk een beding gerechtigd waren, is nu niet twijfelachtig; doch om zulk een beding ook te doen gelden tegenover derden, daarvoor moet het worden opgenomen in de akte en vervolgens worden gepubliceerd.

Heeft die publicatie plaats gehad, en is dan, in strijd met

het beding, een der woningen door de coöperatieve bouwvereeniging zonder toestemming van commissarissen der geldleening vervreemd, dan zal die vervreemding kunnen worden vernietigd.

Doch ook hiervoor is art. 83 niet noodzakelijk, want willen partijen tegenover derden zich op hunne bedingen beroepen, dan spreekt het toch wel van zelf dat die derden in de gelegenheid moeten geweest zijn, van die bedingen kennis te nemen.

En het spreekt dan weer niet minder van zelf, dat derden die kennis zullen kunnen en moeten putten uit de publicatie der akte. Doch heeft die publicatie plaats gehad, dan heeft zij ook kracht tegenover iedereen, dus ook tegenover hem die de bovenbedoelde overeenkomst van vervreemding met de bouwvereeniging heeft aangegaan, zonder zich eerst te overtuigen dat de toestemming van commissarissen verkregen was.

Tegen zulk een nonchalant kooper geldt „habet quod sibi imputet."

Doch — wij zagen het — voor dit alles is de uitdrukkelijke bepaling van art. 83 volstrekt niet noodig; ook onder de tegenwoordige wet van 1876 is dat alles even goed waar. Is dan art. 83 ontw. in het geheel niet noodzakelijk? ja, het kan het wèl zijn. Immers art. 14 ontwerp-handelsregister (waarin de akte moet worden gepubliceerd, zie boven blz. 106), bepaalt in l. 1, van welk oogenblik af derden worden gerekend met den inhoud van het gepubliceerde bekend te zijn. In art. 14 l. 2 wordt daarna gezegd: „Desniettemin kan het bewijs van bekendheid, vroeger of van elders verkregen, tegen een ieder worden geleverd."

Welnu, als de Stsc. bedoelde art. 14 l. 2 ontwerp-handelsregister ook op het geval van art. 83 toepasselijk te verklaren — ja, dan was de uitdrukkelijke bepaling van art.

83 zeer zeker noodzakelijk. Immers in het bizondere geval, bedoeld in art. 14 l. 2 ontw.-handelsreg., zal nu ook de boven besproken vervreemding — die, zonder toestemming van commissarissen der geldleening, door de bouwvereeniging met derden was tot stand gebracht — kunnen worden vernietigd, al heeft de publicatie nog niet plaats gehad, mits maar bewezen wordt dat die derden wisten dat in casu de toestemming van commissarissen der geldleening verplicht was.

Ik herhaal het: alleen voor dit zeer speciale geval is art. 83 ontw. inderdaad noodzakelijk — in alle andere gevallen niet.

Wanneer ik nu nogmaals wijs op de woorden der Stsc., dat zij „het wenschelijk" vond, „allen twijfel omtrent de rechtsgeldigheid van zoodanige bedingen door een uitdrukkelijke wetsbepaling uit te sluiten" — dan zou ik de vraag willen stellen, of de redactie van art. 83 ontw. nu toch wel allen twijfel aan de werkelijke bedoeling der Stsc. uitsluit. Die twijfel is bij mij te sterker, nu ik zie dat de Stsc. in haar art. 83 wèl spreekt van „rechtsgeldigheid", maar in het geheel niet doet uitkomen, of het verzekeren dier rechtsgeldigheid ook bedoeld is tegenover derden, en nog minder of het hare bedoeling was art. 14 l. 2 ontwerp-handelsreg. ook hier toepasselijk te verklaren.

Art. 151 handelt over het bestuur.

De aldaar toepasselijk verklaarde artt. 84 en 85 l. 1 correspondeeren met art. 9 oud, alleen met dit verschil, dat van art. 84 wèl, van art. 9 oud niet mag worden afgeweken.

In art. 85 l. 2 en l. 3 wordt een recht op schadeloosstelling toegekend aan bestuursleden die binnen's tijds, zonder gegronde redenen, mochten worden ontslagen.

Art. 86 l. 1 waakt tegen het geval dat men een corporatie,

als zoodanig, als lid van het bestuur éener C. V. zou willen laten optreden. Hierdoor zou inderdaad een vrij zonderlinge toestand ontstaan, daar de corporatie, die als bestuurslid zou worden aangewezen, zelf ook weder door bestuurders vertegenwoordigd wordt en zonder deze niet handelen kan. „Met het oog" — zegt de M. v. T. (t. a. p. blz. 107) — „vooral op de wetsbepalingen, waarvan de naleving door de sanctie der persoonlijke en hoofdelijke aansprakelijkheid van bestuurders verzekerd is, schijnt het voorschrift van art. 86 l. 1 wenschelijk."

Dat een C. V., als zoodanig, lid wordt eener andere C. V., komt in de praktijk natuurlijk meermalen voor: zoo zijn leden van den Ned. Coöp. Bond alleen zelfstandige C. V. (verg. art. 1 der statuten van den N. C. B., vastgesteld 24 Nov. 1889 Staatscourant 24 Jan. 1890 n°. 20; in art. 14 dier statuten is een bepaling in den geest van art. 86 l. 1 ontwerp opgenomen); zoo is bv. een winkelvereeniging, die geld wenscht op te nemen bij een credietvereeniging, in den regel verplicht eerst lid dier credietvereeniging te worden — doch steeds zal men in de statuten de bepaling aantreffen dat het bestuur slechts mag bestaan uit natuurlijke personen, niet uit corporaties als zoodanig.

Van art. 86 l. 2 kan volgens art. 157 worden afgeweken. Dit is conform art. 8 n°. 1 oud, doch contra § 9 l. 2 der Duitsche wet van 1889, waarbij is bepaald, „die Mitglieder des Vorstandes und des Aufsichtsraths müssen Genossen sein", terwijl voor de Duitsche Actiengesetz (artt. 191, 124) deze verplichting juist niet geldt. De oorzaak van dit verschil is de persoonlijke aansprakelijkheid der leden, welke bij de C. V. „ein zu wirksames Moment (ist) für das Interesse an der richtigen Leitung der Genossenschaftsgeschäfte" (Begr. II 65, 66). 't Is echter volgens de Duitsche wet niet noodig, dat die personen op het oogenblik der benoe-

ming reeds lid zijn, mits zij het maar dadelijk worden.

Hoewel art. 88 l. 1 de bepalingen omtrent lastgeving in het algemeen op de bestuurders toepasselijk verklaart (de bestuurders zijn nl. te beschouwen als lasthebbers der vereeniging, niet der leden) breidt art. 88 l. 2 en l. 3 die bevoegdheid nog aanmerkelijk uit. Art. 88 l. 2 j°. art. 157 bepalen dat het bestuur ook gerechtigd is tot die handelingen, waartoe volgens art. 1833 B. W. een speciale volmacht vereischt wordt, tenzij het tegendeel in de statuten is bepaald. Volgens art. 88 l. 3 geldt beperking van de bevoegdheid van het bestuur tegenover derden alleen, wanneer die beperking uitdrukkelijk is openbaar gemaakt.

Het wil mij voorkomen, dat juist het tegendeel van art. 88 l. 2 voor C. V. regel moest zijn. Hoe doelmatig zulk een voorschrift voor naamlooze vennootschappen ook moge zijn, de persoonlijke aansprakelijkheid der leden, die bij C. V. op den voorgrond behoort te staan, moet daar tot een tegenovergestelde conclusie leiden. Bovendien moet men de medewerking der gewone leden tot het nemen van gewichtige besluiten bij C. V. zooveel mogelijk in de hand werken, al ware het alleen om de belangstelling der leden in de zaken der C. V. gaande te houden.

Art. 88 l. 3 daarentegen is zeker aanbevelenswaardig. § 27 l. 2 der Duitsche wet bepaalt zelfs: „Gegen dritte Personen hat eine Beschränkung der Befugniss des Vorstandes, die Genossenschaft zu vertreten, keine rechtliche Wirkung" — dus nog strenger dan art. 88 l. 3 ontw. Zelfs al weet de derde in Duitschland, dat het bestuur in strijd met zijn mandaat handelt, kan de C. V. alleen dan de exceptio doli opwerpen, wanneer het bestuur doloos tegen de vereeniging heeft gehandeld, bv. om zich ten haren koste te verrijken, en de derde daaraan deel had (Parisius t. a. p. blz. 143).

Van de bepaling van art. 90 kan volgens art. 157 worden afgeweken. Volgens art. 90 l. 2 kan „i e d e r der bestuurders afzonderlijk" de vennootschap vertegenwoordigen, terwijl volgens art. 9 l. 3 oud „h e t bestuur" in zijn geheel moet optreden, en art. 9 oud bovendien geen afwijking bij de statuten toelaat.

Art. 91 regelt een der voornaamste waarborgen voor het goed beheer der C. V., nl. de openbaarmaking der balans en der geheele rekening en verantwoording. Terwijl echter art. 16 oud voorschrijft, dat de rekening en verantwoording binnen de eerste zes maanden van het boekjaar moet worden overgelegd, en die rekening vrijstelt van zegel- en registratierecht, heeft de Stsc. het laatste overgelaten aan de fiscale wet en het eerste blijkbaar onnoodig geacht te bepalen, waarschijnlijk omdat zij hare in artt. 96 vlg. (verg. art. 153) gegevene „waarborgen voor goed beheer" voldoende achtte.

Opdat nu echter de ter openbaarmaking bestemde balans niet zoo zou kunnen worden ingericht, dat daaruit niets omtrent den financieelen toestand der vereeniging zou blijken, moet de in art. 69 ontw. voor de naamlooze vennootschappen gegeven omschrijving (verg. art. 91) van de balans worden gevolgd [1]). Wanneer ik o. a. naga het „Verslag over 1891" van het district „'s Gravenhage" der coöp. winkelver. „Eigen Hulp" dan geloof ik niet, dat de C. V. bezwaar zouden maken tegen een wettelijk voorschrift dat haar het openbaarmaken eener balans zou bevelen, als door de Stsc. is bedoeld.

Wel is die balans der Stsc. meer speciaal gemaakt met

---

[1]) Mr. Cosman (deel I Praeadvies Juristen Vereen. 1872 blz. 108) vindt het niet goed dat de wet den vorm der balans aangeeft — „de wet zou worden een handboek voor de wetenschap der boekhouding." Mr. Cosman zou vrede hebben met afzonderlijke opgave van winst en verlies.

het oog op groote ondernemingen, zooals in den vorm van naamlooze vennootschappen plegen voor te komen, en zullen dus bij kleine ondernemingen zeer weinige der bepalingen van art. 69 toepasselijk zijn — doch dit is zeker allerminst een bezwaar. Het beginsel van volkomen openbaarheid hebben de C. V. nimmer geschuwd, allerminst de wet van 1876 — al kan zij dan ook niet bogen op een bepaling als art. 69 ontw.

Met het oog op de persoonlijke aansprakelijkheid der bestuurders, bepaalt art. 92 ontw. dat indien niet-bestuurders met daden van beheer worden belast, zulke personen tegenover derden, wat betreft hunne aansprakelijkheid, met bestuurders worden gelijk gesteld.

Dit is conform § 40 l. 1 Duitsche wet; alleen voegt § 40 l. 2 daaraan toe: „Die Bestellung von Procuristen oder von Handlungsbevollmächtigten zum gesammten Geschäftsbetriebe findet nicht statt" (verg. Begr. II s. 81). De Stsc. schijnt die bijvoeging voor ons recht overbodig te achten.

Art. 152 handelt over de Commissarissen.

Het daarbij toepasselijk verklaarde art. 93 bevat in al. 1 een bepaalde afwijking van art. 7 n° 5 oud, een afwijking die ik niet in het voordeel der Stsc. kan uitleggen.

In art. 7 oud nl. is — op straffe van nietigheid — „een" toezicht verplicht gesteld („welk" toezicht is geheel vrijgelaten — zie boven blz. 48). Is de verantwoordelijkheid van het bestuur eener naamlooze vennootschap reeds zeer groot, de persoonlijke aansprakelijkheid der leden eener C. V. maakt die verantwoordelijkheid betrekkelijk nog grooter. En al mocht nu ook nimmer het in het bestuur gestelde vertrouwen worden misbruikt, het weglaten van een toezicht op het bestuur geeft den tegenstanders der coöperatie reeds een middel in handen, om wantrouwen tegen zulke ver-

eenigingen op te wekken (verg. „the Queen and Cooperation", Manchester, 1883).

Ook § 99 1 1 der Duitsche wet van 1889 stelt den „Aufsichtsrath" verplicht, in tegenstelling met § 28 der Pruisische wet van 4 Juli 1868, waarbij het toezicht slechts facultatief was.

Art. 93 l. 2 en l. 3 regelen iets, dat de wet van 1876 niet noodig vond te omschrijven, en blijkbaar meer met het oog op art. 52 l. 1 W. v. K. in het ontw. voor de naamlooze vennootschappen is opgenomen. Verbiedt art. 52 l. 1 W. v. K. aan commissarissen, zoo zij deelnemen aan eenig beheer, de rekening en verantwoording der bestuurders te ontvangen, nu het bestuur krachtens art. 91 (ook op de C. V. toepasselijk verklaard) alleen aan de algemeene vergadering rekenplichtig is, bestaat er ook geen bezwaar meer commissarissen met daden van beheer te belasten.

Heeft ieder der bestuurders, krachtens art. 151 j° art. 90 l. 2, het recht, voor de vennootschap in rechte op te treden, waar het een rechtsgeding geldt tegen bestuurders zelven, is bij zulk een geding de vertegenwoordiging aan anderen opgedragen (art. 94). Dit zullen eigenaardig de commissarissen zijn.

Art. 94 l. 2 geeft voor het zooeven bedoeld geval aan commissarissen de bevoegdheid, de noodige conservatoire maatregelen tegen de bestuurders te nemen.

De redactie van art. 95 maakt het, in verband met art. 157, hoogst bezwarend, te weten, welke der hierbij toepasselijk verklaarde artikelen voor de C. V. nu als dwingend, welke slechts als facultatief zijn aan te merken. Art. 157 staat nl. toe af te wijken van art. 95; in art. 95 is o. a. aangehaald art. 85, van welk artikel volgens art. 151 j° art. 157 niet mag worden afgeweken: de bedoeling is dus blijkbaar, dat ook van het in art. 95 aangehaalde art. 85

niet mag worden afgeweken, doch het tegendeel is in art. 95 j° art. 157 evengoed te lezen.

Art. 153 bevat waarborgen voor goed beheer. Blijkbaar doordrongen van het besef dat de kwade praktijken, die in den loop der tijden bij naamlooze vennootschappen zoo veelvuldig zijn voorgekomen, door strenge maatregelen moesten worden tegengegaan, wenscht de Stsc. hier een reeks van bepalingen op de C. V. toepasselijk te verklaren, tegen wier invoering toch wel, in het belang der C. V., eenige bedenkingen schijnen in het midden te mogen worden gebracht.

De leemten in het thans geldende recht omtrent de naamlooze vennootschappen, waarin de Stsc. wilde voorzien, betreffen (M. v. T. t. a. p. blz. 110):

1°. het recht van den individueelen aandeelhouder om de leden van het bestuur ter verantwoording te roepen;

2°. de vraag, welke leden van het bestuur voor een onwettige handeling aansprakelijk zijn; en

3°. de middelen, waardoor de aandeelhouders met den waren toestand bekend kunnen worden.

Diezelfde bezwaren worden nu ook geacht te bestaan bij de C. V. en alsnu in artt. 96 en 97 aan ieder lid toegekend een zelfstandig vorderingsrecht tegen bestuurders en commissarissen; in artt. 98 en 99 bizondere bepalingen voorgesteld omtrent hunne aansprakelijkheid; en in artt. 100—102 voor de leden der vereeniging mogelijk gemaakt een gerechtelijk onderzoek naar het beleid en den gang van zaken te doen instellen.

Terwijl de M. v. T. overal even kort en bondig is, zijn deze artikelen bij de naamlooze vennootschappen juist zeer uitvoerig toegelicht, — al heeft de Stsc. de noodzakelijkheid der toepasselijk-verklaring op de C. V. als vanzelf sprekend aangenomen.

Art. 96 moet een einde maken aan den mogelijken twijfel of een lid eener C. V. — „voor zijn aandeel" — tegen de bestuurders ter zake van hun beheer een vordering tot schadevergoeding zou mogen instellen, en of niet veeleer die aansprakelijkheid der bestuurders alleen jegens de vereeniging zelf bestaat. Zonder een bepaling als van art. 96 is het laatste het alleen waarschijnlijke — de bestuurders zijn immers lasthebbers van de vereeniging en niet van de leden.

Art. 97 l. 1 bepaalt, dat, zelfs al is het bestuur bij meerderheid van stemmen op de algemeene vergadering gedechargeerd, de minderheid daardoor nog volstrekt niet wordt gebonden, maar haar vorderingsrecht behoudt (verg. een dergelijke bepaling bij de reederij in art. 340 W. v. K.).

Alleen deze restricties zijn gemaakt, dat het betrokken lid, staande die algemeene vergadering, in het procesverbaal van de notulen vermelding van zijn afkeurend oordeel moet hebben verzocht, terwijl van die vergadering afwezig geblevenen niet het recht hebben tegen de door de meerderheid genomen beslissing op te komen. Daar hierin een prikkel tot het bijwonen der vergadering kan gelegen zijn, zou ik zulk een bepaling nog zoo dadelijk niet willen verwerpen. Ik merk echter op, dat het nu misschien hard zal zijn voor hen die buiten hun schuld verhinderd waren de vergadering bij te wonen. Bovendien de Stsc. verdedigt hare bepaling met een beroep op art. 81, dat nl. het feit dat in zekere vergadering de décharge van het bestuur aan de orde zal komen, bij de oproeping aan de leden moet worden aangekondigd — welk art. 81 echter juist niet op de C. V. toepasselijk is verklaard. Doch wat meer zegt, het geheele belang van art. 97 l. 1, voor naamlooze vennootschappen, gaat voor C. V. volstrekt niet op. Blijkens de M. v. T. (t. a. p. 112) is de bedoeling der bepaling te

waken dat de minderheid niet „door een misschien op kunstmatige wijze verkregen meerderheid" op een algemeene vergadering in hare rechten zal gekrenkt worden. In een vereeniging echter, waar het stemrecht voor alle leden gelijk is, is zulk een bepaling volstrekt niet van gelijke beteekenis als bij een naamlooze vennootschap, waar men door het uitgeven van aandeelen in blanco, en het laten vertegenwoordigen dier aandeelen door stroomannen, van het „kweeken van een meerderheid" mag spreken. Bij een C. V. behoort, als regel, de meerderheid de minderheid te binden.

Art. 97 l. 2 voegt er aan toe, dat bij zulk een individueele rechtsvordering — in te stellen uiterlijk binnen één maand na den dag der vergadering — het bewijs, zoowel van de aansprakelijkheid der bestuurders als van het beloop der schade, op den eischer rust, „om den twijfel weg te nemen of wellicht hier, evenals bij een gewone rechtsvordering tot het doen van rekening en verantwoording (Rv. artt 771 vlg.) de eischer slechts een passieve houding zou mogen aannemen." (M. v. T. t. a. p. blz. 112.)

Waar opzettelijke overtreding van wet of statuten door bestuurders of commissarissen schade heeft veroorzaakt, stelt art. 98 l. 1 den schuldige daarvoor aansprakelijk. Is de overtreding door meer dan één tegelijk begaan, dan is die aansprakelijkheid volgens art. 98 l. 2 een hoofdelijke. Is de overtreding geschied door het bestuur of den raad van commissarissen, als zoodanig, dan zijn alle leden van dat bestuur of van dat college volgens art. 98 l. 3 aansprakelijk, „met uitzondering van hen die bewijzen daartoe niet te hebben medegewerkt" (verg. art. 51 W. v. Sr., praesumtio doli).

Als overtreding geldt niet alleen het direct meewerken tot de ongeoorloofde handeling (art. 99 l. 1), ook „het stilzitten, het nalaten van die maatregelen, waardoor de

schadelijke gevolgen dier ongeoorloofde handeling kunnen worden afgewend, het verzwijgen dezer handeling aan hen die met het toezicht belast zijn, dit alles moet als medeplichtigheid worden aangemerkt, en aansprakelijkheid voor de door het verzuim veroorzaakte schade ten gevolge hebben (M. v. T. t. a. p. blz. 113).

Art. 99 l. 2 geeft aan den rechter den maatstaf in het beoordeelen der aansprakelijkheid: de bestuurder of commissaris wordt nl. geacht kennis te hebben gedragen van elke overtreding die hem bij behoorlijke waarneming zijner betrekking niet onbekend zou zijn gebleven.

Hoe uitstekend deze bepalingen ook mogen zijn geredigeerd, ik zie hare noodzakelijkheid voor de C. V. niet in. Ik verwacht meer heil van een verplicht preventief toezicht als in art. 7 no. 5 oud en van de volledige openbaarheid zooals die trouwens ook in ontw.-Stsc. voor de C. V. gehuldigd is, dan van strenge repressieve maatregelen als art. 99, waardoor het aannemen van een mandaat als bestuurder, en zelfs als commissaris, een waagstuk wordt.

In de artt. 100, 101 en 102 heeft de Stsc. een voor ons land geheel nieuwe instelling voorgesteld, een instelling die zich zeer goed aansluit bij het beginsel van openbaarheid door de C. V. gehuldigd. De M. v. Toel. (t. a. p. blz. 113) verklaart te hebben nagevolgd de Engelsche Companies Act van 1862 (artt 56, 58 en 59), omtrent het uit te lokken onderzoek van den Board of Trade.

Art. 100 j°. art. 153 l. 2 verleent nl. aan één tiende der leden eener C. V. de bevoegdheid aan de daar aangeduide rechtbank aan te vragen, een of meer personen te benoemen, ten einde een onderzoek in te stellen naar het beleid en den gang van zaken der vereeniging [1]). Tegen misbruik dezer

[1]) Voor een vergelijking hieromtrent met de Engelsche wetsbepalingen wordt door de Stsc. verwezen naar Mr. F. S. van Nierop „de vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid volgens het Engelsche recht" blz. 108.

bevoegdheid wijst de Stsc. op de door haar gegeven waarborgen, als: de verplichte motiveering van het verzoek en het te leveren bewijs dat men zich eerst tevergeefs tot het bestuur heeft gewend (art. 100 l. 2), het daarna door de rechtbank hooren van bestuurders en commissarissen (art. 100 l. 3) en de bepaling over de kosten (art. 100 l. 4).

Art. 100 l. 5 sluit het hooger beroep uit „daar het hier geen rechtsgeding, maar veeleer een administratieve beslissing geldt" (M. v. T. t. a. p. blz. 114). Art. 101 wordt naast art. 100 noodzakelijk

Art. 102 stelt eindelijk alle leden in staat, zich van het resultaat van het onderzoek te overtuigen.

De vraag is zeker geoorloofd, of de C. V. zulk een wantrouwend optreden van den wetgever hebben verdiend. Neen, dat hebben zij niet: in de 30 jaar dat zich de C. V. in ons land hebben ontwikkeld, heeft men bij haar van geen enkele „Krach" gehoord. Het is niet zoozeer tegen de bepalingen van artt. 100—102 ontw. zelve dat ik bezwaar heb, als tegen de geheel ongemotiveerde wijze, waarop de Stsc. deze, voor de naamlooze vennootschap in het leven geroepen (en waarschijnlijk zeer wenschelijke) bepalingen, eenvoudig op de C. V. heeft toepasselijk verklaard — terwijl er toch nimmer een stem uit het publiek was opgegaan om zulk een geheel nieuwe instelling voor de C. V. ook maar wenschelijk te achten, laat staan de instelling zelve in de wet op te nemen. En hoe kan men een goede werking verwachten van wetsartikelen, waarvan de noodzakelijkheid niet bij het volk zelf is gevoeld. Wat er dan wèl van te wachten is, is misbruik — een gevaar, dat juist bij C. V. niet al te gering moet worden geacht, wanneer men weet, van hoevele vijanden de coöperatie in het algemeen is omringd.

In Duitschland heeft men in 1889 (§§ 51—62 der meer-

gemelde wet) ook een nieuwe instelling van contrôle in de wet gebracht, nl. de „Revision". Doch ook daar was de bepaling een uitvloeisel van het initiatief der Genossenschaften zelven, en in het bizonder van Schulze-Delitzsch. Reeds vroeg nl. had zich bij de kredietvereenigingen de behoefte doen gevoelen aan eenig toezicht van iemand die niet tot die vereenigingen behoorde. Aan het bestuur en de commissarissen ontbrak het, bij al hun goeden wil, dikwijls aan de noodige wetskennis en administratieve kennis. Men verlangde toen Revisoren als leermeesters. Aan de C. V., die tot een zeker „Verband" behoorden, werd toen — gewoonlijk om de drie jaren, teneinde de kosten aan zulk een bezoek verbonden, voor de vereeniging niet te hoog te maken — een Revisor door het verbandsbestuur toegezonden. Deze Revisor stond der vereeniging dan met zijn raad ter zijde, en hield tegelijk controle of aan de voorschriften der wet behoorlijk was voldaan. Hieruit is voortgekomen de verplichte tweejarige Revision volgens de wet van 1889 — doch het is er nog verre van af, dat de wettelijke bekrachtiging dier instelling door allen wordt goedgekeurd. Zoo zegt Parisius (t. a. p. blz. LXI): „Die gesetzliche Revision .... enthält einen Eingriff in die Selbstverwaltung, dessen Erfolg zweifelhaft ist."

§ 5. *Ontbinding. Vereffening* (Art. 154).

In dit gedeelte komt zeer uit, met welk groot organiseerend talent de Stsc. bij de samenstelling harer bepalingen is te werk gegaan. De M. v. T. (t. a. p. blz. 132) wijst er op, dat deze voor de naamlooze vennootschappen geschreven bepalingen, mutatis mutandis, zonder bezwaar op de C V. kunnen worden toegepast.

Bij eene eventueele herziening onzer wet van 1876 zullen dan ook ongetwijfeld de bepalingen omtrent dit punt het

meest voor overname in aanmerking komen. Op heldere wijze is de geheele loop der liquidatie uit elkaar gezet, en is aan bestaande moeielijkheden tegemoet gekomen. Het laatste gedeelte van het onduidelijk geredigeerde art. 19 oud is weggelaten: de Stsc. zegt, dat deze bepaling „volgens welke het door de leden te betalen aandeel in den omslag bij vereffening, vermeerderd wordt met ten hoogste 50 ten honderd tot voorloopige dekking van een naderen omslag voor de kosten van invordering,.... wellicht voor sommige C. V. als statutair voorschrift aanbeveling (moge) verdienen, zoodanige in bizonderheden afdalende regeling behoort niet in de algemeene wet te huis."

Die afkeer van een in bizonderheden afdalende regeling is zeker in het ontwerp een bizonderheid te noemen.

De gevallen waarin, volgens art. 103 ontw., een C. V. wordt ontbonden, zijn niet geheel gelijk aan die van art. 18 oud. Noemt art. 18 n°. 3 oud als zulk een geval op „de verklaring der vereeniging in staat van faillissement", art. 103 ontw. stelt daarvoor in de plaats „hare insolventie na uitgesproken faillissement."

De bedoeling der Stsc. is duidelijk: het tijdstip, waarop de C. V. geacht moet worden te zijn ontbonden, wordt verschoven tot op de insolventverklaring.

Dit is zeker een verbetering. Waarom zou een C. V. — zelfs al is er solidaire aansprakelijkheid der leden — niet evengoed als ieder ander schuldenaar, hare ontbinding mogen voorkomen, wanneer een voldoend aantal der crediteuren met een aangeboden accoord zouden willen genoegen nemen. Mr. Goeman Borgesius schijnt van eene andere meening (zie boven, noot blz. 69), doch in jure constituendo kan ik hem bezwaarlijk gelijk geven.

Art. 104 is een toepassing van het omtrent de openbaarheid door middel van het handelsregister aangenomen stelsel.

Art. 105 bepaalt, op wier aangifte en ten verzoeke van wie de faillietverklaring kan worden uitgesproken.

Art. 106 l. 1 correspondeert geheel met art. 21 l. 1 oud, terwijl in het daar bedoelde geval aan den volgens art. 140 vastgestelden naam der C. V. moeten worden toegevoegd (art. 106 l. 2) de woorden „in liquidatie."

Art. 21 l. 1 oud onderscheidt zich reeds gunstig van de zeer onvolledige artt. 32 l. 1 en 56 W. v. K.

Art. 107 moet, volgens de M. v. T., een eind maken aan den twijfel, of een ontbonden C. V. alsnog kan worden faillietverklaard. Wanneer wij echter in art. 767 W. v. K. zien, dat de boedel van een overleden koopman kan worden failliet verklaard, kan ik dien twijfel aan de mogelijkheid der bedoelde faillietverklaring voor het geldende recht niet deelen

De Stsc. wijst er in hare toelichting van art. 107 op, dat, door het niet aannemen van de mogelijkheid van zulk een bepaling, aan de leden eener C. V. een al te gemakkelijk middel zou worden gegeven om de faillietverklaring onmogelijk te maken, door nl. eenvoudig een besluit tot ontbinding der vereeniging te nemen.

„Wordt een reeds ontbonden (C. V.) failliet verklaard, dan beteekent dit, dat, in plaats van de buitengerechtelijke, een gerechtelijke vereffening zal geschieden" (M. v. T. t. a. p. blz. 115).

Art. 108 bepaalt, in hoever de bevoegdheid van de drie organen der C. V. — bestuur, commissarissen en algemeene vergadering — gedurende het faillissement gehandhaafd blijft.

Art. 109 correspondeert met art. 21 l. 2 oud, terwijl art. 110 de rechten en verplichtingen der vereffenaars vaststelt.

Artt. 111—113 geven aan, volgens welke regelen de vereffenaars moeten te werk gaan tegenover de crediteuren, hoever hunne bevoegdheid gaat tot verdeeling der activiteiten, en zorgen er voor dat de vereffening binnen niet al te langen

tijd kan afloopen, zonder dat de vereffenaars zich aan persoonlijke aansprakelijkheid behoeven bloot te stellen.

Het in de wet van 1876 niet voorkomende art. 114 l. 1 ontw., over het bewaren der boeken en papieren der ontbonden vereeniging, stemt overeen met artt. 35 en 56 l. 2 W. v. K.

Art. 157 laat toe van art. 114 l. 1 af te wijken.

Art. 114 l. 2 geeft aan de leden der ontbonden vereeniging vrijen toegang tot die boeken en papieren.

§ 6. *Buitenlandsche C. V.* (art. 155).

Hierbij is een geheel nieuw onderwerp geregeld. Herhaalde malen is bij de naamlooze vennootschappen de vraag ter sprake gekomen, of die, welke in het buitenland wettig bestaan, om als zoodanig in ons land op te treden, alsnog moeten worden erkend.

De H. R. heeft, op grond van de redactie van art. 36 l. 2 W. v. K., de noodzakelijkheid dier erkenning ontkend, bij arrest 23 Maart 1866 (W. v. h. R. n° 2781 [1]). De Stsc. wenscht door art. 115 deze beslissing te bevestigen, welk artikel in art. 155 op de C. V. is toepasselijk verklaard. Door het ontbreken van het vereischte der koninklijke goedkeuring, heeft die beslissing voor de C. V. niet meer dat belang, dat het voormelde arrest H. R. had voor de naamlooze vennootschappen van ons W. v. K.

Ten aanzien der in het buitenland opgerichte C. V. wordt nu door de Stsc. een onderscheiding gemaakt:

Art. 116 bepaalt, dat zoo de C. V., in het buitenland

---

[1]) Zie in gelijken zin vonnis rb. Almelo 21 Dec. 1864 W. v. h. R. n°. 2657.

In anderen zin: vonnis rb. 's-Hertogenbosch 24 Juni 1863 W. v. h. R. n°. 2698 en arr. Prov. Hof Utrecht 12 Juni 1865 W. v. h. R. n°. 2722.

opgericht, haren zetel (hoofdkantoor) in Nederland heeft, de Nederlandsche wet in haar geheel van toepassing is, — „behoudens natuurlijk art. 10 A.B. (locus regit actum) voor de buitenlandsche akte van oprichting" (M. v. T. t. a. p. blz. 118).

Doch op de C. V., die haar hoofdkantoor in het buitenland en een bijkantoor of agentschap in Nederland heeft, zal de Nederlandsche wet slechts toepasselijk zijn (art. 117), voor zoover dat van belang is voor hen, die met het bijkantoor of agentschap handelen, en voorzoover daardoor geen conflict ontstaat tusschen de Nederlandsche en de buitenlandsche wet.

De bedoeling dier onderscheiding is duidelijk: de in art. 116 bedoelde C. V. zijn inderdaad Nederlandsche, en een verlijden der akte van oprichting in het buitenland mag dus niet als middel kunnen worden aangewend om aan imperatieve voorschriften der Nederlandsche wet te ontkomen. Voor zoover echter de in het buitenland opgerichte C. V. alleen een bijkantoor of agentschap in Nederland hebben, zal de Nederlandsche wet toepasselijk zijn, voor zooveel betreft: de voorgeschreven openbaarmaking der akte van oprichting (art. 117 l. 1), der balans en winst- en verliesrekening (art. 70) en der besluiten, houdende benoeming, ontslag of schorsing van bestuurders van het bijkantoor of van agenten; verder de verplichting om in de van C. V. uitgaande stukken het woord „coöperatief" aan de benaming toe te voegen. Voorts worden de regelen omtrent de aansprakelijkheid der bestuurders tegenover derden, voor de binnenlandsche C. V. vastgesteld, hier toepasselijk verklaard op de bestuurders van het bijkantoor of de agenten.

§ 7. *Slotbepalingen* (*Artt.* 156, 157).

Het in art. 156 toepasselijk verklaarde art. 119 ontw. doet onder de uitdrukking „akte" verstaan, de „akte van oprichting met alle daarin gebrachte wijzigingen."

De Stsc. (M. v. T. t. a. p. blz. 120) zegt, dat het woord „akte" gelijk is aan het in het spraakgebruik gebezigde woord „statuten", doch dat zij dat laatste woord heeft vermeden, omdat het volgens sommigen niet omvat die bepalingen der akte, welke niet regelen inhouden, maar veeleer feiten vermelden, als bv. de namen der deelnemers, de eerste bestuurders en commissarissen, etc.

Dit komt geheel overeen met de verklaring van den Minister van Lynden, bij de behandeling der wet van 1876 in de Tweede Kamer, dat met „akte" wordt bedoeld het geschrift houdende de voorwaarden van de op te richten vereeniging, met „statuten" die voorwaarden zelve.

Voor zoover de bepalingen van het ontwerp, volgens art. 157, aanvullend recht bevatten, heb ik hierboven duidelijkheidshalve de bevoegdheid tot afwijking bij de betreffende artikelen vermeld.

De strafbepaling van art. 22 oud is overeenkomstig het door de Stsc. aangenomen stelsel (M. v. T. blz. 133) in het ontwerp niet overgenomen. Wij vernamen reeds (boven blz. 107), dat de Stsc. een zelfde stelsel heeft willen volgen ten aanzien van fiscale bepalingen, welke in de wet van 1876 voorkomen. Wanneer ik echter zie, dat het in art. 150 ontw. aangehaalde art. 80 toch zulk een poenale bepaling bevat, en dat o. a. in art. 17 ontw. Stsc. „Faillissement", zulk een fiscale bepaling voorkomt, dan vind ik het vreemd, dat de Stsc. in hare M. v. T. op het ontw. C. V. op twee plaatsen (blz. 129 en 133), op het door haar aangenomen stelsel zoo den nadruk legt.

Aan het slot harer Toelichting verklaart de Stsc. (t. a. p. blz. 133), dat zij het maken van overgangsbepalingen heeft achterwege gelaten, als eigenaardig beter thuis behoorende in een Invoeringswet bij het geheele ontwerp op de vennootschappen.

BESLUIT.

Hiermede ben ik aan het einde van mijn taak gekomen. Na de voorafgaande beschouwing de hoop uit te spreken dat het ontw. Stsc.-C. V. zoo spoedig mogelijk tot wet worde verheven, is mij natuurlijk onmogelijk.

Bij mij is zelfs de gedachte opgekomen, of de Stsc. inderdaad wel ernstig kan gewenscht hebben het ontwerp-C. V. ooit, in den vorm als door haar is gegeven, tot wet te zien verheven. Het ontwerp immers is voor den leek totaal onleesbaar. In de 23 artikelen, waaruit het ontwerp-C. V. bestaat, komen ongeveer vijftig verwijzingen voor naar het ontwerp voor de naamlooze vennootschappen. [1]) Wil men dus met eenige vrucht het ontwerp-C. V. raadplegen, dan dient wel een studie van het ontwerp-naamlooze vennootschappen vooraf te gaan. Wetten lezen is wel niet ieders werk, doch dat werk nog te verzwaren door een onpractischen vorm, verdient zeker geen aanbeveling.

Bovendien mijne aanmerkingen bepalen zich volstrekt niet alleen tot het uitwendige. Ik vraag mijzelf af, of een zoo ruime toepasselijk verklaring van bepalingen, geschreven voor de naamlooze vennootschappen, op die C. V., wel te verdedigen is. De naamlooze vennootschappen staan bij ons op zoo'n geheel anderen trap van ontwikkeling, als thans nog de C. V.; de personen die met naamlooze vennootschappen in aanraking komen, zijn in den regel van zoo geheel anderen aard, als die welke leden worden

---

[1]) Zie de Bijlage.

eener C. V., dat een uiteenloopende behandeling van beide associatievormen veel meer voor de hand ligt.

Wat ik verlang voor de C. V. is: vrijheid. Vrijheid om zich te organiseeren, behoudens waarborgen voor derden; vrijheid om zich te ontwikkelen, om zich langzamerhand te verheffen tot een hoogte, als de coöperatie bv. in Duitschland heeft bereikt.

Juist omdat die ontwikkeling bij ons nog niet zoo groot is, kan men, in het voordeel der Stsc., voor ons land geen beroep doen op de uitvoerige Duitsche wet [1]).

Men bedenke dat — wat voor de naamlooze vennootschappen niet geldt — de wetgeving op het gebied der coöperatie zich nog in het stadium der „proefnemingen" bevindt. Niet alleen blijkt dit uit de hoogst uiteenloopende wijzen, waarop de wetten in de voornaamste Europeesche

[1]) In mijne bovenstaande uiteenzetting heb ik mij enkele vergelijkingen veroorloofd met overeenkomstige artikelen der Duitsche wet van 1 Mei 1889. Ik bepaalde mij tot die wet om twee redenen, *a*. omdat hare inrichting het meest met die van het ontw.-Stsc. overeenstemt en *b*. omdat zij de jongste wet is op het gebied der coöperatie, en dus het meest heeft rekening kunnen houden met de behoeften der coöperatie van de laatste jaren.

België heeft B. I titre IX C. d. C°. „relatif aux sociétés" (artt. 85—107), wet van 18 Mei 1873.

Frankrijk „Loi sur les sociétés van 24 Juli 1867 titre III „Dispositions particulières aux sociétés à capital variable."

Engeland de wet van 11 Augustus 1876 (39 en 40 Vict. Chapter 45 „an Act to consolidate and amend the Laws relating to Industrial and Provident Societies."

Zwitserland eenige bepalingen (artt. 678—715) van het Schweizerisches Obligationenrecht van 14 Juni 1881, ingevoerd 1 Januari 1883.

Italië heeft eenige bepalingen (artt. 219—228) van B. I Tit. IX afd. VII C. d. C°.

Oostenrijk: de wet van 9 April 1873.

Een reeks interessante artikelen over „la coöpération (en Europe)" is te vinden in de Economiste français van 1891, deel I en II, terwijl een uitstekend overzicht over den actueelen toestand der coöperatie in Europa, kort geleden, is verschenen van H. Crüger „die Erwerbs- und Wirthschaftsgenossenschaften in den einzelnen Ländern."

landen zijn ingericht, maar voornamelijk ook uit de geschiedenis der Duitsche wet zelve. In Duitschland dacht Schulze-Delitzsch met de Pruisische wet van 4 Juli 1868, die eerst tot Bondswet en later tot Rijkswet werd verheven, eindelijk de groote zucht naar verandering in de wetgeving betreffende de C. V. te hebben bevredigd. Doch reeds in 1876 vond Schulze-Delitzsch zelf het noodig weer eenige wijzigingen voor te stellen. Dit leidde tot verschillende ontwerpen en heeft aanleiding gegeven tot de wet van 1 Mei 1889, in werking getreden den eersten October d. a. v. (verg. Parisius t. a. p. blz. XXXVI.)

Het is echter volstrekt niet waarschijnlijk, dat hiermede vooreerst de zucht naar verandering is bevredigd en het laatste is gezegd: hoe verkeerd zou het nu niet zijn om in ons land, waar de coöperatie waarlijk nog niet diep heeft wortel geschoten, zulk een uitvoerig ontwerp tot wet te verheffen, als ons door de Stsc. is voorgelegd.

Blijkt uit mijne verhandeling, dat de wet van 1876 op enkele punten wijziging zou kunnen verlangen, over het geheel is die wet uitstekend, en dat zij ook goed werkt, mag hieruit worden afgeleid, dat zij nog zoo goed als tot geen enkele procedure heeft aanleiding gegeven. Jhering heeft wel gezegd „de proceslievende mensch is de beste" — doch om daarom over een wet, die tot geene procedures aanleiding geeft, afkeurend te oordeelen, is zeker nooit zijne bedoeling geweest.

De vormen en eischen der wet van 1876 belemmeren de coöperatie in ons land volstrekt niet, de waarborgen daarin voor derden zijn uitstekend. — Wat zou men nu aan de C. V. een regeling opdringen, waarom niet is gevraagd, waaraan geen behoefte is niet alleen, maar die wellicht schadelijk voor haar zou kunnen werken!

BIJLAGE.

DE COÖPERATIEVE VEREENIGING.

Wet 1876, Stb. no. 227.

ART. 1 in het ontwerp is vervallen.

ART. 2 l. 1. Onder coöperatieve vereenigingen verstaat de wet vereenigingen van personen, waarbij de in- en uittreding van leden is toegelaten, en die de bevordering van de stoffelijke belangen der leden ten doel hebben, als door middel van gemeenschappelijke uitoefening van hun nering en ambacht, door aanschaffing van hunne benoodigdheden of het hun verstrekken van voorschotten of crediet.

Verg. art. 7 no. 4.

ART. 2 l. 2. Eene vereeniging, welke aan deze vereischten voldoet, verliest haar karakter niet, indien de statuten haar veroorloven haren werkkring ook tot derden uit te strekken.

ART. 4. De akte van oprichting der coöperatieve vereeniging en die, waarbij verandering wordt gebracht in hare voorwaarden, of haar duur wordt verlengd, worden op straffe van nietigheid notariëel verleden.

Verg. art. 7 no. 6.

Ontw. StsC. 1879 „De Vennootschappen", afd. 5.

ART. 135. De coöperatieve vereeniging is de, op den grondslag van vrije in- en uittreding van leden ingerichte, vennootschap die, tot voorziening in stoffelijke behoeften harer leden, een bedrijf uitoefent, en voor welker verbintenissen elk der leden persoonlijk als borg aansprakelijk is.

Deze aansprakelijkheid kan bij de akte tot een bepaald bedrag worden beperkt.

De coöperatieve vereeniging kan indien de akte dit veroorlooft, haren werkkring ook tot derden uitstrekken.

ART. 136. De bepalingen der artikelen 48 eerste en vierde lid en 51 zijn op de coöperatieve vereeniging toepasselijk.

ART. 48 lid 1. De [naamlooze vennootschap] wordt bij notariëele akte opgericht.

ART. 48 lid 4. De partijen die niet in persoon verschijnen, worden bij notarieële volmacht vertegenwoordigd.

ART. 51. De vennootschap, waarvan de duur niet bij de akte is bepaald, wordt geacht te zijn

Verg. art. 7 nº. 1.

aangegaan voor den tijd van dertig jaren, te rekenen van de dagteekening der akte.

De vennootschap, waarvan de zetel niet bij de akte is bepaald, wordt geacht dien te hebben ter plaatse waar de akte is verleden.

ART. 7. De akte van oprichting bevat op straffe van nietigheid:

2e. het voorwerp harer onderneming;

1e. den naam der vereeniging, in overeenstemming met art. 3, en der gemeente waar zij gevestigd is;

4e. de bepaling in welke mate de leden persoonlijk aansprakelijk zijn voor de verbintenissen der vereeniging;

5e. de regeling van het bestuur der vereeniging en van het toezicht op zijne handelingen;

6e. den tijd waarvoor de vereeniging is aangegaan, welke echter in geen geval langer mag zijn dan 30 jaren, behoudens hare verlenging telken reize na het verloop van dien tijd;

7e. den dag van aanvang van het dienstjaar;

8e. de voorwaarden van in- en uittreding der leden;

3e. eene voldoende aanwijzing van naam en woonplaats der oprichters;

9e. aanwijzing, voor elders wonende leden, van een gekozen domicilie binnen de gemeente, waar de vereeniging haren zetel vestigt.

Verg. art. 4.

ART. 137. De akte van oprichting vermeldt:

a. het doel der Vereeniging;

b. haren naam;

c. de voorwaarden van in- en uittreding der leden;

d. de namen der bestuurders zoo die bij de oprichting worden benoemd, of anders de namen der leden van het voorloopig bestuur;

e. de nieuwsbladen waarin de openbare aankondigingen zullen geschieden.

ART. 138. Indien geene notariëele akte is opgemaakt of de akte het in het vorig artikel vermelde niet inhoudt, bestaat de coöperatieve vereeniging rechtens niet.

In dat geval zijn allen, die namens haar gehandeld hebben, te dier zake persoonlijk en hoofdelijk voor het geheel aan derden verbonden.

ART. 139. De bepalingen der artikelen 52 en 53 zijn op de coöperatieve vereeniging toepasselijk.

ART. 5. De leden zijn verplicht de akte in haar geheel te doen inschrijven ter griffie van het kantongerecht, in welks gebied de vereeniging is gevestigd, op de daartoe bestemde openbare registers, en die akte openbaar te maken in de Nederlandsche Staatscourant.

Daarenboven moet door hen in een der nieuwspapieren der gemeente, alwaar de vereeniging is gevestigd, en bij gebreke van zoodanig nieuwspapier, in dat eener naburige gemeente, eene aankondiging worden gedaan, houdende bericht van het bestaan der vereeniging, met aanduiding van de dagteekening en het nommer van de Staatscourant, waarin de akte is geplaatst.

Deze bepalingen gelden ook ten aanzien van veranderingen in de voorwaarden en verlenging der vereeniging.

De openbaarmaking der akte in de Staatscourant geschiedt kosteloos en in dier voege, dat al de akten krachtens deze wet in die courant opgenomen doorloopend worden genommerd.

Een exemplaar der courant of van het bijvoegsel, waarin de akte is opgenomen, wordt door Onzen Minister van Justitie aan ieder kantongerecht toegezonden en daar bewaard, ter kostelooze inzage voor de belanghebbenden.

Verg. art. 4.

ART. 5 l. 6. Ieder kan de in het eerste lid van dit artikel bedoelde registers kosteloos inzien en daarvan te zijnen koste uittreksels bekomen.

ART. 6. Alvorens de akte van oprichting eener coöperatieve vereeniging en de veranderingen in de voorwaarden of verlenging der vereeniging, op de wijze voorgeschreven in het

ART. 52. De bestuurders zijn verplicht, zoowel bij het handelsregister, binnen welks kring de zetel der [naamlooze vennootschap], als bij dat, binnen welks kring een bijkantoor gevestigd wordt, een authentiek afschrift der akte van oprichting ter inschrijving in te leveren.

Voor de nakoming van verbintenissen, die zij aangaan, vóórdat de termijn, na verloop waarvan het ingeschrevene wettelijk geacht wordt bekend te zijn, is verstreken, zijn zij hoofdelijk en ieder voor het geheel aansprakelijk, behoudens de aansprakelijkheid der vennootschap voor zooverre binnen de grenzen der akte is gehandeld.

ART. 53. De bepalingen van art. 48 eerste en vierde lid en van het eerste lid van art. 52 gelden mede voor alle in de akte van oprichting gemaakte wijzigingen en voor de verlenging der [naamlooze vennootschap].

Zoolang niet van eene wijziging in de akte of van de verlenging eene notariëele akte is opgemaakt, bestaat die wijziging of verlenging rechtens niet.

Zoolang niet een authentiek afschrift daarvan bij het handelsregister ter inschrijving is ingeleverd en de termijn, na verloop waarvan het ingeschrevene wet-

vorige artikel, zijn ingeschreven en openbaar gemaakt, geldt een en ander tegen derden niet. Zoolang de akte van oprichting niet is ingeschreven of niet is openbaar gemaakt, zijn de bestuurders persoonlijk en ieder voor het geheel verantwoordelijk voor de handelingen ten name der vereeniging, door hen of op hun last verricht.

Eerst na inschrijving en openbaarmaking der akte van oprichting treedt de vereeniging als rechtspersoon op.

In geval van verschil tusschen het ingeschrevene en het in de Staatscourant bekend gemaakte geldt tegen derden alleen het laatste.

ART. 3. De naam der vereeniging moet de aanwijzing bevatten van haar doel, en daarin moet het woord „coöperatief" voorkomen.

Verg. art. 19 j°. 20.

ART. 19. Indien bij de gerechtelijke of buitengerechtelijke vereffening van den boedel der vereeniging blijkt, dat hare goederen ontoereikend zijn om aan hare verbintenissen te voldoen, zijn zij, die bij de ontbinding leden waren, of in het jaar daaraan voorafgaande zijn uitgetreden, tot dekking van het te kort; en wel, indien bij de statuten niet anders is bepaald, voor gelijke deelen verplicht, met dien verstande, dat zij ook gezamenlijk voor de betaling van ieders aandeel in den omslag borg blijven. De aansprakelijke personen zijn gehouden tot onmiddellijke betaling van hun aandeel in den omslag, vermeer-

telijk geacht wordt bekend te zijn, is verstreken, kan de wijziging of verlenging aan derden niet worden tegengeworpen.

ART. 140. In alle schrifturen, gedrukte stukken en aankondigingen, waarin de coöperatieve vereeniging partij is of welke van haar uitgaan, wordt aan haren naam het woord „coöperatief" toegevoegd, zoo dit niet reeds in den naam zelven voorkomt.

ART. 141. De leden deelen ieder voor een gelijk aandeel in de winsten en dragen ieder voor een gelijk aandeel de verliezen der Vereeniging.

ART. 142. De leden kunnen door de schuldeischers alleen worden aangesproken, indien en voorzoover bij de gerechtelijke of buitengerechtelijke vereffening van den boedel der Vereeniging blijkt, dat hare goederen ontoereikend zijn ter voldoening aan hare verbintenissen.

Zij kunnen het voorrecht van schuldsplitsing, bij art. 1874 van het Burgerlijk Wetboek bedoeld, niet inroepen.

De aansprakelijkheid strekt zich uit tot allen, die tijdens de eerste daad van vervolging tegen de vereeniging leden waren, of niet langer dan één jaar daarvoor hadden opgehouden leden te zijn.

derd met vijftig ten honderd, of zooveel minder als de vereffenaar of curator voldoende acht, tot voorloopige dekking van een naderen omslag voor de kosten van invordering en voor het aandeel van hen, die in gebreke mochten blijven aan hunne verplichting te voldoen.

ART. 20 is in het ontwerp vervallen.

ART. 8. Voor zooverre bij de akte niet anders is bepaald:

1e enz.

2e is het lidmaatschap persoonlijk.

ART. 143. Het lidmaatschap eindigt:

1e door overlijden, onder-curateelestelling of verklaring in staat van faillissement of kennelijk onvermogen;

2e door opzegging met inachtneming van de bepalingen der akte van oprichting;

3e door ontzetting.

Door opzegging eindigt het lidmaatschap eerst met het einde van het vereenigingsjaar, waarin de opzegging door schriftelijke kennisgeving aan het bestuur heeft plaats gehad.

Ontzetting van het lidmaatschap kan alleen plaats hebben in de gevallen en op de wijze bij de akte bepaald.

ART. 144. Zij, die hebben opgehouden leden te zijn, en de erfgenamen van leden hebben het recht te vorderen dat het hun toekomende saldo, zooals dit blijkens de boeken ten tijde van het eindigen van het loopende vereenigingsjaar was, hun worde uitgekeerd binnen drie maanden na dit tijdstip.

Meer dan het in het eerste lid omschrevene kan door hem, die opgehouden heeft lid te zijn, of diens erfgenamen niet gevorderd worden.

ART. 11. In het kantoor der vereeniging, ter plaatse harer vestiging, wordt een door den kantonrechter vooraf gekantteekend en gewaarmerkt ongezegeld register gehouden, behelzende:

1e de statuten der Vereeniging;

ART. 145. Door het bestuur wordt een register gehouden in den vorm voorgeschreven bij algemeenen maatregel van bestuur, vermeldende:

a. de akte;

2e eene voldoende aanwijzing van naam en woonplaats der leden, bestuurders en commissarissen, zoo die er zijn;

3e het tijdstip van de toetreding tot en de uittreding of ontzetting uit het lidmaatschap der vereeniging;

4e het bedrag der door ieder lid gestorte en der aan hen terugbetaalde gelden;

5e de aanwijzing, voor elders wonende leden, van een gekozen domicilie binnen de gemeente, waar de vereeniging haren zetel vestigt. Bij gebreke van zoodanige aanwijzing, worden zij ten opzichte van derden geacht domicilie te hebben gekozen ten kantore der vereeniging.

Dit register wordt dagelijks bijgehouden.

Ieder heeft, gedurende den tijd dat het kantoor geopend is, recht op kostelooze inzage van het register en kan daarvan voor zijne rekening afschrift of uittreksel bekomen.

Art. 12. De toetreding tot de vereeniging wordt ten aanzien van de leden en van derden alleen bewezen door de gedagteekende onderteekening van het in art. 11 bedoelde register der vereeniging of door eene notarieele akte, in afschrift aan dat register gehecht.

Art. 13. De opzegging van het lidmaatschap wordt ten aanzien van de leden en van derden alleen bewezen door de inschrijving eener daartoe strekkende verklaring op den kant van het in art. 11 bedoelde register, naast den naam van het uittredende lid, of door eene notariëele akte, in afschrift aan het register gehecht.

Deze inschrijving wordt gedagteekend en door het uittredend lid en het bestuur onderteekend.

b. de namen, voornamen en de woonplaats van alle leden;

c. het tijdsiip der toetreding en dat van het eindigen van het lidmaatschap;

d. ingeval, krachtens de bepalingen der akte, de door de leden reeds gedane stortingen op den omvang hunner aansprakelijkheid jegens derden van invloed zijn, het bedrag der door ieder lid gestorte en der aan ieder lid terugbetaalde gelden.

Dit register ligt aan het hoofdkantoor der vereeniging, gedurende de kantooruren, voor een ieder ter inzage.

Art. 146. De toetreding tot de Vereeniging wordt, ten aanzien van de leden en van derden, alleen bewezen door de gedagteekende onderteekening van het in artikel 145 bedoelde register of door eene notariëele akte, in afschrift aan dat register gehecht.

Art. 147. De opzegging van het lidmaatschap wordt, ten aanzien van de leden en van derden, alleen bewezen door de inschrijving eener daartoe strekkende verklaring op den kant van het in art. 145 bedoelde register, naast den naam van het uittredende lid, of door eene notariëele akte, in afschrift aan dat register gehecht.

Deze inschrijving wordt gedagteekend en door het uittredend lid en het bestuur onderteekend.

ART. 14. Bij weigering van het bestuur om tot de in het vorige artikel bedoelde inschrijving mede te werken, wordt de verklaring afgelegd ter griffie van het kantongerecht, in welks gebied het kantoor der vereeniging is gevestigd.

De griffier maakt daarvan procesverbaal op.

ART. 148. Bij weigering van het bestuur om tot de in het vorige artikel bedoelde inschrijving mede te werken, wordt de verklaring afgelegd ter griffie van het kantongerecht, in welks gebied het hoofdkantoor der vereeniging is gevestigd.

De griffier maakt daarvan een proces-verbaal op, dat de gedane opzegging dan evenzeer bewijst als de inschrijving bij het vorige artikel bedoeld, en dat voor een ieder ter inzage wordt gelegd.

Binnen 24 uren zendt de griffier bij aangeteekenden brief afschrift van dit proces-verbaal aan het bestuur.

Binnen vier-en-twintig uren na het opmaken van dit proces-verbaal zendt de griffier daarvan bij aangeteekenden brief afschrift aan het bestuur.

Het bestuur is verplicht dat afschrift vast te hechten aan en daarvan tevens onmiddellijk aanteekening te houden in het bij art. 11 bedoelde register.

Het bestuur is verplicht, dat afschrift vast te hechten aan en daarvan tevens onmiddellijk aanteekening te houden in het in art. 145 bedoelde register.

Het proces-verbaal en het afschrift zijn vrij van zegel- en registratierechten.

ART. 15. Ontzetting van het lidmaatschap, in de gevallen en op de wijze bij de statuten bepaald, heeft geen gevolg vóór hare inschrijving in het bij art. 11 bedoelde register, met inachtneming van het bij n°. 3 van dat artikel bepaalde.

ART. 149. Ontzetting van het lidmaatschap heeft geen gevolg vóór hare inschrijving in het in art. 145 bedoelde register.

ART. 150. De bepalingen der artikelen 71, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 82 en 83 zijn op de algemeene vergaderingen van de leden der coöperatieve vereeniging toepasselijk, in dier voege dat het ten aanzien der aandeelhouders bepaalde voor de leden der vereeniging geldt.

Door elk lid wordt in die vergaderingen éene stem uitgebracht.

Het recht, bij art. 80 toegekend aan aandeelhouders ten minste één tiende van het kapitaal der naamlooze vennootschap vertegenwoor-

digende, komt in de coöperatieve vereeniging aan één tiende der leden toe.

Art. 71. Aan de algemeene vergadering van [aandeelhouders] behoort, binnen de door de akte gestelde grenzen, alle bevoegdheid die niet aan het bestuur, aan de commissarissen of aan anderen is toegekend.

Tot het wijzigen der akte zelve is zij alleen dan bevoegd, wanneer haar bij de akte deze bevoegdheid uitdrukkelijk is toegekend.

Indien deze bevoegdheid in het algemeen is toegekend, betreft zij alle bepalingen der akte, ook die welke als de grondslagen der vennootschap moeten worden aangemerkt.

Art. 73. Bestuurders en commissarissen mogen in die hoedanigheid geen stem uitbrengen in de algemeene vergadering van [aandeelhouders].

Art. 74. De [aandeelhouders] kunnen zich bij schriftelijke volmacht doen vertegenwoordigen, ook door personen die zelve geene [aandeelhouders] zijn.

Art. 75. Voor [de aandeelen van] commissarissen en bestuurders mag geene stem worden uitgebracht, wanneer het zaken geldt waarbij zij in die hoedanigheid persoonlijk belang hebben.

Art. 77. De besluiten der algemeene vergadering worden genomen bij volstrekte meerderheid der uitgebrachte stemmen.

Tot wijziging der akte en tot ontbinding der vennootschap vóór of hare voortzetting na den bepaalden tijd, wordt eene meerderheid van twee derden der

Verg. art. 16.

Art. 10. Op schriftelijk verzoek van minstens een vijfde der leden is het bestuur tot bijeenroeping eener algemeene vergadering verplicht.

Indien aan dit verzoek binnen 14 dagen geen gevolg wordt gegeven, kunnen zij zelve tot die bijeenroeping overgaan.

De bevoegdheid, bij dit artikel toegekend, kan niet worden beperkt bij de statuten.

uitgebrachte stemmen vereischt.

Van de in het tweede lid van dit artikel bedoelde besluiten wordt een notariëel proces-verbaal opgemaakt.

Art. 78. Bij stemming met biljetten worden de niet ingevulde onder de uitgebrachte stemmen niet medegeteld.

Bij staking van stemmen over personen beslist het lot.

Art. 79. Jaarlijks wordt ten minste éene Algemeene Vergadering gehouden.

Art. 80. Behoudens ruimere toekenning bij de akte van het recht tot bijeenroeping der algemeene vergadering, zijn tot die bijeenroeping zoowel het bestuur, als het college van commissarissen bevoegd.

Op schriftelijke aanvrage van [houders van aandeelen, ten minste één tiende van het vennootschappelijk kapitaal, waarvoor deelgenomen is, of een zooveel geringer bedrag, als bij de akte zal zijn bepaald, vertegenwoordigende], is het bestuur verplicht, eene algemeene vergadering te doen houden binnen éene maand na ontvangst der aanvrage, en zulks met een termijn van oproeping van ten minste tien dagen.

Indien het bestuur in gebreke blijft de oproeping te doen en van de aanvrage tijdig schriftelijke mededeeling aan commissarissen is geschied, zijn dezen verplicht zelve de oproeping te doen, zóódat de Vergadering, uiterlijk zes weken na de ontvangst der aanvrage door het bestuur, kan gehouden worden.

Blijven ook de commissarissen in gebreke aan de aanvrage gevolg te geven, dan kunnen zij, die haar hebben gedaan, krachtens machtiging der rechtbank van het arrondissement, binnen welker gebied de [naamlooze vennootschap] haren zetel heeft, zelve de oproeping doen, met inachtneming van den vorm en de termijnen daarbij bepaald.

De rechterlijke machtiging wordt verleend, indien de aanvragers van hunne bevoegdheid tot het doen der aanvrage en van het niet voldoen daaraan hebben doen blijken, en wordt tegelijk met de oproeping ter kennisse van de [aandeelhouders] gebracht.

De op deze wijze gedane oproeping is rechtsgeldig, ook indien mocht blijken dat de machtiging ten onrechte verleend was.

Het recht van aanvrage en oproeping, in dit artikel toegekend, kan, met inachtneming van het hiervoren bepaalde, door iederen [aandeelhouder] worden uitgeoefend, indien het bestuur en het college van commissarissen in gebreke zijn gebleven eene bij de akte of bij art. 79 voorgeschrevene algemeene vergadering bijeen te roepen.

Art. 82. Alle besluiten, houdende benoeming, schorsing of ontslag van bestuurders of commissarissen, worden, binnen acht dagen nadat zij zijn genomen, openbaar gemaakt door middel der in art. 49*f* bedoelde nieuwsbladen, en aangegeven ter inschrijving in het handelsregister.

Ieder bestuurder is, alvorens handelend op te treden, verplicht

zijne handteekening openbaar te maken, hetzij door teekening ten overstaan van den ambtenaar, met het houden van het handelsregister belast, op eene daarvan door dezen op te maken akte, hetzij door overlegging eener in originali uitgegeven notariëele akte, waarin de teekening is gesteld. Van deze overlegging wordt mede door genoemden ambtenaar eene akte opgemaakt.

Verg. art. 22.

Hij die verzuimt aan een der voorschriften van dit artikel te voldoen, wordt gestraft met eene boete van ten hoogste honderd gulden, en indien hij ook, na tot betaling van die boete onherroepelijk te zijn veroordeeld of het maximum dier boete en de kosten vrijwillig te hebben betaald, aan zijne verplichting niet voldoet, met eene boete van ten hoogste vijf en twintig gulden voor elke ingegane week verzuim.

Art. 49. De akte van oprichting vermeldt:

a. enz.

f. de nieuwsbladen waarin de openbare aankondigingen zullen geschieden.

Art. 83. De rechtsgeldigheid van handelingen of besluiten van de algemeene vergadering, van het bestuur of van commissarissen kan afhankelijk gemaakt worden van de medewerking of toestemming van derden, mits het daaromtrent bepaalde in de akte wordt opgenomen.

Art. 151. De bepalingen der artikelen 84, 85, 86, 88, 90, 91 en 92 zijn op de coöperatieve vereeniging toepasselijk, in dier voege, dat het ten aanzien der aandeelhouders bepaalde voor de leden der vereeniging geldt.

Art. 9. Het bestuur en de commissarissen, zoo zij er zijn, worden door de leden gekozen.

Hun last is ten allen tijde herroepelijk, ook indien zij voor een bepaalden tijd zijn aangesteld.

Art. 8. Voorzooverre bij de akte niet anders is bepaald:

1°. wordt het bestuur uit de leden gekozen;

2°. enz.

Art. 84. De benoeming en het ontslag der bestuurders en de vaststelling hunner bezoldiging geschieden door de algemeene vergadering.

Art. 85. De algemeene vergadering is te allen tijde bevoegd bestuurders te ontslaan, ook indien de aanstelling voor een bepaalden tijd heeft plaats gehad.

Wordt zoodanig ontslag gegeven zonder gegronde redenen en in strijd met aangegane bedingen, dan heeft de ontslagene recht op schadeloosstelling, tot een bedrag door den rechter te bepalen.

Als gegronde redenen worden beschouwd zoowel die welke bij het beding als zoodanig zijn aangewezen, als die welke naar 's rechters oordeel genoegzaam gewichtig zijn.

Art. 86. Alleen natuurlijke personen zijn tot bestuurders eener [naamlooze vennootschap] benoembaar.

Ook zij, die geen [aandeelhouders] zijn, kunnen tot bestuurders worden benoemd.

Art. 88. De bepalingen van het Burgerlijk Wetboek omtrent lastgeving zijn op de bestuurders van toepassing.

Zij hebben, ook zonder uitdrukkelijke lastgeving, de bevoegdheid bedoeld in het tweede lid van art. 1833 Burgerlijk Wetboek.

Beperking hunner bevoegdheid werkt tegenover derden alleen, voor zooveel die in de akte opgenomen en op de door deze wet voorgeschreven wijze openbaar gemaakt is.

Art. 90. Tot het nemen van

ART. 9 lid 3. Het bestuur vertegenwoordigt de Vereeniging in en buiten rechten.

Afwijking bij de statuten van het bij dit artikel bepaalde is niet geoorloofd.

ART. 16. Het bestuur doet op eene algemeene vergadering binnen de eerste zes maanden na afloop van het dienstjaar rekening en verantwoording, onder overlegging van de noodige bescheiden.

Na verloop van dien tijd kan ieder lid de aflegging der rekening en verantwoording onder overlegging van de noodige bescheiden van het bestuur in rechten vorderen.

De rekening en verantwoording wordt door het bestuur binnen éene maand na hare goedkeuring nedergelegd ter griffie van het kantongerecht, in welks gebied de zetel der vereeniging is gevestigd.

Ieder kan daarvan kosteloos inzage en ten zijnen koste afschrift bekomen.

Ontheffing van de bij dit artikel aan het bestuur opgelegde verplichting is niet geoorloofd.

(Art. 1 Wet 7 Mei 1878 Stbl. n°. 41). De rekening en verantwoording, voorzien van het bewijs der goedkeuring, is vrij van zegel- en registratierecht.

een geldig besluit door het bestuur wordt de toestemming van de meerderheid der bestuurders vereischt.

Tegenover derden wordt de vennootschap door ieder der bestuurders afzonderlijk vertegenwoordigd.

ART. 91. Het bestuur doet jaarlijks aan de algemeene vergadering van [aandeelhouders] rekening en verantwoording omtrent het gevoerde beheer, onder overlegging van eene overeenkomstig de bepalingen van art. 69 ingerichte balans.

De balans ligt, ten minste tien dagen vóór den dag der algemeene vergadering, waaraan zij ter goedkeuring wordt onderworpen, ten kantore der vennootschap voor de [aandeelhouders] ter inzage.

ART. 92. Allen die, zonder tot de bestuurders der vennootschap te behooren, hetzij krachtens eene bepaling der akte, hetzij krachtens besluit der algemeene vergadering, daden van bestuur verrichten, worden te dien aanzien, wat hunne aansprakelijkheid zoo tegenover de vennootschap, als tegenover derden betreft, als bestuurders aangemerkt.

ART. 69. Bij het opmaken en vaststellen der balans worden de volgende bepalingen in acht genomen:

1°. wanneer de oprichtings- of andere kosten niet voor het volle bedrag worden ten laste gebracht van het jaar waarin zij zijn gemaakt, maar over eenige jaren worden verdeeld, wordt het over-

schietende onder een afzonderlijken post op de balans gebracht;

2°. afzonderlijke posten worden uitgetrokken voor de onroerende eigendommen, de machinerieën, zoo roerende als onroerende, het rollend materiaal van spoorwegen en andere middelen van vervoer, de schepen, de effecten en obligatiën, de aandeelen in andere ondernemingen, [de aandeelen in de vennootschap zelve], het muntmateriaal, de kasvoorraad, de saldo's van kassiers- en depositorekeningen en de inschulden, met afzonderlijke vermelding van het gezamenlijk bedrag der twijfelachtige;

3°. bij den post voor twijfelachtige inschulden wordt zoowel het gezamenlijk nominaal bedrag, als de daarop afgeschreven som vermeld;

4°. zoowel het [volle] vennootschappelijk kapitaal, als het gedeelte daarvan waarvoor is deelgenomen en het daarop nog te storten bedrag, worden afzonderlijk vermeld;

5°. indien tengevolge van het beding van art. 65 een deel van het kapitaal als rente wordt uitgekeerd, wordt het vennootschappelijk kapitaal niet anders op de balans gebracht, dan onder aftrek, zoowel van de aldus reeds uitgekeerde sommen, als van de voor het vervolg uit het beding nog voortspruitende schuld, en laatstgenoemde schuld zelve afzonderlijk onder het passief opgenomen;

6°. het bedrag, als reserve of tot vernieuwing bestemd, wordt afzonderlijk onder het passief uitgetrokken;

7°. de schulden der vennootschap worden tot haar vol bedrag onder het passief uitgetrokken, ook wanneer die zijn ontstaan uit geldleeningen beneden het nominale bedrag uitgegeven; daartegenover kan aan de andere zijde van de balans worden opgenomen het bij het aangaan van zoodanige leeningen geleden verlies door de uitgifte beneden het nominale bedrag, welk verlies dan door afschrijving minstens in verhouding tot het telkens geamortiseerde bedrag der schuld moet worden verminderd, totdat het na de geheele amortisatie van de balans verdwenen is;

8°. de voorwaardelijke schulden worden tot haar volle bedrag onder het passief uitgetrokken, waartegen aan de andere zijde van de balans kan worden opgenomen het bedrag dat, volgens raming, op die schulden bespaard zal worden;

9°. het saldo der winst- en verliesrekening wordt als afzonderlijke post in de balans opgenomen.

De winst- en verliesrekening wordt ingericht in overeenstemming met de in dit artikel voor de balans gestelde regelen.

Art. 65. Bij de akte mogen ten behoeve der [aandeelhouders] geen vaste renten bedongen worden, dan alleen voor den tijd dat de vennootschap hare werkzaamheden nog niet heeft aangevangen, en dan slechts tegen den rentevoet en voor het aantal jaren bij de akte vast te stellen.

Art. 152. De bepalingen der arti-

kelen 93, 94 en 95, met uitzondering van de in laatstgenoemd artikel voorkomende verwijzing naar art. 87, zijn op de coöperatieve vereeniging toepasselijk.

Verg. art. 7 nº. 5.

ART. 93. Het toezicht op het bestuur kan worden opgedragen aan commissarissen.

Hun werkkring kan bij de akte tot daarbij bepaalde daden van bestuur en zelfs tot tijdelijke waarneming van het bestuur worden uitgebreid.

Aan een of meer hunner kan bij de akte een afzonderlijke werkkring worden toegekend.

ART. 94. Rechtsgedingen, krachtens besluit der algemeene vergadering door de vennootschap tegen bestuurders te voeren, worden, ten name der vennootschap, gevoerd door de commissarissen of zoodanige andere personen als daartoe door de algemeene vergadering worden aangewezen.

Ook voordat tot het voeren van zoodanig rechtsgeding besloten is, zijn commissarissen bevoegd tot het nemen van alle conservatoire maatregelen tegen de bestuurders.

ART. 95. Het bij de artikelen 84, 85, 86, [87], 88 eerste lid, en 90 eerste lid omtrent bestuurders bepaalde, is ook op commissarissen van toepassing.

ART. 153. De bepalingen der artikelen 96, 97, 98 en 99 zijn op de coöperatieve vereeniging toepasselijk, in dier voege dat het ten aanzien der aandeelhouders bepaalde voor de leden der vereeniging geldt.

Het recht, bij artikel 100 toegekend aan aandeelhouders ten minste één tiende van het kapitaal der naam-

looze vennootschap vertegenwoordigende, komt in de coöperatieve vereeniging aan één tiende der leden toe. De artikelen 101 en 102 zijn dan mede toepasselijk.

ART. 96. Ieder [aandeelhouder] is gerechtigd, de aansprakelijkheid tot vergoeding van schade, die op een bestuurder of commissaris tegenover de vennootschap rust, voor zijn aandeel tegen dien bestuurder of commissaris te doen gelden, voorzoover niet die schade reeds aan de vennootschap is vergoed.

Van die bevoegdheid kan geen gebruik worden gemaakt dan na het houden der algemeene vergadering, bestemd ter behandeling der rekening en verantwoording der bestuurders over het jaar waarin de schade is toegebracht.

ART. 97. Ook indien de bestuurder of commissaris door een besluit der algemeene vergadering van zijne verbintenis wegens aan de vennootschap toegebrachte schade ontslagen is, is ieder [aandeelhouder], die bij de stemming in de algemeene vergadering tot de minderheid heeft behoord en daarvan aanteekening heeft doen houden in het proces-verbaal of de notulen dier vergadering, bevoegd, uiterlijk binnen ééne maand na den dag der vergadering, de in het eerste lid van het vorig artikel bedoelde vordering tegen den bestuurder of commissaris in te stellen.

Het bewijs, zoowel van de geleden schade als van de aansprakelijkheid daarvoor van den bestuurder of commissaris, rust op den [aandeelhouder.]

Art. 98. Een bestuurder of commissaris, die de wet of de akte overtreedt, is, onverminderd zijne aansprakelijkheid tegenover de vennootschap, ook tegenover derden aansprakelijk voor de schade, die dezen ten gevolge dier overtreding lijden.

Indien de overtreding door meer dan één geschiedt, is deze aansprakelijkheid eene hoofdelijke.

Indien de overtreding geschiedt door het bestuur of door het college van commissarissen als zoodanig, zijn alle leden van dat bestuur of van dat college daarvoor aansprakelijk, met uitzondering van hen die bewijzen daartoe niet te hebben medegewerkt.

Art. 99. Een bestuurder of commissaris, die kennis draagt van eene overtreding als in het vorig artikel bedoeld, is verplicht de binnen zijn bereik liggende maatregelen te nemen, waardoor de gevolgen daarvan kunnen worden afgewend, en van de overtreding zoo spoedig mogelijk mededeeling te doen aan het college van commissarissen, of, indien er geen commissarissen zijn, of wel indien het eene overtreding geldt van het college van commissarissen zelf, aan eene daartoe door hem te beleggen algemeene vergadering. Bij gebreke daarvan is ook hij tegenover derden aansprakelijk voor de schade door zijn verzuim veroorzaakt.

Voor de toepassing van dit artikel wordt de bestuurder of commissaris geacht kennis te hebben gedragen van elke overtreding, die hem bij behoorlijke waarneming

zijner betrekking niet onbekend zou gebleven zijn.

ART. 100. Op schriftelijk verzoek van [houders van aandeelen, ten minste één tiende van het vennootschappelijk kapitaal, waarvoor deelgenomen is, of een zooveel geringer bedrag, als bij de akte zal zijn bepaald, vertegenwoordigende], kan de arrondissementsrechtbank, binnen wier gebied de [naamlooze vennootschap] haren zetel heeft, een of meer personen benoemen tot het instellen van een onderzoek naar het beleid en den gang der zaken van de vennootschap, hetzij in haren geheelen omvang, hetzij met betrekking tot een deel daarvan of tot een bepaald tijdvak.

Het verzoek wordt met redenen omkleed. Daarbij moet blijken, dat de verzoekers zich te vergeefs tot het bestuur hebben gewend.

De rechtbank beschikt op het verzoek in raadkamer, na de bestuurders en ook de commissarissen, zoo die er zijn, te hebben gehoord of behoorlijk opgeroepen.

Bij de beschikking kan worden bepaald, dat de verzoekers zekerheid zullen hebben te stellen voor de voldoening der op het onderzoek vallende kosten.

Hooger beroep is niet toegelaten.

Bij het aangaan van geldleeningen door uitgifte van obligatiën aan toonder, kan aan de houders van een bij die uitgifte bepaald bedrag der obligatiën of aan hunne overeenkomstig de voorwaarden dier uitgifte benoemde vertegenwoordigers een gelijk recht worden verleend, als bij het eerste

lid van dit art. aan [aandeelhouders] is toegekend.

Art. 101. Ieder bestuurder, commissaris, beambte of bediende der vennootschap is, voor zooveel van hem afhangt, verplicht, aan de door de rechtbank benoemde personen toegang te verleenen tot alle kantoren en inrichtingen der vennootschap, hun de boeken met alle daarbij behoorende bescheiden open te leggen en hun alle waarden der vennootschap te vertoonen.

Art. 102. Het verslag van de uitkomst van het onderzoek wordt nedergelegd ter griffie van de rechtbank ter inzage van ieder [aandeelhouder], die daarvan bovendien te zijnen koste afschrift kan ontvangen.

De kosten van het onderzoek komen ten laste der verzoekers, tenzij de rechtbank, hetzij bij de in art. 100 vermelde beschikking, hetzij na kennisneming van het verslag, bepale, dat zij zullen worden gedragen door de vennootschap, of door bestuurders of commissarissen of een of meer hunner in privé.

Verg. art. 19.

Art. 154. De bepalingen der artt. 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113 en 114 zijn ook op de coöperatieve vereeniging toepasselijk, in dier voege dat:

1e. het ten aanzien der aandeelhouders bepaalde voor de leden der vereeniging geldt;

2e. de in art. 106 tweede lid voorkomende verwijzing naar art. 54 vervangen wordt door eene verwijzing naar art. 140;

3e. de in art. 112 eerste lid bedoelde verdeeling onder de leden geschiedt in verhouding tot ieders kapitaalsaldo,

voor zooveel niet een andere maatstaf van verdeeling bij de akte is bepaald.

Art. 18. De vereeniging eindigt:

1e. door het verstrijken van den tijd, voor welken zij is aangegaan;

2e. door hare ontbinding krachtens besluit der algemeene vergadering;

3e. door hare verklaring in staat van faillissement.

Art. 103. De [naamlooze vennootschap] wordt ontbonden:

1e. door verloop van den tijd waarvoor zij is opgericht;

2e. door besluit der algemeene vergadering;

3e. door hare insolventie, na uitgesproken faillissement.

Art. 104. De bestuurders zijn verplicht van het besluit tot ontbinding bij ieder handelsregister, in art. 52 genoemd, aangifte ter inschrijving te doen.

Voordat hieraan is voldaan, en de termijn, na verloop waarvan het ingeschrevene wettelijk geacht wordt bekend te zijn, is verstreken, kan dat besluit aan derden niet worden tegengeworpen.

Art. 17 is in het ontwerp vervallen.

Art. 105. Het bestuur is bevoegd aangifte te doen tot faillietverklaring.

Verzoek tot faillietverklaring kan, behalve door de schuldeischers, ook door ieder commissaris of bestuurder gedaan worden.

Op het verzoek worden de bestuurders of medebestuurders gehoord, althans daartoe behoorlijk opgeroepen.

Art. 21 l. 1. In de gevallen bij art. 18 voorzien, wordt de vereeniging geacht te blijven bestaan alleen voor zooverre als tot hare vereffening noodig is.

Art. 106. Niettegenstaande hare ontbinding wordt de vennootschap geacht te blijven bestaan, voorzooveel dit tot de vereffening harer zaken noodig is.

Na de ontbinding worden in de gevallen bij art. [54] vermeld, aan het woord [„naamlooze vennootschap"] toegevoegd de woorden „in liquidatie".

Art. 107. De faillietverklaring eener ontbonden [naamlooze vennootschap] kan gevraagd worden,

ART. 21 l. 2. Met de vereffening is in de gevallen, bedoeld bij nos. 1 en 2 van dat art. [18], tenzij de statuten anders bepalen, het bestuur belast.

zoolang de liquidatie nog niet is afgeloopen.

ART. 108. De bevoegdheden van het bestuur, de commissarissen en de algemeene vergadering blijven ook gedurende het faillissement in stand, voor alles wat niet het hun door de faillietverklaring ontnomen beheer en beschikking over het vermogen der vennootschap betreft.

ART. 109. Bij het ontbreken van vereffenaars door de akte of door de algemeene vergadering aangewezen, treden, behalve in het geval van insolventie na uitgesproken faillissement, de bestuurders als vereffenaars op.

ART. 110. De bepalingen omtrent de bevoegdheden, de plichten en de aansprakelijkheid der bestuurders gelden, met inachtneming van het doel der vereffening, ook voor de vereffenaars.

ART. 111. De schuldeischers der ontbonden vennootschap worden opgeroepen om zich, binnen een bij de oproeping bepaalden termijn, die niet korter dan zes maanden mag zijn, bij de vereffenaars aan te melden.

Die oproeping geschiedt door middel van de in art. 49*f* bedoelde nieuwsbladen. De bekende schuldeischers worden bovendien bij brieven opgeroepen.

Het aan de bekende schuldeischers, die binnen den gestelden termijn niet zijn opgekomen, verschuldigde bedrag wordt in bewaring gegeven ter plaatse tot het ontvangen van gerechtelijke consignatiën aangewezen.

Dit laatste geschiedt mede ten aanzien van betwiste, voorwaar-

delijke of nog niet opeischbare vorderingen, voorzooveel niet de verdeeling van het vermogen der vennootschap tot na de regeling dier vorderingen wordt uitgesteld of ten behoeve der schuldeischers voldoende zekerheid wordt gesteld met inachtneming der bepalingen van de artt. 616—619 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

Art. 112. Het vermogen der ontbonden vennootschap wordt, na het verstrijken van den in het vorig artikel vermelden termijn: onder de aandeelhouders in verhouding tot ieders [recht] verdeeld.

Echter mag geene uitkeering aan de [aandeelhouders] geschieden dan ten minste zes maanden nadat aan alle belanghebbenden de gelegenheid is gegeven daartegen in verzet te komen.

Daartoe wordt het voornemen, om de uitkeering te doen, door de vereffenaars openbaar gemaakt door middel der in art. 49*f* bedoelde nieuwsbladen.

Het verzet geschiedt door middel van een aan de vereffenaars beteekend exploit met dagvaarding der vereffenaars voor den bevoegden rechter, ten einde te hooren verklaren dat de uitkeering niet of slechts tot een geringer bedrag zal geschieden.

Door het verzet wordt de voorgenomen uitkeering geschorst, totdat het ingetrokken of bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis ongegrond verklaard is.

Art. 113. De vereffenaars, die in strijd met de bepalingen der beide voorgaande artikelen hebben gehandeld, zijn persoonlijk

en hoofdelijk verplicht aan de belanghebbenden de schade te vergoeden, die dezen daardoor hebgeleden.

Art. 114. Na afloop der vereffening blijven de boeken en papieren der ontbonden vennootschap, gedurende dertig jaren, berusten onder den daartoe door de algemeene vergadering, of, zoo deze van de bevoegdheid geen gebruik heeft gemaakt, door de rechtbank van het arrondissement, waar de vennootschap haren zetel heeft gehad, benoemden persoon.

De [aandeelhouders] der ontbonden vennootschap of hunne rechtverkrijgenden hebben vrijen toegang tot die boeken en papieren.

Art. 155. De bepalingen der artt. 115, 116 en 117 zijn op de in het buitenland gevestigde coöperatieve vereenigingen, al dragen die ook eene andere benaming, toepasselijk, in dier voege dat de verwijzing in art. 117 naar art. 54 wordt vervangen door eene verwijzing naar art. 140.

Art. 115. De in een ander land, overeenkomstig de aldaar geldende wetten, onder welke benaming ook, opgerichte [naamlooze vennootschappen] worden in Nederland als zoodanig erkend. Zij zijn bevoegd in Nederland rechtshandelingen te verrichten en in rechte op te treden.

Art. 116. Indien eene in het buitenland opgerichte [naamlooze vennootschap] haar hoofdkantoor in Nederland heeft, is zij aan alle bepalingen der Nederlandsche wet onderworpen, en wordt voor de toepassing dier wet de plaats, waar dat hoofdkantoor gevestigd is, als haar zetel beschouwd.

ART. 117. Indien de in het buitenland opgerichte [naamlooze vennootschap] haar hoofdkantoor in het buitenland heeft, maar een bijkantoor of agentschap in Nederland, is zij verplicht de akte in Nederland openbaar te maken op de wijze in deze wet bepaald.

De bepalingen van de artt. [54] en 70 zijn op deze vennootschap, de bepaling van art. 82 is op de bestuurders van het bijkantoor of de agenten toepasselijk.

De bestuurders van het bijkantoor of de agenten zijn tegenover derden aansprakelijk in de gevallen, waarin die aansprakelijkheid voor hier te lande opgerichte [naamlooze vennootschappen] ten aanzien der bestuurders is vastgesteld, en op dezelfde wijze.

ART. 70. De [naamlooze vennootschap] zendt een afschrift van hare jaarlijksche balans en winst- en verliesrekening, binnen veertien dagen na de goedkeuring daarvan, aan de Nederlandsche Staatscourant, ter openbaarmaking.

Binnen denzelfden termijn wordt een afschrift ten kantore der vennootschap voor het publiek ter inzage nedergelegd.

Van de inzending en nederlegging, in dit art. voorgeschreven, wordt door het bestuur, binnen acht dagen nadat een en ander heeft plaats gehad, aankondiging gedaan in de nieuwsbladen in art. 49*f* bedoeld.

ART. 156. De bepaling van artikel 119 geldt ook voor de coöperatieve vereeniging.

ART. 119. Onder de uitdrukking „de akte" wordt in deze [afdeeling] verstaan de akte van oprich-

ting, met alle daarin gebrachte wijzigingen.

ART. 157. De bij art. 118 toegekende bevoegdheid tot afwijking van wettelijke bepalingen is, voor zooveel zij den inhoud der artikelen 74, 77 eerste en tweede lid, 78, 84, 86 tweede lid, 88 tweede lid, 90, 95 en 114 eerste lid betreft, ook op de coöperatieve vereeniging toepasselijk.

Voorts kan van de bepalingen der artikelen 141, 144 en 150 tweede lid bij de akte worden afgeweken.

ART. 118. Van de bepalingen der artikelen [72], 74, 77 eerste en tweede lid, 78, 84, 86 tweede lid, 88 tweede lid, [89], 90, 95 en 114 eerste lid, kan bij de akte worden afgeweken.

Die afwijking is slechts dan geldig, indien de wetsartikelen, waarvan afgeweken wordt in hun geheel in de akte zijn opgenomen.

ART. 22 (gewijzigd bij art. 10 n° 37 Inv. wet W. v. Sr.) is in het ontwerp vervallen.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Coöperatie is een maatschappelijk belang.

II.

Het is niet wenschelijk, dat het in 1890 verschenen ontwerp der Staatscommissie, betreffende de coöperatieve vereenigingen, tot wet worde verheven.

III.

Het is te betreuren, dat art. 7 n°. 4 der wet van 17 November 1876 Stb. n°. 227 (en evenzoo art. 135 l. 2 van het ontwerp der Staatscommissie, betreffende de coöperatieve vereenigingen), toelaat de persoonlijke aansprakelijkheid van de leden eener C. V. tot een zeer miniem bedrag te beperken.

IV.

Het oprichten van volksbanken, geschikt om in kleinen kring werkzaam te zijn, is wenschelijk.

V.

De commanditaire deelneming van werklieden in de nijverheidsondernemingen (participatiestelsel) is het beste middel om de vestiging van coöperatieve productie-vereenigingen voor te bereiden.

VI.

De oprichting van arbeidsraden door vrijwillige samenwerking van patroons en arbeiders is wenschelijk.

VII.

De wet behoort regelen te stellen ten aanzien van overmatigen en gevaarlijken arbeid ook van volwassen mannelijke personen.

VIII.

Waar in het vóór-Justiniaansche recht sprake is van „ipso jure compensari" moet men dit verklaren als de onttrekking van de compensatie aan de potestas judicis; waar ten tijde van Justinianus van „ipso jure compensari" sprake is moet men het verklaren als de overbodigheid om de compensatie op te werpen in den vorm eener exceptie vóór de litiscontestatio.

IX.

De bepaling van art. 51 W. v. K., volgens welke de naamlooze vennootschap haar aanvang niet zal kunnen nemen, zoolang niet ten minste tien ten honderd van het kapitaal is gestort, is terecht uit het ontwerp der Staatscommissie, afdeeling „naamlooze vennootschappen", verdwenen.

X.

Art. 1917 B. W. is ten onrechte tot de vier daarin genoemde gevallen beperkt.

XI.

Art. 1961 B. W. bindt het vrije oordeel des rechters meer dan wenschelijk is.

XII.

Het recht tot aanbeveling van een notaris als bewaarder der akten en registers, krachtens art. 68 der Notariswet, zooals het is gewijzigd bij art. 10 der wet van 6 Mei 1878 Stb. n°. 29, behoort den notaris te worden ontnomen.

XIII.

Onder „wettelijk voorschrift" zijn in de wetboeken van Strafrecht en van Strafvordering te verstaan, behalve alle voorschriften der rijkswet, die van algemeene maatregelen van bestuur, provinciale, gemeentelijke en waterschapsverordeningen.

XIV.

Het is te betreuren, dat in het W. v. Sr. niet is overgenomen de bepaling van het Ontwerp der Staatscommissie en van het O. R. O.: „hechtenis van drie dagen of minder wordt in afzondering ondergaan."

XV.

De artt. 214 l. 2, 223 l. 2, 234 l. 2, 349bis l. 2 en 349ter l. 2 passen niet in het stelsel van het W. v. Sr.

XVI.

Art. 447 W. v. Sr. is niet van toepassing op hem, die aanslagbilletten van een executorialen verkoop wederrechtelijk afscheurt, onleesbaar maakt of beschadigt.

XVII.

Het inroepen van de clementie des rechters, zooals door advocaten ten behoeve van den beklaagde pleegt voor te komen, heeft geen redelijken zin.

XVIII.

De bedoeling van art. 47 l. 2 W. v. Sr. is, dat de uitlokker slechts mag gestraft worden voor datgene wat hij gewild heeft, alleen met deze uitbreiding dat de uitlokker ook verantwoordelijk is voor die gevolgen van zijn daad, welke de wet als gevolgen daarvan stempelt, al heeft hij die gevolgen ook niet gewild (de objectief verzwarende omstandigheden, Excess des Angestifteten).

XIX.

Art. 47 l. 2 W. v. Sr. sluit terecht uit, dat de uitlokker ook aansprakelijk zou zijn voor daden die geen direkt gevolg zijn van zijne uitlokking, maar door den materiëelen dader zijn begaan op eigen autoriteit.

XX.

In de artt 359, 361, 365 en 367 W. v. Sr. is de hoedanigheid van ambtenaar geen „persoonlijke omstandigheid" in den zin van art. 50 W. v. Sr., maar een element van het delict (een omstandigheid die de strafbaarheid bepaalt), en zal dus voor den uitlokker tot een feit als in de evengenoemde artikelen is bedoeld, hetzelfde in aanmerking moeten komen als voor den materiëelen dader.

XXI.

Art. 37 l. 2 der wet op de Rechterlijke Organisatie behoort, als in strijd met art. 166 der Grondwet, te worden ingetrokken.

XXII.

Inbreng van schenkingen, uiterlijk één jaar vóór het overlijden gedaan, behoort aan het successierecht te worden onderworpen.

XXIII.

Van eene groote uitbreiding van kiesbevoegdheid is alleen heil te verwachten bij invoering van leerplicht.

XXIV.

Ten onrechte beweert Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohman („Gezag en Vrijheid", Utrecht 1875) dat de Staat zich alleen mag inlaten met „de regeling van strijdige belangen"; veeleer is de roeping van den Staat in het algemeen te waken voor het ware volksbelang en te zorgen dat de burgers krachtige individuen worden.

XXV.

Het staatsrecht van mr. G. Groen van Prinsterer en dat van Jhr. mr. de Savornin Lohman („Gezag en Vrijheid") vindt noch steun in de Grondwet van 1848, noch in onze tegenwoordige Grondwet.

XXVI.

Ondersteuning verdient het beginsel, opgenomen in art. 4 van het thans ingediende ontwerp tot wijziging der Indische comptabiliteitswet, dat het Rijk van de geldmiddelen, die de Indische belastingschuldigen opbrengen, geene bijdragen moet vorderen tot dekking van uitgaven in het belang van het Rljk, doch alleen vergoeding van uitgaven, die door het Rijk rechtstreeks ten behoeve van Indië worden gedaan.

